

tevhid

Safer
1447

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | AĞUSTOS '25 | YIL: 14 | SAYI: 149 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

ALLAH'A KARŞI HÜSN-Ü ZAN

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04

Enes YELGÜN

Hudeybiye Sülhü'nün
Kazanımları

Talha AKMAN

Fısıldaşmak

Enes DOĞAN

Sünnet Hikmettir,
Korunmaktır

Ömer AKDUMAN

Sadaka Vermenin Yolları

Salim KANDEMİR

Kerem ÇAĞLAR

Zeynep BAYANCUK

Dr. Gözde TERCUMAN

Fârisü'l İslâm:
Sa'd ibni Ebî Vakkâs

Hamâset ve Hakikat: Kudüs Gölgesinde
İslâm Dünyasının İrade Krizi

İbadetin Zirvesinden
Edebin Zirvesine

Beyin Alanları: Söz,
İletişim ve Beyan

Özge UZUNKAYA

İrade ve Alışkanlık:
Değişimi Başlatmak

Melek ŞEREF

Duygusal Okuryazarlık

Sultan Amed YAŞAR

Dijital Çağın Fitrat Bekçileri

Osman SADIKOĞLU

El-Azîz

TEVHİDÎ UYANIŞ'IN YENİ ESERİNİ

DİNLEDİNİZ Mİ?

Yukarıdaki QR kodu okutarak yeni eserimize ulaşabilir veya
Tevhid Dersleri Youtube kanalından izleyebilirsiniz.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a (cc) hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 149. sayımızı siz değerli okurlarımıza takdim ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız bu sayımızda, zan konusunu tüm yönleriyle mercek altına alacağı bir yazı dizisine başlıyor. İlk olarak Rabbimize karşı taşımamız gereken hüsn-ü zan ahlakını ele alan Hocamız, bu ahlaka sahip olmayı kulluğumuz vecibesinden değerlendiriyor ve inanç, amel ve ahlak olarak nasıl ilerleyebileceğimizin yolunu gösteriyor.

Enes Yelgün, Hudeybiye Antlaşması'nı apaçık bir fetih olarak isimlendiren Fetih Suresi'nin nazil olmasıyla müjdelenen müminlerin gönüllerinin nasıl ferahladığını aktardıktan sonra bu antlaşmanın hangi yönüyle fetih olduğunu ve sürecin kazanımlarını anlatıyor.

Talha Akman, Mucâdele Suresi'nin 9. ayeti bağlamında İslam cemaatlerinin selameti açısından oldukça önemli olan fısıldaşmak (kulis yapmak) konusunu işliyor.

Enes Doğan, Sünnetin, Allah Resûlü'ne (sav) Kur'ân ile birlikte indirilen hikmet olduğunu, Kur'ân'ı öğrettiği gibi onu da öğrettiğini ve böylece Sünnetin de korunmuş olduğunu ispat ediyor.

Ömer Akduman, İmam Nevevî'nin Kırk Hadis isimli eserini şerh ettiği yazı silsilesinde sadakanın çeşitlerini anlattığı yeni bir hadis incelemesine başlıyor.

Salim Kandemir, Raşid Halifeler Dönemi'ndeki mücadelesini ve fedakârlıklarını naklederek Kadisiyye ve Medâin Fatihî Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ı (ra) konuk etmeye devam ediyor.

Kerem Çağlar, Yahudileşme tehlikesinin ahlaktan inanca, bireyden devlete kadar nasıl sinsice sirayet ettiğini gözler önüne serdiği yazısında bu tehlikeden korunmak için İbrâhimî önderlik ve Nebevi örneklige dönüşmesi gerektiğini vurguluyor.

Zeynep Bayancuk, Allah Resûlü'nün (sav) güzide şehri Medine'nin latif ruhunu ve umre ziyaretinde orada yaşadıklarını kaleme döküyor.

Dr. Gözde Tercuman, beynimizin anlama ve konuşma merkezlerinin çalışma prensiplerini ve beyanın gücünü vahyin penceresinden farklı başlıklarla irdelemeyi sürdürüyor.

Özge Uzunkaya, irade ve alışkanlık kavramlarını konu edindiği yazısında değişimin inceliklerine değiniyor.

Melek Şeref, duygusal okuryazarlık kavramını gündem ediyor ve duygularımızla ilgilenmenin lüks değil, bir ihtiyaç olduğunu hatırlatıyor.

Sultan Amed Yaşar, fıtrat bekçileri olarak isimlendirdiği anne babalara, evlatlarını sanal dünyanın vaha görünen bataklığından nasıl koruyabileceklerine dair mühim tavsiyelerde bulunuyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) El-Azîz ismini ve bu ismin kapsamını açıklıyor.

Bu sayımızda sizlere Salâh Abdulfettah El-Hâlidî'nin Sahabe Cihadından Tablolar isimli kitabını tanıtıyor, Rabbimiz katında en faziletli amellerden olan cihad farziyetini anlatmayı ve yaşamayı bir şeref olarak görmemiz gerektiğini öğreten bu eserin tüm okurlarımıza faydalı olmasını umuyoruz.

Allah'ın (cc) izniyle 149. sayımızı istifadenize sunuyor, Rabbimizden salih amel olarak kabul etmesini ve Ümmet-i Muhammed'i istikamet üzere kılmasını diliyoruz.

tevhid

İmtiyaz Sahibi

Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah DEMİR

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik

www.tevhiddergisi.org

tevhiddergisi@gmail.com

0 (545) 762 15 15

Adres

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi

Hamza ÖZTÜRK

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım

İmak Ofset, 71320

Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12
Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- ◊ İstanbul : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- ◊ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- ◊ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- ◊ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- ◊ Van : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- ◊ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- ◊ Adana : Reşatbey Mah. 62008 Sok. No. 10 İşyeri-2 01120 Merkez/Seyhan/ADANA 0 555 655 00 70
- ◊ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- ◊ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- ◊ Merkez : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- ◊ Avcılar : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- ◊ Sultangazi : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- ◊ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- ◊ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- ◊ Van : Bahçıvan Mah. Sihke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- ◊ Erciş : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- ◊ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA
- ◊ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- ◊ Kırıkkale : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- ◊ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA
- ◊ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA

Ağustos 2025 | Safer 1447

Yıl: 14 | Sayı: 149 | Fiyat: 100₺

ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

- 04** ZAN VE ÇEŞİTLERİ: ALLAH'A KARŞI HÜSN-Ü ZAN
Halis BAYANCUK
- 12** HUDEYBİYE SULHÜ'NÜN KAZANIMLARI
Enes YELGÜN
- 15** FISILDAŞMAK
Talha AKMAN
- 18** SÜNNET HİKMETTİR, KORUNMUŞTUR
Enes DOĞAN
- 22** SADAKA VERMENİN YOLLARI
Ömer AKDUMAN
- 25** FÂRİSU'L İSLÂM: SA'D İBNİ EBÎ VAKKÂS
Salim KANDEMİR
- 30** HAMASET VE HAKİKAT: KUDÜS GÖLGESİNDE İSLAM DÜNYASININ İRADE KRİZİ
Kerem ÇAĞLAR
- 33** İBADETİN ZİRVESİNDEN EDEBİN ZİRVESİNE
Zeynep BAYANCUK
- 36** BEYİN ALANLARI: SÖZ, İLETİŞİM VE BEYAN
Dr. Gözde TERCUMAN
- 39** İRADE VE ALIŞKANLIK: DEĞİŞİMİ BAŞLATMAK
Özge UZUNKAYA
- 42** DUYGUSAL OKURYAZARLIK
Melek ŞEREF
- 44** DİJİTAL ÇAĞIN FITRAT BEKÇİLERİ
Sultan Amed YAŞAR
- 49** EL-AZÎZ
Osman SADIKOĞLU
- 52** SAHABE CİHADINDAN TABLOLAR

HASBİHÂL

Halis BAYANCIK HOCA

ZAN VE ÇEŞİTLERİ: ALLAH'A KARŞI HÜSN-Ü ZAN

Kişinin Allah'a karşı hüsn-ü zan hâlini koruması, Allah hakkında taşıması gereken nezih itikada sahip olduğunun göstergesidir. O'nun varlığına, birliğine, güzel isimlerine ve yüce sıfatlarına inanmak; Allah'ın kuluna merhamet edip onu yarımsız bırakmayacağına itikad etmek, O'nun vaadlerine güvenmektir.

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

İnsan birkaç damla kan, binbir düşünceden ibarettir.¹ Düşünce ise insandan bağımsız, onun varlığının bir parçasıdır. Çoğu zaman düşünceler insana rağmen onun kalp ve zihnine üşüşür. Üşüşen bu düşüncelere “havâtır” denir² ve insan havâtırdan mesul değildir. Ancak insan, bu düşüncelerin peşine düşüp onlar üzerinde kafa yormaya başladığında veya o düşünceleri dillendirip onlarla amel etmeye koyulduğunda artık o düşüncelerden sorumlu olmaya başlar.

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah, içinden geçen (vesveselerle) amel etmediği ve konuşmadığı müddetçe ümmetimi bağışlamıştır.”³

İnsanın sorumlu olduğu düşüncelerden biri de zandır. Zan, bazı emarelere dayanarak oluşan düşüncedir. Emarelere dayalı zan güçlendikçe ona ilim, güçlenmezse vehim denir.⁴ Bazı âlimler de zannı, iki düşünceden birinin tercih edilmesi olarak tarif eder. Eşit ihtimale sahip olan iki düşünceden, yani şekten biri tercih edildiği ân tercih edilen, zan olur.⁵

İnsanın söz, eylem ve duyguları düşüncelerinin eseridir. Zira kulluğun merkezi kalptir, kalp ise düşüncelerle şekillenir. Güzel düşünceler kulluk zeminine atılmış temiz tohumlar gibidir; mutlaka salih söz, amel ve duygulara evrilecektir. Düşünceler fasid olduğunda ise aksi istikamette sonuçlar doğuracaktır. İslam güzel düşünceleri hüsn-ü zan, çirkin düşünceleri ise su-i zan diye isimlendirir. Biz de bu ayki yazımızda -ve gelecek sayılarda- Allah'a (cc), müminlere, insanın öz nefesine ve bilgi kaynaklarına karşı zan konusunu ele alacağız.

1. Sözü'n aslı Sadi Şirazi'ye aittir:

Yek katre-i hünest, sad hezârân endişe

İnsan bir damla kan, binbir endişe

2. “‘Aklına gelmek, hatırlamak, içine doğmak’ anlamındaki hutûr kökünden türeyen hâtır kelimesinin çoğulu olup insanın iradesi dışında zihnine gelen iyi veya kötü düşünceleri ifade eder.” (TDV İslâm Ansiklopedisi, 16/523)

3. Buhari, 6664; Müslim, 127

4. bk. El-Mufredât fî Ğaribi'l Kur'ân, s. 539, z-n-n maddesi

5. bk. Ahkâmü'l Kur'ân libni'l Arabi El-Mâlikî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 4/156

Allah'a Karşı Hüsn-ü Zan

Kişinin Allah'a karşı hüsn-ü zan hâlini koruması, Allah (cc) hakkında taşıması gereken nezih itikada sahip olduğunun göstergesidir. O'nun varlığına, birliğine, güzel isimlerine ve yüce sıfatlarına inanmak; Allah'ın kuluna merhamet edip onu yarımsız bırakmayacağına itikad etmek, O'nun (cc) vaadlerine güvenmektir.

Allah'a Karşı Hüsn-ü Zannın Hükümü

Allah'a (cc) karşı hüsn-ü zan beslemek, farzdır. Kul namazına, orucuna veya zekâtına dikkat ettiği kadar, hatta daha fazla Allah (cc) hakkındaki zannına dikkat etmelidir. Bunun nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

– Allah Resûlü (sav) hüsn-ü zanni emretmiş ve her insanın, Rabbine karşı zannını güzelleştirmesini buyurmuştur:

Câbir'den (ra) Allah Resûlü'nün (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Sizden biri sakın Allah'a karşı güzel zan beslemeden ölmesin.”⁶

Kulun bu dünyadan ayrılırken, yanında taşıyacağı en değerli sermaye, Rabbine karşı hüsn-ü zannıdır. Saha-be, ölüme yakın insanların hüsn-ü zan sahibi olmasını sevinçle karşılamışlardır.

Hayyân Ebu'n Nadr'dan (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

“Vâsile ibni El-Eska' ile beraber, ölüm döşeğindeki Ebu'l Esved'i ziyarete gittiğimizde bizlere selam verip doğrularak oturdu. Daha sonra Ebu'l Esved, Vâsile'nin sağ elini alıp yüzüne ve gözüne sürdü, çünkü o (elleriyle) Allah Resûlü'ne (sav) biat etmişti. Vâsile ona, 'Sadece bir şey sormak istiyorum.' deyince o, 'Nedir?' diye sordu. Vâsile, '(Ölünce sana nasıl muamele edeceği hususunda) Allah hakkındaki zannın nedir?' dedi. Ebu'l Esved başıyla güzel anlamına gelen bir işarette bulundu. Bunun üzerine Vâsile dedi ki: 'Müjdeler olsun! Zira ben, Allah Resûlü'nün (sav) şöyle buyurduğunu işittim: 'Yüce Allah şöyle buyurdu: 'Ben kulumun beni zannettiği gibiyim. Benim hakkımda dilediğini düşünsün.' ' ' ' ”⁷

– Allah'a karşı hüsn-ü zan, birçok farzın/vacibin gerçekleşmesi için gereklidir. Üzerinde ittifak oluşan şiarlardan biri de “Vacibin kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir.”⁸ kaidesidir. Buna, tevekkül sorumluluğunu örnek verebiliriz:

“Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.”⁹

“Onlardan yüz çevir ve Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.”¹⁰

Allah'ın insana muamelesi, insanın Rabbine karşı zannıyla şekillenir. Kim Rabbi hakkında güzel düşünceler taşırsa Allah ona hayır ve iyilikle muamele edecektir. Rabbine karşı su-i zan besleyen insan ise aksi bir muameleyle karşılaşacaktır.

“Şayet yüz çevirirlerse de ki: 'Allah bana yeter. O'ndan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Yalnızca O'na tevekkül ettim. O, büyük arşın Rabbidir.' ”¹¹

Allah'a (cc) tevekkül etmek imanın, İslam'ın ve tevhid inancının en önemli rükunlarından biridir. Peki kul, Allah'a nasıl tevekkül edecektir? Hadis imamlarından Muhammed ibni Yahyâ Ez-Zuhlî, hocası Hureybî'ye tevekkülü sormuştur. Hureybî (rh), “Kanımca tevekkül, Allah'a karşı hüsn-ü zandır.” diye cevap vermiştir.¹² İbni'l Kayyim (rh), Allah'a karşı hüsn-ü zan ile tevekkül arasındaki ilişkiyi şöyle kurmuştur:

“Beşinci Derece: Allah'a (cc) iyi zan beslemedir. Allah'a hüsn-ü zannın ve O'ndan umman ne kadarsa O'na tevekkülün de o derecedir. Bu sebeple sufilerden birisi, tevekkülü 'Allah'a hüsn-ü zan beslemek' olarak açıklamıştır. Gerçek şu ki; O'na olan hüsn-ü zan, insanı O'na dayanıp güvenmeye (tevekküle) çağırır. Çünkü kötü zan beslediğin bir kimseye, kendisinden bir şey ummadığın bir kimseye tevekkül etmen düşünülemez bile.”¹³

Rabbimize ve çevremize karşı birçok sorumluluğumuz var. Bunları yerine getirebilmek için, Rabbimize karşı hüsn-ü zan sahibi olmak durumundayız. Örneğin kâfirlerin tehdit ve tekliflerinin saptırıcı etkisini hepimiz biliyoruz. Öyle ki bu teklif ve tehditler bazen nebileri (as) dahi zorlamış, sarsıntının eşiğine getirmiştir:

“Neredeyse sana vahyettiğimizden başkasını, bize karşı uydurasın diye seni fitneye düşüreceklerdi. (İstediklerini verdiği takdirde) o zaman seni dost edinirlerdi. Şayet (ayağını) sabit kılmasaydık, neredeyse onlara az bir şey meyledecektin. O zaman biz sana, hayatın da ölümün de katmerli azabını tattırırdık. Sonra bize karşı kendine bir yardımcı da bulamazdın.”¹⁴

Bu tehdit ve teklifler karşısında istikameti bozmadan nasıl duracağız? Yüce Allah her tehdidin karşısına bir vaad koymuş; kullarına yardım edeceğini, onları kâfirlerin tuzaklarından koruyacağını ve onların kalbine sebat

6. Müslim, 2877

7. Ahmed, 16016

8. bk. El-Bahru'l Muhit fi Usûli'l Fıkh, 1/374; Mecmû'u'l Fetâvâ, 1/531

9. 3/Âl-i İmrân, 122

10. 4/Nisâ, 81

11. 9/Tevbe, 129

12. Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, Muessesetu'r Risâle, 9/349

13. Medâricu's Sâlikin, Dâru'l Kitâb'l Arabî, 2/121; Türkçesi için bk. İnsan Yayınları, 2/110

14. 17/İsrâ, 73-75

**İşte bu zikrettiklerimizin hepsi
rububiyetin anlamını tam bilememek
ve hakkını yerine getirememektir.
Müşrik her ne kadar Allah'ı sevse de,
O'ndan korksa da, O'ndan ümit etse de,
O'na tevekkül etse de, O'na yönelse de
bunları Allah ve O'na ortak koştuğu
varlık arasında bölüştürdüğü için
müşriktir. Bu tazim, bu sevgi, bu korku
ve bu ümit -az veya çok- Allah'tan
başkasına yönlendirilirse azalır,
zayıflar ve hatta ortadan kalkar.**

vereceğini garanti etmiştir. Ancak Rabbine güvenen ve O'nun vaadinden dönmeyeceğine dair güzel bir zanna sahip olanlar, Yüce Allah'ın vaatlerine güvenerek istikametlerini koruyabileceklerdir. İslam'dan sonra nifaka düşenlerin çoğu, Allah'ın (cc) vaadine güvenmemeleri ve O'nun (cc) Resûl'üne yardım etmeyeceğine dair su-i zanları sebebiyle münafık olmuşlardır:

“(Ayrıca) münafık erkek ve münafık kadınlara, müşrik erkek ve müşrik kadınlara (Allah'ın) azap etmesi içindir. (Onlar,) Allah hakkında kötü zan besleyenlerdir. Kötülük döngüsü, onların başına olsun/başlarından kötülük hiç eksik olmasın. Allah onlara öfkelenmiş, lanet etmiş ve onlar için cehennem hazırlamıştır. O, ne kötü bir dönüş yeridir.”¹⁵

“Allah hakkında yakışık almayan bu zan; Allahu Teâlâ'nın Resûl'üne yardım etmeyeceği, işinin dağılıp yok olacağı ve Allah'ın, Resûl'ünü öldürülmeye terk edeceği şeklinde açıklanmıştır. Yine bu zan; müminlerin uğradıkları bu belânın Allah'ın kaza ve kaderiyle olmadığı ve Allah'ın bunda bir hikmeti bulunmadığı şeklinde de açıklanmıştır. Ayrıca hikmetin, kaderin, Resûl'ünün işini tamamlamasının ve İslâm'ı bütün dinlere üstün kılmasının inkâr edilmesi şeklinde de açıklanmıştır. İşte bu zan, Fetih Suresi'nde buyurulduğu gibi, münafıkların ve müşriklerin Allahu Teâlâ'ya karşı besledikleri kötü zanlarıdır: '(Ayrıca) münafık erkek ve münafık kadınlara, müşrik erkek ve müşrik kadınlara (Allah'ın) azap etmesi içindir. (Onlar,) Allah hakkında kötü zan besleyenlerdir. Kötülük döngüsü, onların başına olsun/başlarından kötülük hiç eksik olmasın. Allah onlara öfkelenmiş, lanet etmiş ve onlar için cehennem hazırlamıştır. O, ne kötü bir dönüş yeridir.”¹⁶ Bu ancak kötü bir zan, cahiliyet devri insanların has bir cahiliye zannı ve gerçek dışı bir zandır. Allah'ın hikmetine, hamdine ve tek rabb tek ilah oluşuna, caymayacağı sadık vaadine yaraşır olanın ve peygamberlerine yardım edeceğine ve onları hor ve zelil bırakmayaca-

ğına ve galiplerin kendi ordusu olacağına dair daha önce vermiş olduğu söze yaraşır olanın aksine bu zan, O'nun en güzel isimlerine (esmâ-i hüsnâsına), en yüce sıfatlarına, bütün kusurlardan ve kötülüklerden arınmış zatına yakışmayan bir zandır. Kim ki, O'nun, Resûl'üne yardım etmeyeceğini, işini tamamlamayacağını, onu desteklemeyeceğini; kendi grubunu desteklemeyip onları yüceltmeyeceğini ve düşmanlarına karşı zafere erdirmeyip üstün kılmayacağını; kendi dinine ve kitabına yardım etmeyeceğini; hiçbir zaman ayağa kalkamayacak bir yok olmayla tevhibi ve hakkı yok edeceği bir daimî galibiyet ile tevhib üzerine şirki, hak üzerine batılı galip kılacağını zannederse Allah hakkında kötü zanda bulunmuş ve O'nu kemâline, celâline, sıfatlarına ve niteliklerine lâyık olanın aksine nisbet etmiş olur. Zira O'nun hamdi ve izzeti, hikmeti ve ilahlığı, buna tenezzül etmediği gibi taraftarlarının ve ordusunun boyun eğmesine, sürekli yardım ve daimî zaferin kendisinden yüz çeviren müşrik düşmanlar tarafından olmasına da razı olmaz. Kim Allah'ı böyle zannederse O'nu tanımamış, isimlerini, sıfatlarını ve kemâlini bilememiş demektir.”¹⁷

– Allah'ın (cc) insana muamelesi, insanın Rabbine karşı zannıyla şekillenir. Kim Rabbi hakkında güzel düşünceler taşırsa Allah (cc) ona hayır ve iyilikle muamele edecektir. Rabbine karşı su-i zan besleyen insan ise aksi bir muameleyle karşılaşacaktır.

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle demiştir:

“Yüce Allah şöyle buyurmuştur: ‘Ben, kulumun benim hakkımdaki zannı üzereyim. O beni zikrettiğinde onunla beraberim. Kim, beni kendi nefsinde anarsa ben de onu kendi nefsimde anarım. Kim, beni bir topluluğun içerisinde zikrederse ben kulumu daha hayırlı bir topluluğun içerisinde zikrederim. O bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir zir'a yaklaşıyorum. O bana bir zir'a yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim.”¹⁸

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Ben, kulumun bana olan zannı üzereyim. Eğer benim hakkımda hayır düşünürse, bu onun için hayır olur; eğer şer düşünürse, bu da onun için şer olur.”¹⁹

– Allah'a (cc) karşı hüsn-ü zan beslemeyen insan, zorunlu olarak Rabbine karşı su-i zan sahibi olacaktır. Allah'a karşı su-i zan ise bütün kötülüklerin temeli, insanı dünya ve ahirette alçaltan itikadi bir sapmadır:

“Kulaklarınız, gözleriniz ve derilerinizin aleyhinize şahitlik edeceğine (düşünmediğinizden dolayı, isyan ederken)

15. 48/Fetih, 6
16. 48/Fetih, 6

17. Zâdu'l Meâd, Muessesetu'r Risâle, 3/205; Türkçesi için bk. İklim Yayınları, 3/270-271
18. Buhari, 7405; Müslim, 2675
19. Ahmed, 9076

sakinmadınız. Fakat (işin hakikati) siz, **yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini zannederdiniz.** Bu, sizin Rabbinize karşı beslediğiniz ve **sizi helaka sürükleyen zannınızdır.** Böylece hüsrana uğrayanlardan oldunuz.”²⁰

Allah (cc) kendi hakkındaki yanlış zanları, sahibini helaka sürükleyen zan diye isimlendirmiştir. Gerçekten de öyledir; Allah hakkındaki su-i zan dünyadaki itikadi sapkınlık ve zilletin, ahiretteki ebedî azabın sebebidir.

İbni'l Kayyim (rh) Allah'a karşı su-i zannın insanı nasıl şirke ve helaka sürüklediğini şöyle izah eder:

“Şirk ve ta'til (sıfatları işlevsiz hale getirme) Allah (cc) hakkında kötü zan beslemekten kaynaklanmaktadır. Bu sebeple muvahhidlerin önderi İbrâhîm (as) tartıştığı müşriklere şöyle demiştir:

‘Allah’tan başka bir takım uydurma ilahlar mı istiyorsunuz? Siz, Alemlerin Rabbini ne zannediyorsunuz?’²¹

Ayetteki mana her ne kadar ‘Siz O’nunla beraber başkalarına ibadet etmişken ve O’na ortaklar kılmışken, O’nun size nasıl bir muamelede bulunmasını bekliyorsunuz? Size nasıl bir karşılık vermesini umuyorsunuz?’ şeklinde olsa da bu tehdidin altında şöyle bir manayı da görebilirsin: ‘Siz Rabbinize nasıl bir kötü zan beslediniz ki O’nunla beraber başkalarına ibadet ettiniz?’

Şöyle ki müşrik, ya Allah’ın (cc) âlemi yönetme konusunda bir vezire, bir yardımcıya veya bir desteğe ihtiyacı olduğunu zannederek şirke düşer. Bu ise her şeyden müstağni olan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu zat hakkında büyük bir iftiradır. Ya da Allah’ın kudretinin ancak ortaklarının kudretiyle beraber tamam olacağını zannederek şirke düşer. Ya da O’nun bir şeyi ancak bir vasitanın haber vermesinden sonra bilebileceğini, o vasitanın O’nu merhametli kılmadığı müddetçe merhamet edemeyeceğini, O’nun tek başına yeterli gelmeyeceğini, kuluna bir şey yapmak istediği zaman tıpkı yaratılmışın yaratılmışa aracılık ettiği gibi o vasıta aracılık etmediği sürece bunu yapamayacağını, şefaatchiye olan ihtiyacı ve onunla faydalanması için onun şefaatinin kabul etmek zorunda olduğunu, o şefaatchiyle kıtlıktan bolluğa, güçsüzlükten kuvvete çıktığını, bu aracının duaları kendisine yükseltmediği müddetçe -tıpkı dünyadaki hükümdarlar gibi- kullarının dualarına icabet edemeyeceğini zanneder. Ki bu sonuncusu insanların şirke düşmesinin asıl nedenidir. Ya da Allah’ın (cc) kullarının dualarını, uzak olması sebebiyle duyamayacağını, ancak bir aracının kendisine iletmesi durumunda duyabileceğini zanneder. Ya da bir yaratılmışın O’nun üzerinde bir hakkı olduğuna inanır, bu üzerindeki hakkı sebebiyle de onun üzerine yemin eder, O’na bu yaratılmışla tevessül eder. Tıpkı insanların, ileri gelenlere ve hükümdarlara, onların

Tüm cahiliye toplumları Allah'ı hakkıyla tanımadıkları için, su-i zanları onları Allah'a karşı su-i edebe sevk eder. Bu edepsizlik hususunda modern cahiliye insanı Kur'ân'da örneklerini okuduğumuz ilkel cahiliye insanından fersah fersah ileridedir. Zira, ilkel cahiliye insanının Yüce Allah'a karşı su-i zannı, Allah'ı tanımamasından kaynaklanır. Modern cahiliye insanı ise Allah'ı tanımamasının yanında, bir imtihan olarak verilen teknik gelişmeler nedeniyle Rabbine karşı su-i zan besler.

değer verdikleri ve geri çeviremeyecekleri kimselerle tevessülde bulundukları gibi...

İşte bu zikrettiklerimizin hepsi rububiyetin anlamını tam bilememek ve hakkını yerine getirememektir. Müşrik her ne kadar Allah’ı (cc) sevse de, O’ndan korksa da, O’ndan ümit etse de, O’na tevekkül etse de, O’na yönelse de bunları Allah (cc) ve O’na ortak koştuğu varlık arasında bölüştürdüğü için müşriktir. Bu tazim, bu sevgi, bu korku ve bu ümit -az veya çok- Allah’tan başkasına yönlendirilirse azalır, zayıflar ve hatta ortadan kalkar.

Evet şirk, Rabbe eksiklik izafe etmektir. Müşrik bu eksikliği O’na izafe etmek istese de istemese de durum böyledir. Bu sebeple Allahu Teâlâ rububiyeti gereği, kendisine şirk koşan kimseyi bağışlamayacak, ona ebedî azabı tattıracak, onu yaratılmışların en bedbahtı kılacaktır.

Hangi müşrike bakarsan bak onun, şirkiyle Allah’ı (cc) yücelttiğini zannettiği hâlde O’na eksiklik izafe ettiğini görürsün.”²²

Uhud Günü’nde Allah Resûlü’nü (sav) ve müminleri yüzüstü bırakanlar da Yüce Allah hakkındaki cahiliye zanları nedeniyle o yanlışları yapmışlardı:

“Bir topluluk da kendi canlarını dert ediniyor, Allah’a dair hak olmayan cahiliye zannına kapılıyorlardı. Diyorlardı ki: ‘(Bu savaşla ilgili) bizim bir karar yetkimiz var mı?’ De ki: ‘(Savaş konusunda) yetki tamamen Allah’a aittir.’”²³

Allah'a Karşı Hüsn-ü Zannın Kısımları

Allah’a karşı hüsn-ü zannı iki kısma ayırabiliriz: Allah’ın (cc) yarattığı kadere ve Allah’ın indirdiği şeriata karşı hüsn-ü zan.

20. 41/Fussilet, 22-23

21. 37/Sâffât, 86-87

22. İğâsetu'l Lehfân, Mektebetu'l Meârif, 1/62; Türkçesi için bk. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları, Neda Yayınları, s. 90-91

23. 3/Âl-i İmrân, 154

Allah'ın kaderine karşı hüsn-ü zan, O'nun eksiksiz ilmine, kudretine ve hiçbir şeyin, karşısında direneme-yeceği meşietine olan inançtır. Bu inancın özü şudur: O (cc) neyi yaratmışsa en güzel surette yaratmış, neyi dilemişse en hikmetli olanı dilemiştir. O (cc) kullarına karşı öz annelerinden daha merhametli, onlara şah damarlarından daha yakın, onlar ile kalpleri arasına girecek kadar hâllerinden haberdardır.

"En güzel isimler Allah'ındır. (Öyleyse) bu isimlerle O'na dua edin."²⁴

Allah'ın (cc) en güzel isimlere ve en yüce sıfatlara sahip olduğuna inanmak, o isim ve sıfatlarında en mükemmel tecellilere sahip olduğuna inanmayı iktiza eder. Bu sebeple O'nun kulları O'na güvenir, tevekkül eder ve tüm ihtiyaçlarını O'ndan (cc) isterler. Dini O'na (cc) halis kılar, O'nunla aralarına hiçbir aracı koymazlar. O'nun (cc) rahmetini umar, O'nun (cc) azabından korkarlar. O'na dönmeyi, O'nu görmeyi, O'nun ebedî nimetlerine kavuşmayı arzular, O'nun (cc) yüceliği karşısında içten içe ürperti duyarlar...

Allah'ın şeriatına dair hüsn-ü zan ise O'nun (cc) her indirdiğinin hayır olduğuna, her sözünün adalet ve doğruluk yönünden tamamlandığına inanmaktır. O'nun dininden daha üstün bir din olmadığına inanmak, O'nun (cc) şeriatının her zaman ve mekâna uygun olduğunu bilmektir. O'nun şeriatının mutlak hakemliğine inanmak; dinî, siyasi ve ekonomik sorunların çözümünde O'nu (cc) mutlak hakem kabul etmektir.

"Yoksa cahiliyenin hükmünü mü istiyorlar? Yakinen inanmış bir kavim için kim Allah'tan daha güzel hüküm sahibi olabilir?"²⁵

"Rabbinin kelimesi (Kur'ân), doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semî' ve (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."²⁶

Allah'a Karşı Hüsn-ü Zannın Sebepleri

Allah'a (cc) karşı hüsn-ü zannı koruyup su-i zandan sakınmak için bazı şer'i sebepler vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

• Yüce Allah'ı İsim ve Sıfatlarıyla Tanımak

"İnsanların pek çoğu kendilerine has ya da başkalarına karşı yaptığı davranışlarda Allah hakkında haksız yere kötü zan besliyorlar. Bundan ancak Allah'ı tanıyan, isimlerini ve sıfatlarını bilen, hamdinin ve hikmetinin gerektirdiğini idrak eden kişiler kurtulabilir. Kim O'nun rahmetinden ümit keserse ve rahmetinden umutsuz olursa Allah hakkında kötü zanda bulunmuştur."²⁷

Yüce Allah'a karşı çeşitli sorumluluklarımız vardır, bunlardan biri de O'na (cc) karşı hüsn-ü zan beslemektir. O'nun (cc) her bir ismi O'na dair doğru inanç edinmemizi, dolayısıyla O'na (cc) karşı sorumluluklarımızı istikamet üzere inşa etmemizi kolaylaştırır. Örneğin Kur'ân'da Allah'a karşı su-i zan besleyen topluluklar anlatılır:

"(Ayrıca) münafık erkek ve münafık kadınlara, müşrik erkek ve müşrik kadınlara (Allah'ın) azap etmesi içindir. (Onlar,) Allah hakkında kötü zan besleyenlerdir."²⁸

Kurtubî (rh) tefsirinde bu ayeti, bir başka ayetle tefsir eder:

"'Kötü zan' ile kastedilen de Hudeybiye'ye çıkışları esnasında Peygamber'in de (sav), ashabının da tekrar Medine'ye geri dönemeyeceklerini, müşriklerin onları toptan imha edeceklerini zannetmeleridir. Nitekim Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: 'Daha doğrusu siz Resûl'ün ve müminlerin ebediyyen ailelerine dönemeyeceklerini sandınız.'²⁹ ³⁰

Buna göre onlar, Allah'ın, Nebi'sini yardımsız bırakacağını, Nebi'nin ve ashabının güçlü düşman karşısında yenilip Medine'ye dönemeyeceklerini düşündüler. Tüm bu kötü zannın nedeni, onların Allah'ın En-Nesîr olduğunu bilmemeleri veya unutmaları, O'nun sözünden dönmeyeceğinde gaflete düşmeleridir.

Tüm cahiliye toplumları Allah'ı hakkıyla tanımadıkları için, su-i zanları onları Allah'a karşı su-i edebe sevk eder. Bu edepsizlik hususunda modern cahiliye insanı Kur'ân'da örneklerini okuduğumuz ilkel cahiliye insanından fersah fersah ileridedir. Zira, ilkel cahiliye insanının Yüce Allah'a karşı su-i zannı, Allah'ı (cc) tanımamasından kaynaklanır. Modern cahiliye insanı ise Allah'ı tanımamasının yanında, bir imtihan olarak verilen teknik gelişmeler nedeniyle Rabbine karşı su-i zan besler. Modern insanın dünyasında doktor/hastane şifa dağıtır, psikiyatr/psikolog sorun çözer, yaşam koçu başarılı bir kariyer planlar, ziraat mühendisleri/bilim adamları temel besinlerin sorunsuz şekilde üretimini sağlar, sosyal medya iletişimi sağlar, devlet/patron yasal bir zorunluluk olarak rızık dağıtır, mühendis afetlere dayanıklı barınak yapar... Modern cahilin hakkıyla Allah'ı tanımasının önünde sayısız engel vardır. Bunların her biri Allah'a (cc) meydan okuyan ve Allah'ın bahsettiği gelişmeleri kendi çabalarına, bilimsel gelişmelere mal eden engellerdir.³¹

• Resûllerin Allah'a Hüsn-ü Zannını Örnek Almak

Yüce Allah, nebilerini bizim için örnek ve ölçü kılmıştır. Başta Rabbimizi tanımak olmak üzere her konuda onlar bizim rehberimizdir:

24. 7/A'râf, 180

25. 5/Mâide, 50

26. 6/En'âm, 115

27. Zâdu'l Meâd, Muessesetu'r Risâle, 3/206; Türkçesi için bk. İklim Yayınları, 3/271

28. 48/Fetih, 6

29. 48/Feth, 12

30. Tefsiru'l Kurtubî, Dâru'l Kutubî'l Mısıriyye, 16/265; Türkçesi için bk. Buruc Yayınları, 16/173

31. bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, Tevhid Basım Yayın, s. 584

“Andolsun ki sizin için, Allah’ı ve Ahiret Günü’nü uman ve Allah’ı çokça zikredenler için Allah Resûlü’nde güzel bir örneklik vardır.”³²

Onlar, Allah’a hüsn-ü zan beslemek konusunda en güzel örnekliliği sergilemiş, kendilerinden sonra gelen ümmetlerine Allah’a karşı nasıl hüsn-ü zan besleyeceklerini göstermişlerdir.

“İki topluluk birbirini görünce, Musa’nın arkadaşları, ‘Kesinlikle biz yakalandık.’ demişlerdi. Demişti ki: ‘Asla! Rabbim benimle beraberdir ve mutlaka bana yol gösterecektir.’ ”³³

“Demişti ki: ‘Rabbim! Kemiklerim zayıfladı, saçlarım bembeyaz oldu. Sana dua etmem nedeniyle hiç mutsuz/bedbaht olmadım. (Her ne zaman dua ettiysem icabet ettin.)’ ”³⁴

“Siz ona (Resûl’e) yardım etmezseniz, muhakkak Allah ona yardım etmiştir. Hani kâfirler iki kişiden biri olarak onu (Mekke’den) çıkarmışlardı ve ikisi mağaradayken arkadaşına (Ebû Bekir’e), ‘Üzülme! Allah bizimle beraberdir.’ demişti. Allah onun üzerine (güven veren ve kalbini yatıştıran) sükûnetini indirmiş, görmediğiniz ordularla onu desteklemiş ve kâfirlerin sözünü (şirke davetlerini) en alçak kılmıştı. Allah’ın sözü (tevhid daveti) ise en yüce olandır. Allah (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Aziz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm’dir.”³⁵

Onların siretini çokça okuyan Müslim, onların her hâllerinde Allah’a (cc) güvendiklerini, her işlerinde O’na (cc) tevekkül ettiklerini ve O’na olan hüsn-ü zanlarını hiçbir surette yitirmediklerini görecektir.

“Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), kalbini sağlamaştırmak için anlatıyoruz.”³⁶

• Nefse Karşı Su-i Zan

İnsan zayıf ve aciz bir varlıktır. Ümidini yitirdiğinde veya istemediği bir olayla karşılaştığında bu acizyet ve zayıflık açığa çıkar. Zaafa düşen insan aceleci davranır; önce düşüncelerinin, sonra sözlerinin ayarı bozulur. Rabbim bana değer vermiyor diye düşünmeye başlar ve kendi aleyhine beddualar savurur:

“Ama onu sınavıp rızkını daraltacak olsa der ki: ‘Rabbim beni (değersizleştirip) alçalttı.’ ”³⁷

“İnsan hayra dua ettiği gibi, (öfkelenip sıkıldığında) beddua ederek şerre de dua eder. İnsan çok acelecidir.”³⁸

İnsan nefsi zayıflık ve acizyeti nedeniyle olumsuzluklar karşısında olumsuz düşünceler üretir. Şayet bu düşünce-

Kişi, Rabbine karşı taşıdığı zan hüsn-ü zan mıdır yoksa şeytan insanı Allah’ın rahmet ve keremiyle mi aldatmaktadır, anlamak istiyorsa ameline bakmalıdır. Şayet zannı onu amele sevk ediyorsa bu, hüsn-ü zandır. Şayet zannı onu tembelliğe ve amelde isteksizliğe sevk ediyorsa bu, aldanmadır.

ler nefse yönelmezse Allah’a (cc) yönelir, insanı alçaltan ve helaka sürekleyen Allah’a karşı su-i zan baş gösterir.

İbni Kayyim’in (rh) sözleriyle söyleyecek olursak, kulun Rabbine karşı hâli şöyle olmalıdır:

“Rabbine karşı insaflı olana, ilminin az olduğunu, çokça kusurlar işlediğini ve bazen aşırıya gittiğini, bazen de muamelelerde haddi aştığını itiraf edip ortaya koyan kimseye müjdeler olsun! Şayet Rabbi onu günahlarıyla hesaba çekecek olursa O’nun adaletini; şayet günahlarını affedecek olursa O’nun ihsanını görür. Bir sevap işleyecek olursa O’nun fazlını ve bunu ona ihsan ettiğine şahit olur. Eğer işlediği bu ameli Allah kabul ederse ikinci kez lütuf ettiğine şahit olur. Eğer aynı mislinde olmakla beraber (ama bir şartın oluşmamasından dolayı) bu ameli reddedecek olursa bundan dolayı kul bunun uygun olmadığını asla söylemez. Şayet bir günah işleyecek olursa bu günahından Rabbinin uzak olduğunu anlar. Günah işlemesinden dolayı, Allah’ın onu masum kıldığını ve cezalandıracağını ve bunda da Rabbinin adaletinin söz konusu olduğunu da bilir. Kuşkusuz Rabbine karşı oldukça fakir olduğunu, kendi nefsinin zulüm işlediğini idrak eder ve şayet Rabbi onu bunlardan dolayı affedecek olursa bunun, O’nun sonsuz ihsanından, cömertliğinden ve bahşetmesinden kaynaklandığını idrak eder. İşte konunun nüktesi ve sırrı şu ki; artık bu kul, ihsan edenin yalnız Rabbi olduğunu anlar ve kendi nefsinin günahkâr ya da ifratla olduğunu yahut da yanlışta bulunduğunu bilir. Bununla beraber kendisini sevindiren her şeyin yaratanının fazlından geldiğini, O’nun ihsan ettiğini ve günahlardan dolayı kendisini kötü yapan her şeyde de O’nun (cc) adaletinin tecelli ettiğini bilir.

Sevdiklerinden kimisinin evleri harap olunca (onları) sevenler, ‘Orada oturmakta olanlara sulak olsun!’ derlermiş. Aynı şekilde Allah’a âşık olan kimse de toprağın altında iken yılların geçtiği söz konusu olunca, kendisinin dünyada iken Allah’a yaptığı itaatini, dostluğunu ve O’nun da kendisine gösterdiği merhametini hatırlar. Eski-miş bedenlerin meskûn olduğu yerdekiler de sulanıverir.”³⁹

32. 33/Ahzâb, 21

33. Şuarâ, 61-62

34. 19/Meryem, 4

35. 9/Tevbe, 40

36. 11/Hûd, 120

37. 89/Fecr, 16

38. 17/İsrâ, 11

39. El-Fevâid libni’l Kayyim, Dâru Atââtî’l İlm s. 47; Türkçesi için bk. Polen Yayınları, s. 70-71

Allah'a Karşı Hüsn-ü Zan; İnanç, Amel ve Ahlakı Güzelleştirir

Allah'a karşı hüsn-ü zannın alameti, Allah'a itaatte çokça çaba göstermektir.⁴⁰ Çünkü kişi, Allah'ın (cc), yaptıklarının karşılığını verdiğine inandığında amellerinde ihsan başlar. Günahlar ise kalpte karanlık oluşturur ve insanın Rabbine hüsn-ü zan beslemesine engel olur.⁴¹ Bundan olsa gerek selef imamlarından Hasan El-Basrî (rh) der ki: "Müminin Rabbine karşı zannı güzel olduğundan ameli de güzeldir. Münafığın ise Rabbine karşı zannı kötü olduğundan ameli de kötü olmuştur."⁴²

Bu aynı zamanda "Allah'a karşı hüsn-ü zan" ile "Allah ile aldanmak" arasındaki farkı anlamamızı da kolaylaştırır:

"Ey insan! El-Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan şey nedir?"⁴³

Peki, nedir bu aldanma?

Kimisi Allah'ın sonsuz keremine, ihsan üzere bir kullukla karşılık vermez, küfür ve isyanla karşılık verir. Kimisi de Allah'ın keremini yanlış anlar, aldanır. Sanır ki ne yaparsa yapsın, Allah (cc) ona keremiyle muamele etmeye devam edecektir. Şeytan, bazen Allah'ın rahmetiyle bazen hilmisiyle bazen de keremiyle kulu aldatır. Yani Allah'a karşı yine Allah ile aldatır!⁴⁴

Kişi, Rabbine karşı taşıdığı zan hüsn-ü zan mıdır yoksa şeytan insanı Allah'ın rahmet ve keremiyle mi aldatmaktadır, anlamak istiyorsa ameline bakmalıdır. Şayet zannı onu ameile sevk ediyorsa bu, hüsn-ü zandır. Şayet zannı onu tembelliğe ve amelde isteksizliğe sevk ediyorsa bu, aldanmadır. Bazı âlimler, insanların helal ve temiz olanı bırakıp harama meyletmesinin nedeninin Allah'a karşı su-i zan olduğunu söylemiştir. Doğal olarak kötü amellerin nedenini Rablerine karşı su-i zanna bağlamışlardır:

"Kul ancak şu iki şekilde haram olan bir şeye düşer olur:

Birincisi: Rabbine beslediği kötü zan. Şayet O'na itaat eder ve O'nu tercih ederse, Allah'ın ona daha hayırlı bir helal vermeyeceğine inanmasıdır.

İkincisi: Bunun böyle olduğunu bilir. Şöyle ki, bu kimse Allah için bir şeyi terk etmenin ve daha hayırlısıyla ifa etmenin doğruluğunu bilir, ancak şehvet ve arzusu sabrının önüne geçmiş, hevası aklını örtmüştür. İşte bu ilk maddedeki kimsenin bu durumu ilminin zayıflığından, öbürü de aklının ve basiretinin zayıflığından kaynaklanmaktadır."⁴⁵

Allah'a karşı hüsn-ü zan cömertlik ahlakına, su-i zan ise cimriliğe neden olur.⁴⁶ Çünkü insanları infaktan alıkoyan en etkili şey mala olan düşkünlükleri ve şeytanın onları fakirlikle korkutmasıdır:

"Şeytan (değerli olan ve Allah yolunda infak edilmeye layık mallarınızı vermeyesiniz diye) sizi fakirlikle korkutup, size fuşiyatı emrediyor. Allah ise size kendi katından bağışlanma ve O'ndan olan ihsan ve lütuf vadediyor. Allah (ihsanı ve lütfü bütün varlığı kuşatacak kadar geniş olan) Vâsi', (her şeyi bilen) Âlim'dir."⁴⁷

Görüldüğü gibi şeytan, insanları fakirlikle korkuturken Yüce Alah (cc) insanlara kendi katından bağışlanma, lütuf ve ihsan vadediyor. Allah'a karşı hüsn-ü zannı olan insan bilir ki Yüce Allah infakına karşılık onu lütuf ve ihsanına mazhar kılacak, infak ettiğine mukabil ona maddi ve manevi ihsanlarda bulunacaktır:

"De ki: 'Şüphesiz ki Rabbim, kullarından dilediğine rızık genişletir, (dilediğine) daraltır. Her ne infak ederseniz (Allah,) yerine başkasını koyar. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.'"⁴⁸

Şayet bu vaatlere rağmen insanın malından infak ederken eli titriyor, vermekten imtina ediyorsa bu, onun Allah'a karşı su-i zan taşıdığını gösterir.

Hüsn-ü zannın bir diğer alameti umutvar olmak, olaylara sadece zahiri sebeplerle değil, Allah'ın (cc) engin ilim ve hikmetine güvenerek bakmaktır. Zira umut, hüsn-ü zannın eseri, karamsarlık Allah'a ve O'nun kaderine su-i zannın eseridir. Müfessir Kurtubi (rh) der ki:

"İyiye Yormak (Tefe'ül): İyiye yormak istemek bu kabilinden değildir. Nitekim Peygamber (sav) 'Ey Râsid (Ey doğru yolda olan) ve Ey Necih (Ey başarılı olan) gibi isimleri işitmekten hoşlanırdı. Bunu Tirmizî rivayet etmiş olup sahih ve garib bir hadistir, demiştir. Peygamber'in bu şekilde hayra yorulacak şeylerden hoşlanmasının sebebi ise hayra yormakla insan nefsinin rahatlaması, ihtiyacın karşılanıp arzulanan şeyin elde edileceği müjdesiyle sevinmesi dolayısıyladır. Bunun sonucunda kişi, Yüce Allah'tan gelecekler hakkında güzel zan besler. Yüce Allah da (kudsî hadiste), 'Ben, kulumun benim hakkımda zannettiği gibi tecelli ederim.' diye buyurmuştur. Diğer taraftan Peygamber, herhangi bir şeyi uğursuz saymaktan hoşlanmazdı. Çünkü bu, müşriklerin uygulamaları arasında idi. Ve ayrıca kötüye yormak, Yüce Allah hakkında kötü zan beslemeye sebeptir.

40. Âdâbu'n Nufûs li'l Muhâsibî, Dâru'l Ceyl, s.150

41. bk. Ed-Dâu ve'd Devâ, Dâru'l Ma'rife, s. 25; Türkçesi için bk. Kalbin İlacı, Elif Yayınları, s. 34

42. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 22/1912, 78537 No.lu rivayet

43. 82/İnfitâr, 6

44. bk. El-Esmâ'u'l Husnâ, Tevhid Basım Yayın, s. 887

45. El-Fevâid libni'l Kayyim, Dâru Atâati'l İlm s. 63; Türkçesi için bk. Polen Yayınları, s. 87

46. bk. Dureru'l Hikem, Seâlebi, Dâru's Sahâbe, s. 9

47. 2/Bakara, 268

48. 34/Sebe', 39

El-Hattâbi der ki: ‘İyiye yormak ile uğursuz saymak arasındaki fark şudur: İyiye yormak, Yüce Allah (ın takdiri) hakkında güzel zan beslemek kabilindendir. Uğursuz saymak ise O’ndan başka herhangi bir şeye tevekkül edip güvenmek kabilindendir.’

El-Esmâî der ki: ‘Ben, İbn Avn’a tefe’ül (iyiye yormak)’ın mahiyeti hakkında soru sordum, o da bana şöyle dedi: ‘İyiye yormak, kişinin hasta iken ey salim (sağlıklı), diye bir söz işitmesi yahut da kaybettiği bir şeyi ararken ey vacid (ey aradığını bulan) diye seslenildiğini işitmesidir.’ ”⁴⁹

Bu ayki yazımızda zan konusunun bir kısmını, Allah’a karşı hüsn-ü zan başlığını ele aldık. Bir sonraki sayılarımızda yazının girişinde işaret ettiğimiz bilgi kaynaklarında zan, müminlere karşı zan ve insanın nefesine karşı zannı konularını ele alacağız, inşallah. Rabbim bizleri zâtına karşı hüsn-ü zan ehlinden kılsın. Allahumme âmin.

49. Tefsîru'l Kurtubî, Dâru'l Kutubî'l Mısriyye, 6/59-60; Türkçesi için bk. Buruc Yayınları, 6/51

HUDEYBİYE SULHÜ'NÜN KAZANIMLARI

İnsanlar savaş ve çatışma ortamlarının olmadığı yerlerde rahatlıkla fikirlerini konuşup tartışabilirler. Muhatabını dinleyerek muhakeme yapar, karşılaştırırlar. İslam'ın fikrî anlamda bir eksiği olmadığı için konuşmaktan, tartışmaktan çekinmez, muhatabını dinlemekten ise asla geri durmaz. Ancak batıl ehli, savaşı ya zorbalık yaparak karşı tarafın sesini kısmak için ya da çatışma ortamında duyguları manipüle edip insanın aklını kullanmaması için ister.

Hamd, Allah'a; salât ve selam, Resûl'üne olsun.

Hudeybiye Barış Antlaşması süreci ashab için oldukça zorlu geçmişti. Umre niyetiyle çıktıkları yolculukta zahiren hiçbir kazanım elde edemeden geri dönmek zorunda kalmışlardı. Ancak dönüş yolunda inen Fetih Suresi müminlerin gönüllerine ferahlık verdi.

Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Hudeybiye'den dönerken (Resûlullah'ın (sav) yanında gidiyordum ve) ona bir şey sordum. Bana cevap vermedi. Tekrar sordum. Yine cevap vermedi. Üçüncü kez sordum. Yine cevap vermedi. Kendi kendime , 'Ey Hattâb'ın oğlu Ömer! Anan seni kaybetsin de yok olasın! Bak, Resûlullah'a (sav) üç kere sordun, yine de Resûlullah sana cevap vermedi. (Sen, aleyhinde Kur'an inmesini hak ettin.)' dedim.

Aleyhimde Kur'an inmesinden korkarak devemi sürüp halkın en önüne geçtim. (Yakın, uzak her şey beni tuttu, sıktı ve bunalıttı. Halkın en önünde tasalı ve üzüntülü olarak gidiyordum.) Çok beklememiştim. Bir münadi, 'Ey Ömer ibni'l Hattâb!' (Ömer nerede?) diyerek seslenmeye başladı.

Münadinin bana seslenişini işitince kendi kendime, 'Ben zaten aleyhimde Kur'an inmiş olmasından korkmuştum.' dedim. (Kalbime ne kadar korku düştüğünü Allah çok iyi biliyordu. Hemen döndüm, hakkımda bir şey nazil olduğunu sanıyordum.)

Resûlullah'ın (sav) huzuruna vardım. Kendisine selam verdim. (O da selamıma karşılık verdi.) Çok sevinçli idi.

'(Ey Hattâb'ın oğlu!) Bana bu gece bir sure indi ki o, bana üstüne Güneş doğan her şeyden daha sevgilidir.' buyurduktan sonra Fetih Suresi'ni okudu."¹

"Şüphesiz ki biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik. Tâ ki Allah, senin gelmiş ve geçmiş günahlarını bağışlasın, üzerindeki nimetini tamamlasın ve seni dosdoğru yola iletсин diye. Ve Allah, sana izzetli bir zaferle yardım etsin diye."²

Peki, Hudeybiye'nin hangi yönü fetih idi ya da bu sürecin kazanımları nelerdi?

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki Medine İslam Devleti artık masaya oturulan meşru bir taraf olarak görülmeye

1. Buhari, 4177
2. 48/Fetih, 1-3

başlandı. O zamana kadar yok sayılan, basit bir hareketin mensubu gibi görülen müminler Arap Yarımadası'nın dinî temsilcisi konumundaki Mekke tarafından tanınmış ve resmî bir statü kazanmış oldular. Hâliyle diplomatik tüm ilişkilerde tüm Arap Yarımadası için yeni bir dönem açılmış oldu.

Diğer bir husus ise Mekke'nin çaresizlik nedeniyle barış anlaşması imzalamasının aslında net bir şekilde yenilgi olmasıdır. Her ne kadar müminler umre yapamasa da Mekkeli müşrikler ashaba güç yetirememiş ve barış anlaşması yapmak zorunda kalmışlardı. Daha önceden her seferinde silaha başvuran, savaş meydanlarında müminlere mağlubiyet tattıracağı iddiasında olan Kureyşliler, buna güçlerinin yetmeyeceğini anladıkları için barışa yanaşmak zorunda kaldılar. Sadece müminler değil, tüm Arap Yarımadası da bunu böyle okuduğu için, hâliyle Medine İslam Devleti'ne bakış açısı da değişti.

Anlaşma maddeleri içerisinde yer alan ve etrafındaki kabilelerin Allah Resûlü (sav) ile ittifak yapabilmesine onay veren madde de çok mühimdir. Böylece çekinen, Mekke'nin gazabına uğramaktan korkan, ama kalbi Medine'yle olan kabileler rahatlıkla anlaşmalar yapmaya başladılar.

Allah Resûlü (sav) bununla beraber daha öncesinde yapmadığı bir şeyi uygulamaya koydu ve çevresindeki devletlere davet mektupları ve elçiler göndermeye başladı. Hudeybiye Sulhü'nden önce böyle bir adım atmak hem teknik olarak çok zordu hem de gerçekçi değildi. Çünkü elçilerin güvenliği Mekkeliler ve davete muhatap devletler tarafından hiçe sayılacak bir ortam mevcuttu. Aynı zamanda daha Arap Yarımadası'nda bile kendisini kabul ettirememiş bir yapının devlet başkanlarına mektup yazması akamete uğrayacağı belli bir girişim olurdu. Bu, aslında davet çalışmalarında atılacak adımlarla ilgili akla her gelenin hemen uygulanmaması gerektiğini; tam tersine bir fikrin doğru ve güzel olabileceğini, ama zamanının gelmemiş olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

İslam her daim savaşı son seçenek olarak değerlendiren, barış, emniyet ve huzur içinde insanların yaşamasını hedefleyen bir dindir. Bunun birçok sebebi vardır, ama davete bakan yönü bizim konumuzla alakalıdır.

İnsanlar savaş ve çatışma ortamlarının olmadığı yerlerde rahatlıkla fikirlerini konuşup tartışabilirler. Muhatabını dinleyerek muhakeme yapar, karşılaştırırlar. İslam'ın fikrî anlamda bir eksiği olmadığı için konuşmaktan, tartışmaktan çekinmez, muhatapını dinlemekten ise asla geri durmaz. Ancak batıl ehli, savaşı ya zorbalık yaparak karşı tarafın sesini kısmak için ya da çatışma ortamında duyguları manipüle edip insanın aklını kulanmaması için ister.

Hudeybiye'nin işte en büyük kazanımı bu idi. Arap Yarımadası'nda Allah Resûlü'nü (sav) duyan ama savaşlar ve ön yargılar nedeniyle hakikati öğrenme fırsatı olmayanlar akın akın Medine'ye gelmeye başladılar. Ortaya çıkan tablonun yıllardır onlara anlatılanlarla hiçbir alakası yoktu. Bu sebeple iman edenlerin sayısı çok hızlı bir şekilde artmaya başladı. Böylece asıl fetih, yani hidayetin kalplere girmesi ve yerleşmesi gerçekleşmişti.

Tüm bu kazanımlarla birlikte Hudeybiye Barış Antlaşması'nda müminlerin gönüllerini yaralayan tek bir madde vardı. O da Mekke'den hicret eden mümin erkeklerin iade edilmesi idi. Ancak çok kısa sürede Allah (cc) durumu müminlerin lehine değiştirdi:

“Resûlullah (sav) Medine'ye döndüğünde (Sakif kabilelerinden olup Zühreoğullarının antlaşmalısı olan) Ebû Bâsir Utbe ibni Esîd ibni Câriye geldi. O, Mekke'de hapsedilenlerdendi. Resûlullah'ın (sav) yanına geldiği zaman, Ezher ibni Abd-i Avf ve Ahnes ibni Şerîk de Resûlullah'a (sav) (aralarındaki antlaşmayı hatırlatan bir) mektup yazarak onu Ben-i Âmir ibni Luayy'dan bir adama (Huneys ibni Câbir'e) verip, beraberinde onların bir kölesi (Kevser) ile birlikte Resûlullah'a (sav) göndermişlerdi.

Onlar Resûlullah'a (sav) Ezher ve Ahnes'in mektubunu getirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle dedi:

‘Ey Ebû Bâsir! Biz, işte o kavme bildiğin gibi söz verdik. Bizim dinimizde kalleslik yapmak yoktur. Allah senin ve seninle beraber olan mustazaflar için muhakkak bir çıkış yolu açacaktır. Sen kavmine git.’

Ebû Bâsir dedi ki: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Beni dinimden saptırmaları için müşriklere geri mi veriyorsun?’

Resûlullah (sav) dedi ki: ‘Ey Ebû Bâsir! Git, çünkü Allahu Teâlâ yakında senin ve seninle birlikteki mustazaflar için bir kurtuluş ve çıkış yolu açacaktır.’ ”³

Bunun üzerine Ebû Bâsir o iki kişiyle birlikte gitti ve Zu'l Huleyfe'ye vardıkları zaman öğlen vakti olmuştu. Ebû Bâsir Zu'l Huleyfe Mescidi'ne girip iki rekât yolcu namazı kıldı. Mescidin duvarının dibinde oturdu. Yanında taşıdığı hurma azığını önüne koydu. Ondaki yemeğe başladı. İki arkadaşına da, ‘Yaklaşınız, siz de yiyiniz.’ dedi.

Onlar, ‘Senin yemeğin bize gerekmez.’ dediler.

‘Fakat siz beni yemeğinize davet etmiş olsaydınız ben davetinizi kabul eder, sizinle birlikte yerdim.’ dedi. Bunun üzerine utandılar, yaklaştılar. Ebû Bâsir'le birlikte hurmaya ellerini uzatmaya başladılar. Kendilerine ait sofradaki ekmek parçalarını getirip ortaya koydular ve birlikte yediler.

Ebû Bâsir onlara ısındı. Âmirî de boynunda taşıdığı kılıcını duvardaki taşın üzerine astı. Ebû Bâsir, Amirî'ye,

3. Sîretü İbni Hişâm, 2/323

‘Ey Âmiroğullarından olan kardeş! Senin ismin nedir?’ diye sordu.

Âmirî, ‘İsmim Huneys’tir.’ dedi.

Ebû Bâsir, ‘Kimin oğlusun?’ diye sordu.

Huneys, ‘Câbir’in oğluyum.’ dedi.

Ebû Bâsir dedi ki: ‘Ey Âmiroğulları’nın kardeşi! Senin bu kılıcın keskin midir?’

O, ‘Evet.’ dedi.

Ebû Bâsir, ‘Ona bakabilir miyim?’ dedi.

O da, ‘Eğer dilerse bak.’ dedi.

Ebû Bâsir de kılıcı kınından çıkardı ve sonra üzerine atılıp onu öldürdü. (Elbisesini soyup eşyalarını deveye yükledi.) Köle ise süratle kaçtı ve Resûlullah’ın (sav) yanına geldi. Resûlullah (sav) o sırada da mescidde oturmaktaydı.

Resûlullah (sav) onun oraya geldiğini görünce dedi ki: ‘Şüphesiz bu adam korkmuştur.’

Adam yanına vardığı zaman Resûlullah (sav) buyurdu ki: ‘Yazık! Ne oldu sana?’

Köle dedi ki: ‘Sizin arkadaşınız, arkadaşımı öldürdü. (Ele geçirseydi beni de öldürecekti.)’

Daha adam ayrılmadan Ebû Bâsir kılıç kuşanmış olarak oralarda göründü. Resûlullah’ın (sav) yanında durdu ve şöyle dedi: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Verdiğin sözünü yerine getirdim. Beni iki kâfirin eline teslim ettin. Ben ise dinimden saptırılmaktan veya benimle oynanmasından hem dinimi hem kendimi korudum. (Allah beni onlardan kurtardı.)’

Bunun üzerine Resûlullah (sav) dedi ki: ‘Vay canına! Sanki savaş kıskırtıcısı! Şayet onunla birlikte adamlar olsaydı savaşı ateşlendirirdi.’ ”⁴

“Sonra Ebû Bâsir, İs’e gitti. Burası Zu’l Merve bölgesindedir. Deniz sahilinde olup Kureyş’in Şam’a gitmek için kullandıkları yolun üzerindedir. Resûlullah’ın (sav) Ebû Bâsir’e, ‘Vay canına, şayet onunla beraber birtakım adamlar olsaydı harbi ateşleyen ve onu tahrik eden olurdu.’ sözü, Mekke’de mahpus tutulan Müslimlere varınca onlar da İs’e, Ebû Bâsir’in yanına çıkıp geldiler. Böylece yetmişe yakın adam onun yanında toplandı. Kureyş’i sıkıştırıyorlar ve ellerine geçirdikleri herkesi öldürüyorlardı. Karşılaştıkları her kafilenin önünü kesiyorlardı.

Ömer de mektupla Ebû Cendel’e, Ebû Bâsir’in deniz sahilinde Kureyş ticaret kervanlarının yolları üzerinde bulunduğunu bildirmişti. (Müşriklerin arasından kaçıp Ebû Bâsir’in yanına gidenlerin ilki Ebû Cendel’di. Zamanla çeşitli kabilelerden gelenlerle birlikte üç yüz kişi oldular.)

Deniz sahilinde İs’ten toplanmış bulunan Müslimler, Ebû Bâsir’i kendilerine başkan ve kumandan seçtiler. Ebû Bâsir de onlara namazlarını kıldırıyor, şeriat hükümlerini tatbik ettiriyor, cuma namazlarını kıldırıyordu. Hepsî Ebû Bâsir’i dinliyorlar, onun buyruklarına boyun eğiyorlardı.

Nihayet Kureyş, Resûlullah’a (sav) mektup gönderip, ‘Akrabalık hakkı için, bizim onlara ihtiyacımız yok, onları durdur.’ deyince Resûlullah (sav) onlara sahip çıktı. Artık onlar da Medine’ye, onun yanına geldiler. (Ebû Bâsir, Resûlullah’ın (sav) dönmesi için yazdığı mektubunu okurken vefat etti.)⁵

Böylece sahabiler zahiren bakıldığında yüzde yüz zarar gibi görünen bir konuda vahye güvendiklerinde nasıl kazançlı çıkacaklarını anlamış oldular.

Sonuç olarak müminler kan dökmeden büyük bir fetihin yolunu açmış oldular. Diğer sene umre yapıldığında Kureyşliler onları gördü ve artık müminlere güçlerinin yetmeyeceğini net bir şekilde anladılar. Mekke’nin fethi ile beraber hemen hemen hepsi iman etti ve müminlerin safında, Allah Resûlü’nün (sav) yanında oldular.

Duamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdetmektir.

4. Siretu İbni Hişâm, 2/323-324

5. bk. Siretu İbni Hişâm, 2/324

FISILDAŞMAK

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

“Ey iman edenler! Fısıldaştığınız zaman günah, düşmanlık ve Resûl’e isyan ile fısıldaşmayın. (İllaki fısıldaşacaksınız/kulis yapacaksınız) iyilik ve takva (ile ilgili) konuşun. (Diriltilip) huzurunda toplanacağınız Allah’tan korkup, sakının.”¹

Allah’ın (cc) adıyla,

Allah’a (cc) hamd, Resûl’üne salât ve selam olsun.

Tefsirine odaklandığımız birçok ayetin ışığında İslam dininin yalnızca emir ve yasaklardan ibaret olmadığını; bireysel ve toplumsal hayatın her alanına nüfuz eden, dünya ve ahiret saadeti, huzuru ve güvenliğini sağlayan bir din olduğunu ele aldık.

Bu ay konu edindiğimiz ayetin ışığında İslam cemaatinin/toplumunun selameti açısından önemli bir yere sahip olan kulis yapmak ve fısıldaşmak konusunu işlemeye çalışacağız.

Ey iman edenler! Fısıldaştığınız zaman günah, düşmanlık ve Resûl’e isyan ile fısıldaşmayın.

Ayette geçen “تَنَاجَيْتُمْ” kelimesi, “نجو” kökünden gelir ve geniş bir anlam ifade eder. Birinin birini kurtarması; etrafından yüksek ve ayrı bölge anlamına gelir. Sel bastığında yüksek kalan yerler aynı kökten gelen “النجوة” kelimesiyle ifade edilir. Bununla birlikte sır vermek, gizlemek ve örtmek anlamlarını ifade eder.² “تَنَاجَيْتُمْ” kelimesi “تفاعل” kalıbındadır ve iki kişi veya daha fazla insanın bir işi karşılıklı yapmaları anlamında kullanılır.

Allah Resûlû (sav) bir seriyye tertipleğinde münafıklar bu durumu olumsuz bir şekilde değerlendirir, seriyyeye giden müminlerin öldürüleceğini söyler ve diğer müminlerin morallerini bozarlardı. Allah Resûlû’nü (sav) gördüklerinde ise bu söylemlerini açıktan yapamaz, kendi aralarında fısıldaşırlardı. Özellikle seriyye veya orduda bir yakını veya sevdiği birinin olduğunu bildikleri birinin yanına gider ve

Kulislerde ve fısıltıyla yapılan bu tür konuşmalar, çoğu zaman insanın içinde bir rahatsızlık uyandırır. Konuşanlar, bu yaptıklarının yanlış olduğunu vicdanen bilir ve bu konuştuklarının başkaları tarafından duyulmasını istemez.

1. 58/Mucâdele, 9

2. bk. El-Mufredât, s. 792 vd; Mu’cemu Mekâyisi’l Luğa, 5/397 vd, n-c-v maddeleri

Kendi aramızda ne hakkında konuşuyoruz? Bu konuşmalar, gerçekten birbirimize yaptığımız bir nasihat mı? Yoksa, konuştuğumuz kişiyle birlikte o ortamda bulunmayan bir başkası hakkında (gıyabında) yapılmış, “nasihat” kisvesi altındaki bir gıybet mi? Ya da yıllarca ilim talebelerinin öğrenmek için çabaladığı, âlimlerin ihtilaf ettiği ilmî veya fıkhi konularda fetva vermeye kalkmak mı?

olumsuz şeyler söylerlerdi. Bunun sonucunda da bu kişi yakınının savaşta öldüğü zannına kapılır ve üzüldü. Bunun üzerine Rabbimiz (cc) münafıkların yaptığı bu davranışları kınamış ve müminlere de kendi aralarında fısıldaşmalarını nehyetmiştir.³

Ayet, yalnızca gizlice konuşmayı değil; kötü niyetli, olumsuz içerikli konuşmaları da yasaklamaktadır. Herhangi bir durum hakkında, özellikle bir amel esnasında yapılan iş ya da bu ameli gerçekleştiren kişiler hakkında olumsuz şeyler söylemek de yasaklanmıştır. Bu tür konuşmalar kimseye bir fayda sağlamadığı gibi onları dinleyen insanların kalplerine hüznün ve korku düşmesine de neden olur.

“Ancak fısıldaşmak, iman edenleri üzme için şeytanın (süslediği ve teşvik ettiği) şeylerdendir. Allah’ın izni olmadan (şeytan) onlara hiçbir şekilde zarar veremeyecektir. (Öyleyse) müminler, yalnızca Allah’a tevekkül etsinler.”⁴

Fısıldaşmanın yasaklandığı konulara baktığımızda ilk olarak “إثم” kavramını görüyoruz. “إثم” kelimesi, lugatta bir şeyin yavaş olması ve geride kalmak anlamına gelir. Kişinin iyilik ve hayırdan geri kalmasından dolayı bu kelime daha çok, kötülük ve günah anlamında kullanılır.⁵

Bu kavramın en geniş tanımı ise Allah Resûlü (sav) tarafından yapılmıştır:

“Birr, güzel ahlaktır. Günah/إثم ise içinde kuşku uyandıran ve insanların onu bilmesini istemediğin şeydir.”⁶

Bu hadis, Allah’ın (cc) yasakladığı gizli konuşmaların özelliklerini net bir şekilde tefsir etmektedir. Kulislerde ve fısıltıyla yapılan bu tür konuşmalar, çoğu zaman insanın içinde bir rahatsızlık uyandırır. Konuşanlar, bu yaptıklarının yanlış olduğunu vicdanen bilir ve bu konuştuğularının başkaları tarafından duyulmasını istemez. Lugat

anlamıyla birlikte ele alındığında, bu tür fısıldaşmaların kişiyi hayırdan alıkoyan konuşmalar olduğunu anlıyoruz.

Düşmanlık ve Resûl’e (sav) isyan içerikli fısıldaşmalar hakkında müfessirlerimizin genel aktarımı, bunların münafıkların müminlere yönelik düşmanca tutumlarını yansıttığı ve birbirlerini Allah Resûlü’nün (sav) emirlerine karşı gelmeye teşvik ettikleri konuşmalar olduğu yönündedir.

“Kendilerine fısıldaşmanın yasaklandığı kimseleri görmedin mi? Sonra nehyedildikleri şeye geri dönüyor; günah, düşmanlık ve Peygamber’e isyan hakkında fısıldaşıp (kulis yapıyorlar). Sana geldikleri zaman, Allah’ın seni selamlamadığı sözlerle seni selamlarlar. İçlerinden derler ki: ‘Söylediğimiz sözler nedeniyle Allah bize azap etmeli değil miydi?’ Onlara cehennem yeter. Oraya gireceklerdir. O ne kötü bir dönüş yeridir.”⁷

(İllaki fısıldaşacaksınız/kulis yapacaksınız) iyilik ve takva (ile ilgili) konuşun.

Fısıldaşmak ya da insanların kendi aralarında özel konuşmaları mutlak anlamda yasaklanmış değildir. Müminler kendi aralarında özel olarak birbirlerini iyiliğe, takvaya, sadaka vermeye teşvik etmeye ve insanların arasını ıslah etmeye yönelik konuşmalar yapabilirler:

“Sadakayı, iyiliği ve insanların arasını düzeltmeyi teşvik etmeleri dışında, aralarında yaptıkları fısıldaşmaların çoğunda hiçbir hayır yoktur. Kim de bu (iyiliğe teşvik işini) Allah’ın rızasını elde etmek için yaparsa, ona büyük bir ecir vereceğiz.”⁸

Ancak bunun dışında kalan, gereksiz ve faydasız konulara dair özel konuşmalar ya da fısıldaşmalar Allah Resûlü (sav) tarafından sert bir üslupla yasaklanmıştır:

Ebü Saîd El-Hudrî (ra) şöyle anlatır:

“Bizler, Allah Resûlü’nün kapısında nöbetleşe kalırdık. Ben de bir gece onun yanında kalırdım; zira geceleyin ona bir iş gelebilir, bir ihtiyaç belirebilirdi. Derken bir gece, Allah Resûlü’nün kapısında nöbetçiler ve başka görevliler çoğaldı ve biz kendi aramızda konuşmaya başladık. Biz konuşurken Allah Resûlü (sav) yanımıza geldi ve ‘Bu fısıldaşmalar da nedir! Ben sizi bundan nehyetmedim mi?’ dedi.

Biz, ‘Bu yaptığımızdan dolayı Allah’a tevbe ediyoruz, ey Allah’ın Nebisi! Biz sadece Mesih-i Deccâl hakkında konuşuyorduk, ondan korktuğumuz için.’ dedik.

Allah Resûlü, ‘Sizin hakkınızda Mesih-i Deccâl’den daha fazla korktuğum şeyin ne olduğunu söyleyeyim mi?’ buyurdu.

Biz de, ‘Evet, ey Allah’ın Resûlü!’ dedik.

3. Mevsûâtü’t Tefsiri’l Meşûr; 21/423-424, 75971 ve 75973 No.lu nakillerden özetlenmiştir.

4. 58/ Mucâdele, 10

5. bk. Mu’cemu Mekâyisi’l Luğa, 1/60, a-s-m maddesi

6. Müslim, 2553; İbn Hibban, 397; Tirmizi, 2389

7. 58/Mucâdele, 8

8. 4/Nisâ, 114

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Sizin hakkınızda en fazla korktuğum şey küçük şirktir: Bir adamın bir ameli başka bir adamdan dolayı yapması.' ”⁹

Yazımıza konu olan ayetin ışığında bu hadisi değerlendirdiğimizde, özel ortamlarımızda yaptığımız gizli konuşmaları yeniden gözden geçirmemiz gerekir. Kendi aramızda ne hakkında konuşuyoruz? Bu konuşmalar, gerçekten birbirimize yaptığımız bir nasihat mı? Yoksa, konuştuğumuz kişiyle birlikte o ortamda bulunmayan bir başkası hakkında (gıyabında) yapılmış, “nasihat” kisvesi altındaki bir gıybet mi? Ya da yıllarca ilim talebelerinin öğrenmek için çabaladığı, âlimlerin ihtilaf ettiği ilmî veya fıkhi konularda fetva vermeye kalkmak mı?

(Diriltilip) huzurunda toplanacağınız Allah’tan korkup sakının.

Bir kimsenin ağzından çıkan sözleri en güçlü şekilde ıslah eden şey, ahiret bilinci ve takvadır. Bu, Allah Resûlü’nün (sav) bizlere öğrettiği bir hakikattir:

“Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman eden kimse ya hayır söylesin ya da sussun.”¹⁰

Allah’ı ve Ahiret Günü’nü hatırlamanın yolu da bol bol Allah’ı (cc) zikretmektir.

Bununla ilgili İbni Kayyim (rh) şöyle der:

“(Zikir;) dili gıybet, kovculuk, yalan, çirkin söz ve batıldan korur. Çünkü kul, mutlaka konuşacaktır. Şayet konuştuğu şey Allah’ın zikri ve O’nun emri değilse, insan mutlaka zikredilen haramları veya bir kısmını konuşacaktır. Tecrübe ve müşahede şahittir ki dilini Allah’ın zikriyle ıslak tutan insan, batıl ve boş sözden dilini koruyacak, dili Allah’ın zikriyle ıslanmayanın dili ise batıl, boş ve çirkin sözlerle ıslanacaktır.”¹¹

9. Müsned, 11424

10. Buhari, 6018; Müslim, 47; İbn Hibban, 506; Ebu Davud, 5154; Tirmizi, 2500

11. El-Vâbilu’s Sayyib, Dâru Atââtî’l İlm, 1/98-99

SÜNNET ÜZERİNE

Enes DOĞAN

SÜNNET HİKMETTİR, KORUNMUŞTUR

*Sünnet hem hikmettir hem de hikmete
eriştirir. Bu sebeple Allah, Resûl'üne
sadece Kitab'ı değil, hikmeti de
indirmiştir.*

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Sünnetin korunduğuna dair delillerle devam ediyoruz:

Sünnet Hikmettir, Korunmuştur

Allah (cc), Resûl'üne sadece Kitap indirmemiş, Kitap'la beraber hikmeti de indirmiştir:

"Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için **indirdiği Kitab'ı ve hikmeti** hatırlayın."²

"Allah, **sana Kitab'ı ve hikmeti indirdi** ve sana bilmediklerini öğretti."³

Allah Resûlü (sav) ümmetine sadece Kitab'ı öğretmemiş, hikmeti de öğretmiştir:

"Size içinizden bir Resûl gönderdik. Size ayetlerimizi okuyor, sizi arındırıyor, **size Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğretiyor.**"⁴

Yüce Allah Kitap'la beraber hikmeti de öğreten bir Resûl göndermesinin büyük bir nimet (iyilik) olduğunu bildirmiştir. Müminler bu iyilik sayesinde karanlıklardan aydınlığa çıkmışlardır:

"Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte bulunmuştur. Onlara O'nun ayetlerini okur, onları arındırır ve **onlara Kitab'ı ve hikmeti öğretir.** Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."⁵

"Ümmiler arasında onlardan olan, kendilerine (Allah'ın) ayetlerini okuyan, onları arındıran, **Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir Resûl** gönderen O'dur. Onlar, bundan önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."⁶

1. bk. Cimâu'l İlmi, İmam Şafii, s. 6-8; El-Kur'âniyyûn, Neşetuhum, Akâiduhum, Edilletuhum, Ali Muhammed Zeynû, s. 128-130; Ma'a'l Muşekkikine fi's Sünni, Abdurrahman ibni İbrâhîm ibni Hasen, s. 72-73

2. bk. 2/Bakara, 231

3. bk. 4/Nisâ, 113

4. 2/Bakara, 151

5. 3/Âl-i İmrân, 164

6. 62/Cuma, 2

Yüce Allah (cc), hem Kitab'ın hem de hikmetin hatırlanmasını emretmiştir:

"Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için **indirdiği Kitab'ı ve hikmeti** hatırlayın."⁷

"Evlerinizde okunmakta olan **Allah'ın ayetlerini ve hikmeti (Nebi'nin açıklaması olan Sünneti)** hatırlayın."⁸

Peki, mezkûr ayetlerde bahsedilen hikmet nedir?⁹

İlk dönem selef müfessirleri, ayetlerdeki hikmeti genellikle "Sünnet" diye tefsir etmişlerdir.¹⁰ Tabiiinden Ebû Mâlik El-Kûfî (H 90-100),¹¹ Hasan-ı Basrî (H 110),¹² Katâde ibni Diâme (H 117),¹³ Mukâtîl ibni Hayyân (H 150), Yahyâ ibni Ebî Kesîr (H 129),¹⁴ Abdurrahman ibni Zeyd ibni Eslem (H 182) gibi müfessirlerin açıklamaları bu yöndedir.

Mukâtîl ibni Hayyân (H 150) şöyle der: "Hikmetten kasıt; helâl, haram ve Nebi'nin (sav) sünnet kıldığı şeylerdir."¹⁵

Abdurrahman ibni Zeyd (H 182) şöyle der: "Hikmetten kasıt, onların ancak Peygamber (sav) vasıtasıyla öğrenilecekleri dindir. Peygamber de (sav) onlara bu dini öğretiyordu."¹⁶

İmam Şâfiî (H 204), "Kitap" ve "Hikmet"i beraber geçtiği bu ayetler hakkında şöyle der:

"Yüce Allah Kitab'ı zikreder -ki bu Kur'an'dır- beraberinde hikmeti de zikreder. Kur'an'a dair ilim sahibi olanlardan itimat ettiğim birçok kimsenin, 'Hikmet, Allah Resûlünün (sav) Sünnetidir.' dediklerini işittim."¹⁷

Bu tefsirin dayanaklarını şöyle izah edebiliriz:

a. Yüce Allah, Kitap'la beraber hikmeti de indirdiğini söylemiştir. Kitap dışında Peygamber'e indirilen şey, Sünnettir.

Mikdâm ibni Ma'dikerib'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Dikkat edin, bana Kitap ve onun bir misli verildi. Dikkat edin, karnı tok bir adamın kolтуğuna yaslanarak size, 'Bu Kur'an'a uymanız gerekir. Onda helal bulduklarınız helal, haram bulduklarınız haramdır (başka kaynağa ihtiyacınız yoktur)!' demesi yakındır. Dikkat edin! Allah'ın Elçisi'nin haram kıldıkları, Allah'ın haram kıldıkları gibidir."¹⁸

Yine Hassan ibni Atiyye'den (ra) şöyle rivayet edilir:

"Cibrîl (as) Allah Resûlü'ne Kur'an'ı indirdiği gibi, Sünneti de indirirdi. Ona (sav) Kur'an'ı öğrettiği gibi Sünneti de öğretirdi."¹⁹

b. Ayetlerde Peygamber'in (sav) sahabeye Kitab'ı ve hikmeti öğrettiği söylenmektedir. Sahabenin Peygamber'den (sav) öğrendiği, sürekli hatırlayıp, hatırlattıkları ve sonraki nesillere ulaştırdıkları şeyler ikidir: Kur'an ve Sünnet. Kitap, Kur'an'dır.²⁰ Hikmet ise Sünnettir.

Abdullah ibni Abbâs'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurur:

"Ey insanlar! Şüphesiz ben size öyle bir şey bıraktım ki ona sınırsız sarıldığınız müddetçe asla sapıtmazsınız: Allah'ın Kitabı ve Resûl'ünün Sünneti."²¹

c. Allah'a iman ile Resûl'e iman,²² Allah'a itaat ile Resûl'e itaat²³ birçok ayette yan yana zikredilmiştir. Yukarıdaki ayetlerde ise önce Kur'an sonra hikmet zikredilmiştir. Kur'an'ın genel üslubuna dayanarak Kitap'la beraber zikredilen hikmetin, Resûl'ün Sünneti olduğunu söyleyebiliriz.²⁴

Sünnet Neden Hikmettir?²⁵

Hikmet; sözde, düşüncede ve fiilde isabetli olmaktır. Bir şeyin manasını çok iyi bilmek ve derinlemesine anlamaktır. Yerine göre hareket etmek, her şeyi yerli yerine koymaktır. Olgunluk ve rüshd, kişiyi kınanacağı veya pişman olacağı şeylere düşmekten korur, engeller.

Kişi Sünnetten bağımsız olarak Kur'an'dan kendi anladığında ve buna inşa ettiği amelde hikmetten uzaklaşabilir. Bunun örnekleri çoktur. Ancak Sünnete bakıp Allah Resûlü'nün (sav) nasıl anladığını, nerede ve nasıl yaşadığını incelediğinde hikmete ulaşacaktır. Her bir ayet kulluk hayatında olması gereken yere yerleşecektir. Hâliyle hikmetin manasına, özelliklerine ve sonuçlarına dair yukarıda zikrettiklerimiz Sünnet için de geçerlidir. Sünnet hem hikmettir hem de hikmete eriştirir. Bu se-

7. bk. 2/Bakara, 231

8. bk. 33/Ahzâb, 34

9. Hikmet müsterek bir kelimedir. Kur'an-ı Kerim'de farklı siyaklarda, başka anlamlarda da kullanılmıştır. (bk. Nuzhetu'l Ayuni'n Nevâzir, İbnu'l Cevzi, s. 262)

Burada zikredeceklerimiz "hikmet" kavramının tüm anlamları ya da ona dair tüm kapsam değildir. Sadece makalemizin konusuna dair kısmıdır.

10. Müfessirlerden bu ayetleri "Sünnet" dışında bir şeyle tefsir edenler de olmuştur: Kur'an'ı anlamak, nübüvvet, ahkâm/helaller ve haramlar, dine dair bilgiler, dinde fehm/fikih sahibi olmak gibi. (bk. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 3/77-78; Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 3/168; Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 7/74)

Bu tefsirler Sünneti bilmenin neticeleri veya Sünnetle irtibatlı şeylerdir. Hâliyle hikmeti, "Sünnet" diye tefsir etmekten çok uzak veya farklı sayılabilecek tefsirler değildir.

İbn Kesîr (rh) şöyle der: "Ayetteki 'hikmet' ile kastedilen, Sünnettir. Bunu Hasan (El-Basri), Katâde, Mukâtîl ibni Hayyân, Ebû Mâlik ve başkaları söylemiştir. Bir görüşe göre ise (hikmet), dinde derin anlayıştır (fikih sahibi olmaktır). Bu iki görüş arasında bir çelişki yoktur." (Tefsiru İbn Kesîr, 1/645. Bakara Suresi, 129. ayetin tefsiri)

11. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 3/77, 3967 No.lu rivayet

12. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 5/671, 15322 No.lu rivayet

13. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 5/671, 15323 No.lu rivayet

14. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 3/77, 3968 No.lu rivayet

15. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 4/225, 8853 No.lu rivayet, Bakara Suresi, 231. ayetin tefsiri

16. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 3/77, 3964 No.lu rivayet, Bakara Suresi, 129. ayetin tefsiri

17. Er-Risâle, s. 78

18. Ebu Davud, 4604; Tirmizi, 2664

19. El-Medhal ilâ Ulûmi's Sunen, Beyhâkî, 162

20. bk. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, ilgili ayetlerin tefsiri

21. El-Mustedrek, 318; Sünen-i Kubrâ, Beyhâkî, 20362

22. bk. 3/Âl-i İmrân, 179; 4/Nisâ, 136, 152, 181; 7/Arâf, 158; 24/Nûr, 62; 49/Hucurât, 15; 57/Hadid, 7, 19, 21; 64/Teğâbun, 8

23. bk. 3/Âl-i İmrân, 32, 132; 4/Nisâ, 59; 5/Mâide, 92; 8/Enfâl, 20, 46; 24/Nûr, 54; 47/Muhammed, 33; 58/Mucâdele, 13; 64/Teğâbun, 12

24. Bu istidlal İmam Şâfi'ye aittir. bk. Er-Risâle, s. 78

25. bk. Medâricu's Sâlikin, 3/292-293; El-Esmâu'l Husnâ, 2/839

beple Allah (cc), Resûl'üne (sav) sadece Kitab'ı değil, hikmeti de indirmiştir. Allah Resûlü de (sav) kendisine verilen hikmeti ümmetine öğretmiştir. Tâ ki insanlar hem Kitab'ı okusunlar hem de hikmetli olsunlar. Bu sebeple Yüce Allah, ayetlerde Sünneti hikmet diye isimlendirmiştir. Sıfatını isminin yerine koyarak Sünnetten bahsetmiştir.

Sünnet Korunmuştur!

Okumak, anlamak, amel etmek ve anlatmak için Kitab'ın başına geçen herkes, Kitab'a muhtaç olduğu kadar hikmete de muhtaçtır. Kendisine Kitap ulaşan herkese hikmetin de ulaşması gerekir. Bu da hikmetin/Sünnetin korunmasını gerektirir.

Yüce Allah, Kur'ân'ı indirdiği gibi, hikmeti de indirmiştir. Allah Resûlü (sav) Kitab'ı öğrettiği gibi, hikmeti de öğretmiştir. Yüce Allah Kitab'ın okunmasını ve hatırlanmasını emrettiği gibi hikmetin de sürekli hatırlanmasını emretmiştir. Öyleyse hikmet olan Sünnet, tıpkı Kitap gibi korunmuştur.

Aksi hâlde şu soruların cevaplanması gerekir:

“Bu âyetleri derinlemesine düşünen kimse, ‘الحكمة/hikmet’ kelimesinin ‘الكتاب/Kitap’ kelimesine atfedildiğini görür. Bu da onun ‘الكتاب/Kitap’tan farklı bir şey olduğunu gösterir; zira fasih Arapçada bir şeyin kendisine atfedilmesi olmaz.”²⁶

O hâlde Allahu Teâlâ bu ümmete, müminlere karşı bir lütuf ve ikram olarak, ‘Kitap’tan başka bir şeyi daha vahyetmiştir.

Bu vahyedilen şey Allah'ın koruması altında mıdır, yoksa zayi mi edilmiştir?

Eğer korunmuşsa o şey nedir?

Eğer zayi edilmişse neden vahyedilmiştir?

Eğer zayi olmuşsa Allah'ın onunla övünmesi ve onu bir nimet olarak zikretmesi nasıl doğru olabilir?

Peki bu nimet, sadece nübüvvet dönemiyle mi sınırlıdır? Bu hususta delil var mıdır?

Eğer zayi olmuşsa bu, Allah'ın emriyle mi olmuştur, yoksa kaderin bir gereği midir? Her iki ihtimal için delil nedir?”²⁷

Bir sonraki sayımızda buluşmak duasıyla...

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır...

26. Abdulkâhîr El-Bağdâdî, Hizânetu'l Edeb (5/108) adlı eserinde, İbn Cinnî'nin Şerhu'l Hamâse adlı eserinden şu bilgiyi nakleder: “Ve bir şey, kendisine atıf yapılamaz; çünkü atıf, anlam bakımından tesniyenin bir benzeridir.”

Bu kaideyi açık bir şekilde, Merzûkî de Şerhu Dîvân El-Hamâse (1/148) adlı eserinde ifade etmiştir.

27. El-Kur'âniyyûn, Neşetuhum, Akâiduhum, Edilletuhum, Ali Muhammed Zeynû, s. 130

Xezze... Tenêbûn E Navê Me

Qêrîneke tûj û bi jan ket, nîvê şevê kesek nebihîst
Ji birçîtîyê bê deng mabûn dergûş kesek ewan nedît
Em qewmeke rûmetdar in têdikoşin li vê wara pîroz
Neyarê rûgemar ne tenê ye, dij tenêtiya me ya bi doz

Niha di nav zemherî de, mirin bûye hêviya me
Ax barûd e, nan berik e û şewitîye xewnên me
Pir dayik û zarokên me man di rêyên koçberî de
Êdî em pê bawer in ku kes nemaye di cîhan de

Bajarên me sikût kirin, xwelîyên wan diaxivin
Bûne gor kûçe û kolan, paşê yeke din û yeke din...
Carbîcar bihedimin jî em bi îman û semax divejin
War û welatê me hilweşî, hûn li rewşa xwe binêrin

Dîsa dengê me bû holan, dema em bi çîyan ve qîrîyan
Em terpilîn, rabûn, meşîyan; cendekê me ne li ser rêyan
Xwedî, Allahê zûntîqam, li dîwar dikevin her çi kelam
Ûmmeta nexûya rû vegerand, bû rêhevalê me ax û elem

Gazî û hewar wek teyrokan dibarin li ser me bombe
Em îro li ser erda pîroz digerin lê wek penabêran e
Geh germ, geh zemherî de û birçî di nav valahî de
Em in bira ew ên ku hatine ji dewlemendiya mirinê ve

Çavên te yên kûr in yê ku weke bîrê reş bibûn bi avê
Zaroyên we ne ey ûmmet hetanî diqîrînin di xewnan de
Me got em in em berxwedêr, di serdaban û li ser ewran
Lê dinya dibêje nexêr; ev ên ha bitenê xeyal û xûmam

Çi heyf û bêjimar mixabin, dema neyar em dikûştin
Hezar ji me bi çavên vekirî, çûn bi çûyîneke nevegerî
Lehzeya ew canên ciwan li erdê diketin bê hewarî
Li cîhanê ne awaz û ne alîkar, bédengîtîyeke qehirkerî

Osman SADIKOĞLU

KIRK HADİS ŞERHİ

Ömer AKDUMAN

SADAKA VERMENİN YOLLARI

Ebû Zerr'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Resûlullah'ın (sav) ashâbı, ‘Ey Allah'ın Resûlü! Mal sahipleri (zenginler) ecirlerini alıp gittiler. Oysa onlar da bizim kıldığımız gibi namaz kılıyor ve bizim gibi oruç tutuyorlar. Ancak onların kendisiyle tasaddukta bulundukları malları vardır.’ dediler.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), ‘Allah, size tasadduk edecek bir şey vermemiş mi? Her tesbih bir sadakadır. Her tekbir bir sadakadır. Her tehlil bir sadakadır. Her hamd bir sadakadır. İyiliği emretmek bir sadakadır. Kötülükten nehyetmek bir sadakadır. Hatta birinizin (hanımıyla) cinsel ilişkide bulunması bile bir sadakadır.’ buyurdu.

Ashab, ‘Ey Allah'ın Resûlü! Bizden biri şehvetini giderir de ondan ecir mi elde eder?’ dediler.

Allah Resûlü (sav), ‘Sizce kişi şehvetini haramla giderirse günah kazanmış olmaz mı?’ buyurdu.

Ashab, ‘Evet, günah kazanmış olur.’ dediler.

Allah Resûlü de (sav), ‘İşte bu sebeple kişi şehvetini helal-den giderdiği zaman ecir kazanmış olur.’ karşılığını verdi.”¹

Ebû Zerr'den (ra) rivayet edilen bu hadisin benzeri Ebû Hureyre'den de (ra) nakledilir. Hadise göre fakir sahibiler sadaka verememelerinden ve bu nedenle zengin kardeşlerinden geride kaldıklarından şikâyet ederler. Peygamber de (sav) onlara sadakanın çeşitlerini anlatarak hayır yollarının sınırlı olmadığını söyler.

Hadis, sadakadan söz ettiğinden sadakanın iki türünü ele almakla başlamamız iyi olacaktır.

Sadaka iki türlüdür:

1. Allah'tan Sadaka (Es-Sadakatu Minellah)

Allah'tan (cc) gelen sadaka, O'nun, kullarına özel ikramlarıdır. Seferde namazlarımızı kasrediyor/kısaltıyor olmamıza rağmen Allah (cc) tam bir namaz eciri vermektedir.² Hadiste Peygamber (sav) bunun bir sadaka olduğunu ve

1. Müslim, 1006; Kırk Hadis'te 25. Hadis

2. Ya'lâ ibni Umeyye anlatıyor:

“Ömer ibni'l Hattâb'a, ‘Ayette, ‘Yeryüzünde sefere çıktığımızda, kâfirlerin sizi fitneye düşürmesinden korkarsanız namazı kısaltmanızda sizin için bir günah yoktur.’ (4/Nisâ, 101) buyruluyor. Fakat insanlar emniyetler (namaz niçin kısaltılıyor)?’ diye sordum.

Ömer cevaben şöyle dedi: ‘Senin hayret ettiğin şeye ben de hayret etmişim. Bunu Resûlullah'a (sav) sormuştum. O da şu cevabı vermişti: ‘O, Allah'ın size verdiği bir sadakadır. O'nun sadakasını kabul ediniz.’ ” (Müslim, 686)

kabul edilmesi gerektiğini söyler. Gece namaza kalkmayı planlayan, fakat uyuyakalan kimsenin namazının eciri kendisine verilir. Uykusu da Allah'tan (cc) ona verilmiş bir sadakadır.³ Yine Peygamber'in (sav) ifadesiyle ölüm döşeğindeki kuluna malının üçte birini infak etme fırsatı vermesi Allah'tan (cc) bir sadakadır.⁴

2. Allah İçin Sadaka (Es-Sadakatu Lillah)

Farz veya nafil olarak malımızdan harcadığımız her türlü harcama sadaka olarak isimlendirilir.⁵

“S-d-k (ص-د-ك)”, söz ve dışındaki şeylerde kuvvete delalet eder.⁶ Malından veren insan imanındaki kuvveti ispat etmiştir. Bundan ötürü verdiği de “kuvvet” anlamı içeren sadaka denmiştir. Mal insana sevimlidir. Allah (cc), insanın kantar kantar altın ve gümüşe, besili atlara, hayvanlara ve ekinlere dair içerisinde, karşı koyamadığı bir iştah ve şehvet barındırdığını söyler.⁷ İnsanın mala duyduğu bu şiddetli arzuya rağmen malını “tasadduk” etmesi onun imanındaki “sıdk”a delalet ettiğinden “sadaka” olarak adlandırılmıştır. Mala duyduğu arzunun özel sebeplere bağlı olarak fazlalaştığı bazı durumlarda o sadaka “en hayırlı sadaka” olur. İmandaki daha ileri bir olgunluğa işaret eder.⁸

Hadisin Açıklaması

1. Hayırda yarışmak sahabe arasında yaygın bir uygulamadır. Onlar, vahyin “hayırlarda öne geçmeye” ilişkin tavsiyelerini ısrarla uygulamaya gayret etmişlerdir. Bu karanlık dönemin muvahhidleri olarak bizlerin de hayırlarda yarışmayı yerleşik bir uygulama hâline getirmemiz gerekir. Bunu yapmadığımızda nefsimizdeki o yarışma güdüsü bizi batıl işlerde, dünya malı kazanmada yarışmaya sevk eder. Maazallah, bu yarışın da insanı götüreceği neticenin pek hayır olmadığı baştan bellidir.

2. Hayırda yarışmak, sahabe arasında kardeşlik hukukunu zedeleyen bir haslete dönüşmemiştir. Fakat Peygamber'e (sav) gelip, zenginlerin yapabildiği amellere kendilerinin güç yetiremediğini söylemeleri bu yarış zannettiğimizden fazla önemsediklerini göstermiştir. Hayırda yarışmayı sahabe gibi biz de ciddiye almalı, kapı kapı hayır aramalıyız. Önümüze gelen az veya çok, her hayır fırsatını değerlendirmeliyiz. Ancak asla çirkin ahlaka yol vermemeliyiz.

3. Peygamber'e (sav) gelen bu sahabiler tasadduku sadece mal vermek zannetmişlerdir. Nebi (sav) onlarda oluşan bu yanlış algıyı düzeltmiş, maldan harcamak dışında başka sadakaların olduğunu öğretmiştir. Bizler de “suyun ateşi söndürdüğü gibi hatalarımızı söndüren” bu sadakaları çoğaltma yarışı içerisinde olmalıyız. Çoğaltma yarışı hastalıktır, bunun tek istisnası salih amel çoğaltma yarışıdır. Salih amel, Kıyamet Günü insana kalacak olan “bâkiyyâtü's sâlihât”tır.

4. Hadiste zikredilen “Subhanallah, Allahu Ekber, El-hamdulillah, Lailaheillallah” zikirleri dille söylenen sadakalardır. Sayıca fazla zikir yapmak sadakalarımızı artırır. Ayrıca zikri yapma biçimimiz de alacağımız ecir etkilere. Sadece diliyle zikir yapan kimsenin zikirden alacağı ecir ile kalbini de zikirde hazır eden kimsenin durumu aynı değildir. Kalbi ve dili uyum içerisinde Allah'ı (cc) zikreden kişi zikrin, zihin dünyasında, Allah'a bağlılığında ve maneviyatında çok tesirli olacağını anlar.

5. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak birer sadakadır. Bu sadece kendimize değil, çevremize de katkı sağlayan önemli bir ameldir. Malından harcayan, fakirin ihtiyacını giderdiği gibi nasihate muhtaç olana nasihat eden, kötülükten sakındıran veya iyiliği emreden de bir ihtiyaç gidermektedir. Bazen manevi bir ihtiyacın giderilmesi maddi olarak ihtiyacın giderilmesinden kıymetli olur. Söylenen samimi ve doğru iki söz, hikmet ile birleşince pek çok insanın hayatını nurlandırır.

6. Hayırda yarıştığımız vakit bazı insanların önünde hayır kapılarının bir bir açıldığını görebiliriz. Bu durumda, kardeşimize karşı içimizde haset ve insanın dinini silip atan kin gibi bazı duyguların oluşmasına engel olmalıyız. Zira bu, Allah'ın (cc) fazlıdır. Dilediğine dilediği kadar verir. Hadisin Ebû Hureyre'nin naklettiği rivayetinde şöyle bir ek vardır:

“Ebû Sâlih der ki: ‘Daha sonra Muhacirlerin yoksulları Allah Resûlü'nün (sav) yanına geri geldiler ve ‘Varlık sahibi kardeşlerimiz bizlerin bu yaptığını işittiler ve onlar da bizim gibi yapmaya başladılar.’ dediler.

Allah Resûlü de (sav), ‘Bu Yüce Allah'ın bir lütfudur ve onu dilediğine verir.’ buyurdu.”⁹

İslam Sadaka Kapsımını Geniş Tutmuştur

İslam'a göre pek çok sadaka vardır. İyilik namına amellerden âciz kalan insanın asgari olarak “insanlara zarar vermemesi” kendisi için bir sadakadır.¹⁰ Bu manada hayır kapılarının zikredildiği şu hadisi okumadan geçmek olmaz:

“Peygamber (sav) şöyle buyurdu: ‘Âdemoğlunun, Güneş'in doğduğu her gün mutlaka bir sadaka borcu vardır.’

3. bk. Nesai, 1783

4. “Allah, hayır amellerinizi arttırmak için, size vefatınız zamanında mallarınızın üçte birini vasiyet etme yetkisi verdi.” (İbn Mace, 2709; Ahmed, 28127)

5. bk. 9/Tevbe, 103

6. bk. Mu'cemu Mekâyis'i Luğa, 3/339, s-d-k maddesi

7. bk. 3/Âl-i İmrân, 14

8. “Bir adam Resûlullah'a (sav) gelerek, ‘Ey Allah'ın Resûlü! Hangi sadakanın eciri daha büyüktür?’ diye sorunca Peygamber (sav) şöyle cevap verdi: ‘Babana rahmet! Bu sana bildirilecektir: Sağlıklı ve dinçken, fakir düşme korkusu ve yaşama arzusu taşıırken verdiğin sadakadır. Sakın, can boğaza gelip artık malın başkasının (vârislerinin) olmak üzereyken, ‘Falana şunu verin, filana şunu verin.’ diyecek zamana kadar geciktirme.’” (Buhari, 1419; Müslim, 1032)

9. Müslim, 595

10. bk. Müslim, 84

Denildi ki: ‘Ey Allah’ın Resûlü, tasadduk edeceğimiz sadakayı nereden bulalım?’

Buyurdu ki: ‘Hayır kapıları pek çoktur: Tesbih, tahmid, tekbir, tehlil; iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak; yoldan rahatsız edici şeyi kaldırmak; sağır olana işittirmen; köre yol göstermen; arayanı ihtiyacına yönlendirmen; sıkıntı içindeki muhtaca bütün gücünle koşman; zayıfın yükünü kuvvetli kollarınla taşıman... Bunların hepsi senin kendi nefsin için birer sadakadır.’ ”¹¹

Mübah Davranışlarda Ecir Almanın Ön Şartı

Hadiste Peygamber (sav) bir kimsenin eşine yaklaşmasının onun için ecir olduğunu zikreder. Peki, bir müminin eşine yaklaşması nedeniyle ecir alması niyete bağlı mıdır?

Bu konuyu işlerken İbni Receb (rh), “ecrini Allahtan beklerse” yaptığıının sadaka olacağını ve ecir alacağını söyler. Zira bu hadisteki umumu tahsis edip niyete bağlayan başka hadisler nakledilir:

“Kişi **ecrini Allah’tan bekleyerek** ailesine harcamada bulunursa bu harcadığı kendisi için sadaka olur.”¹²

“**Allah’ın rızasını gözeterek** yaptığın her harcamadan dolayı ecir alırsın, hatta eşinin ağzına koyduğun lokmadan bile.”¹³

İmam Buhârî (rh), bu hadisi “Amellerin Niyetle Olduğuna Dair Gelen Nakiller Hakkında” başlığı altında zikreder. Buna göre kişinin eşine yaklaşması, ailesinin nafakasını karşılaması gibi amellerden ecir alması niyete bağlıdır. Niyet olmadan mübah davranışlar salih amel olarak yazılmaz.

Âlemlerin Rabbine hamdolsun.

11. İbni Hibbân, 258, 1/260

12. Müslim, 1002

13. Buhari, 56

FÂRİSU'L İSLÂM: SA'D İBNİ EBÎ VAKKÂS

HİDAYET KANDİLLERİ

Salim KANDEMİR

سعد بن أبي وقاص Ebû İshâk Sa'd ibni Ebî Vakkâs Mâlik ibni Vuheyb (Uheyb/Vehb) El-Kureşî Ez-Zuhrî (Ö. 55/675)

Geçtiğimiz yazılarımızda Fârisu'l İslâm Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ın (ra) Allah Resûlü Dönemi'ndeki hayatından bahsetmiştik. Sa'd (ra) Uhud Günü'nde Allah Resûlü'nün (sav) yanında sebat etmiş ve canı pahasına onu korumuştur. Allah Resûlü'nü (sav) muhafaza etmek uğruna gelen oklara karşı göğsünü siper etmiş ve düşmana amansızca oklar fırlatmıştı. Allah Resûlü de (sav) sadece birkaç kişi için kullandığı o güzel cümleyi kullanmış, "At! Anam babam sana feda olsun." demişti. Allah Resûlü'nün (sav) bu güzel övgüsüne nail olmuştu.

Biz de bunun üzerine, "İşte bize düşen, Sa'd'ın (ra) bu fedakârlığını, yalnızca hayranlıkla okumak değil, onun gibi bir övgüye nail olacak bir kulluk için gayret göstermektir. Bugün için Allah Resûlü'nü (sav) yermek ve onun davasını ortadan kaldırmak isteyenlere karşı mücadele etmektir. Küfre ve şirke karşı imanımızla, menhecimizle ve güzel ahlakımızla Allah Resûlü'nün (sav) yolunu korumaktır." demiştik.

Bu yazımızda kaldığımız yerden devam edecek ve onun fedakârlıklarından bahsetmeyi sürdüreceğiz, inşallah.

Raşid Hilafet Dönemi'nde

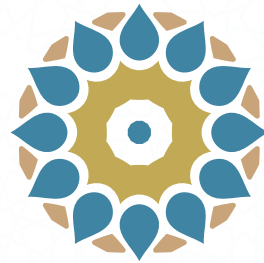
Allah Resûlü'nün (sav) her adımına sadakatle eşlik eden Sa'd ibni Ebî Vakkâs (ra) onunla birlikte tüm gazvelere katılmıştı. Tüm savaşlarda büyük roller üstlenmiş ve hepsini en güzel şekilde yerine getirmişti. Hepsinde üstün bir liyakat göstermişti.

Allah Resûlü'nün (sav) ardından da aynı kararlılıkla yoluna devam etmiş, Ebû Bekir Dönemi'nde de büyük fedakârlıklarda bulunmuştu. Ömer Devri'ne gelindiğinde ise bir savaştan başka bir savaşa koşuyor, cenk meydanlarında kahramanlıklar sergiliyordu.

Arslan Pençesi

Hicrî on üçüncü yılın sonlarına doğru sahabe artık Dicle ile Fırat Nehirleri arasındaki topraklarda hâkimiyeti büyük ölçüde ele geçirmişti. Ancak Irak topraklarında Fars tehdidi gün geçtikçe artıyor, bu tehlike İslam yurdu için kaçınılmaz bir hesaplaşmayı haber veriyordu. O gün Müminlerin Emîri Ömer (ra) Hevâzin Kabilesi'nin zekâtlarını toplamak için

"Müjdeler olsun! Vallahi Allah bize onların mülkünün anahtarlarını verdi. Bu olayı, onların ülkelerini ele geçireceğimizin bir işareti olarak görün!" O günden sonra sahabenin durumu her geçen gün daha da yükseldi, şerefleri ve itibarları arttı. Farslıların durumu ise gittikçe aşağıya indi, zelil oldular ve zayıflık içinde kaldılar.

görevlendirdiği Sa'd ibni Ebî Vakkâs'a (ra) bir mektup yazarak onu yanına çağırmişti. Irak üzerine Sa'd'ı (ra) göndermeyi uygun görmüştü. Ashabı da Sa'd'ı (ra) göndermeyi uygun görünce onu Irak üzerine yollamıştı. Sa'd (ra) Irak fethinin kapılarını aralamıştı.

"Sa'd ibni Ebî Vakkâs, Hevâzin Kabilesi'nin sadakaları üzerinde görevliydi. Bu sırada Ömer ona (ve başka valilere) mektup yazdı. Mektubunda şöyle diyordu:

'Elinde silahı ya da atı olanlardan, görüş sahibi ve cesaretli kimseleri seç.'

Bunun üzerine Sa'd'dan Ömer'e cevabi bir mektup geldi. Şöyle yazıyordu:

'Senin için bin atlı seçtim. Hepsi güvenilir, cesaretli ve basiretli kişiler. Her biri kavminin haremine (korunması gereken değerlerine) sahip çıkar, şeref ve onurlarını müdafaa eder. Nesep itibarıyla da görüş itibarıyla da toplumlarının önde gelenleridir. Onlar hakkında artık dilediğini yap.'

Sa'd'ın bu mektubu, Ömer'in istişare ettiği kimselerin görüşleriyle de örtüştü. Onlar şöyle dediler: 'Onu bulduk!'

Ömer sordu: 'Kim?'

Dediler ki: 'Tekrar tekrar saldıran Arslan.'

Ömer tekrar sordu: 'Kim o?'

Dediler ki: 'Sa'd.'

Bunun üzerine Ömer onların sözünü benimsedi, Sa'd'a haber gönderdi. Sa'd geldi ve Ömer, onu Irak ordusunun başkomutanı olarak atadı ve ona birtakım tavsiyelerde bulundu."¹

"Ömer (ra) dedi ki: 'Öyleyse bana bir adam tavsiye edin, (bu iş için birini önerin).'

Bunun üzerine Abdurrahmân (ibni Avf) dedi ki: 'Onu buldum!'

Ömer sordu: 'Kimdir o?'

Abdurrahmân dedi ki: 'Arslan pençesi Sa'd ibni Mâlik. Onun hakkında görüş sahibi olanlar da aynı kanaattedir.'"²

Sa'd (ra) Halifenin emriyle hazırlıklarını tamamladı ve Kûfe'nin otuz kilometre kadar güneybatısında yer alan Kadisiyye'ye ulaştı. Artık tüm ordular onun komutası altında toplanmıştı. Sa'd (ra) Ömer'in (ra) tavsiyesi üzerine Farslarla doğrudan çarpışmadan önce barış yapmak için elçiler gönderdi. Fakat kibirle yoğrulmuş olan Farslar bu çağırışı hafife aldılar. İnkâr ve alayla karşılık verdiler. Müslimleri küçümseyerek kendi sonlarını hazırlamış oldular. Allah (cc) Müslimleri üstün kılmayı ve kâfirleri zelil etmeyi murat ediyordu.

"Sa'd, ordugâhın olduğu yere ulaştığında ordunun başkomutanlığı ve idaresi kendisine geçti. Irak'ta Arap ileri gelenlerinden hiçbir emîr kalmadı ki onun komutası altında olmasın. Ömer, Sa'd'a başka destek birlikleri de gönderdi. Nihayet Kadisiyye Günü geldiğinde Sa'd'ın emrinde otuz bin asker toplanmıştı. (Bazıları otuz altı bin asker de dediler.)

Ömer (ra) şöyle demişti: 'Vallahi, Acemlerin meliklerini Arapların melikleriyle vuracağım!'

Daha sonra Sa'd'a yazdığı mektupta şu talimatı verdi:

'Kabilelerin başına emîrlere tayin et, her on kişiye bir arîf (küçük birlik başkanı) ata ve onları orduların başında görevlendir. Kadisiyye'de buluşmak üzere onlarla sözleş.'

Sa'd bu emri yerine getirdi. Arîfleri tayin etti, kabilelerin başına komutanlar atadı. Öncü birliklerin, ön saf birliklerinin, kanat kuvvetlerinin, artçıların, piyade ve süvari birliklerinin başına da komutanlar tayin etti. Müminlerin Emîri Ömer'in emrettiği şekilde orduyu düzenledi.

Bu ordunun tamamında üç yüz on küsur sahabi bulunuyordu. Bunlardan yetmişten fazlası Bedir Savaşı'na katılmış olanlardandı. Ayrıca yedi yüz kişi de sahabilerin oğullarından oluşuyordu. Allah (cc) onlardan razı olsun.

Ömer, Sa'd'a bir mektup göndererek onu derhâl Kadisiyye'ye gitmeye teşvik etti. Kadisiyye, Cahiliye Dönemi'nde Fars diyarının kapısı sayılırdı. Ömer, Sa'd'a, taşlık ve kırık bölgeler arasında konuşlanmasını, Farslılara giden yolları ve geçitleri tutmasını, onlara önce sert bir darbeye saldırmamasını, onların sayıca çokluğundan ve donanımından sakın korkmamasını emretti. Sonra, 'Çünkü onlar aldatıcı ve düzenbaz bir kavimdir. Eğer siz sabreder, güzel niyet taşırsınız ve emaneti gözetirseniz, onların üzerine Allah'ın yardımıyla galip gelmenizi ümit ediyorum. O zaman bir daha asla bütünleşemezler. Zaten kalpleri birlik üzere değildir. Eğer sonuç farklı olursa, yani yenilürseniz o zaman geri çekilin ve taşlık bölgeye kadar dönün. Zira siz o bölgeye daha aşinasınız; onlar ise oraya karşı daha çekingen, daha bilgisizdir. Allah'ın (cc) zaferiyle gelmesini ve size tekrar üstünlük vermesini bekleyin.' dedi.

Ayrıca Ömer, Sa'd'a nefisini muhasebe etmesini, ordusunu vaazlarla irşad etmesini, iyi niyetli olmalarını ve sabretmelerini emretti. 'Çünkü zafer, Allah'tan gelir ve niyetin derecesine göre verilir. Ecir, kişinin samimiyetine göredir. Allah'tan afiyet isteyin. 'لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ' / Yüce ve Azîm olan Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.' zikrini çokça söyleyin.' dedi."³

Ömer'in (ra) yönlendirmesiyle Sa'd (ra), Farsların lideri Rüstem'e elçiler gönderdi. Elçiler uzunca konuşmalar yaptılar. Her biri konuşması ve duruşuyla müminlerin izzetini gösterdiler. Farsların liderleri müminlerin onurlu

1. Târihu't Taberî, İbni Cerir et-Taberî, Dâru'l Meârif, 3/483

2. Târihu't Taberî, İbni Cerir et-Taberî, Dâru'l Meârif, 3/482

3. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesir, Dâru İhyâ'it Turâs, 7/43-45

duruşlarına şaşırdılar. Her ne kadar elçiler uzun süre gidip gelseler ve konuşmalar sürse de Farslar iman etmeye veya cizye vermeye yanaşmadılar. Müminleri aşağılamak istediler. Ancak Allah (cc) müminleri yüceltti ve onları hezimete uğrattılar.

“(Konuşmalardan sonra Yezdi Cerd, elçileri aşağılamak için şöyle dedi:)

‘Bana bir yük çuval dolusu toprak getirin, onu bu ileri gelenlerin üzerine yükleyin, sonra da onları Medâin’in evlerinden tamamen çıkıncaya kadar sürün. Sonra arkadaşınıza dönün ve ona haber verin ki ben Rüstem’i üzerine göndereceğim. Onu ve ordusunu Kadisiyye hendeklerinde gömecek, ona ve sizlere ağır bir ceza verecek. Ardından da sizin yurdunuza girip sizi kendinizle meşgul edeceğim, tıpkı Sâbûr’un size yaptıklarından daha beter bir şekilde!’

Sonra şöyle dedi: ‘Sizden en şerefli kimdir?’

Topluluk sustu. Bunun üzerine Âsım ibni Amr öne atılarak toprağı almak üzere harekete geçti ve şöyle dedi: ‘Ben onların en şerefli siyim! Ben bu topluluğun efendisiyim! Öyleyse bu toprağı bana yükley!’

(Yezdi Cerd) sordu: ‘Gerçekten öyle mi?’

Onlar da, ‘Evet.’ dediler.

Bunun üzerine Yezdi Cerd, toprağı onun boynuna yükledi. O da toprağı aldı, saraydan ve evden çıkarak bineğinin yanına kadar götürdü. Toprağı bineğine yükledikten sonra yola koyulup Sa’d’a doğru yürüdü. Ancak Âsım, diğerlerinden önce vararak Kudeys Kapısı’ndan geçti, orayı katetti ve şöyle dedi: ‘Emîre zafer müjdesini verin! Allah dilerse biz zafere ulaşacağız!’

Sonra yürümeye devam etti, toprağı belirlenen yere odaya koydu, ardından geri döndü ve Sa’d’ın yanına girerek ona durumu haber verdi.

Bunun üzerine Sa’d şöyle dedi: ‘Müjdeler olsun! Vallahi Allah bize onların mülkünün anahtarlarını verdi. Bu olayı, onların ülkelerini ele geçireceğimizin bir işareti olarak görün!’

O günden sonra sahabenin durumu her geçen gün daha da yükseldi, şerefleri ve itibarları arttı. Farslıların durumu ise gittikçe aşağıya indi, zelil oldular ve zayıflık içinde kaldılar.”⁴

Gerçekten de her şey, Sa’d’ın ferasetiyle işaret ettiği şekilde vuku buldu. Onun, zaferi görürcesine sarf ettiği bu sözler aslında bir komutanın stratejisinden öte kalbini Allah’a (cc) bağlamış bir müminin tevekkül dolu inancından sâdır olmuştur.

Allah (cc) vaadine sadıktır. O gün de vaadini yerine getirdi. Safları sıkı tutan o sadık mücahidleri zafere

ulaştırdı. Koca Fars İmparatorluğu, İslam Ordusu’nun karşısında diz çöktü. O görkemli Kisrâ saltanatı artık ihtişamıyla değil, mağlubiyetiyle tarihe geçti. Sadece toprakları değil, o lüks yaşamları ve abartılmış efsaneleri geçmişin karanlıklarında kayboldu. Bir tarafta müminler zafer tekbirleriyle yeri göğü doldururken diğer tarafta Fars saltanatı tarihin çöplüğüne savruldu.

Şüphesiz ki bu zafer ne ordunun çokluğuyla ne silahların keskinliğiyle ne de atların hızlılığıyla kazanılmıştı. Bu zaferin arkasında Sa’d’ın yüreğinde yankılanan bir tevekkül vardı: “لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ/Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur.”

“O gün Sa’d ibni Ebî Vakkâs’a ırku’n nesâ hastalığı isabet etmişti. Ayağa kalkamayacak durumdaydı. Halkı topladı, onlara bir hutbe verdi ve şu ayeti okudu:

‘Andolsun ki Zikir’den sonra Zebur’da da şöyle yazdık: ‘Şüphesiz ki yeryüzüne, salih kullarım vâris olacaktır.’”⁵

Daha sonra öğle namazını kıldırdı ve dört tekbirle ‘Allahu Ekber!’ diyerek orduya saldırı emri verdi. Ardından, düşmanı püskürtmek ve onları öldürmek için onlara şöyle demelerini emretti:

‘لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ/Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur.’”⁶

Sa’d ibni Ebî Vakkâs (ra) zor bir savaştan zaferle çıkmıştı. Böyle büyük bir düşmanla hem sayı olarak hem teçhizat olarak daha az olmasına rağmen başa çıkabilmiş ve mağlup etmişti. Hiç şüphesiz bu sadece yeteneğinden kaynaklanmıyordu. Kalbi Allah’a (cc) gönülden bağlıydı ki Allah’ın (cc) yardımını celbetmişti. Gönülünde sarayların ışıltısı veya tahtların parıltısı yoktu. Bilakis Allah’ın (cc) vaaadinin tahakkuk etmesi vardı. Onun ufkunu Allah’ın (cc) “Şüphesiz ki yeryüzüne, salih kullarım vâris olacaktır.”⁷ ayeti kaplıyordu. Onun ufkunu Allah Resûlü’nün (sav), “Allahu Ekber! Bana Farsların anahtarları verildi. Vallahi, ben şu anda Medâin’in beyaz saraylarını görüyorum.”⁸ hadisi kaplıyordu. İşte bu yüzden Fars toprağını sırtında Kadisiyye’nin Meydanı’na kadar getiren Âsım’ı (ra) ve beraberindeki diğer müminleri, “Müjdeler olsun! Vallahi Allah bize onların mülkünün anahtarlarını verdi.” diyerek müjdelemişti. İşte bu yüzden hastalığın pençesinde kıvranırken bile onları “لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ/Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur.” sözleriyle ayağa kaldırmıştı. Zafer müjdesini Ömer’e (ra) şöyle haber vermişti:

“Bundan sonra; Allah (cc) bizlere Farslara karşı yardım etti. Onlara, kendilerinden önce aynı dinin mensubu olanların akıbetini nasip etti. Bu zafer uzun bir savaşın ve sarsıcı bir mücadelenin ardından geldi. Müslimler görenlerin bir daha göremeyecekleri bir hazırlık ve bir ihtişamla karşılaştılar. Fakat Allah onlara bununla bir

4. El-Bidâye ve’n Nihâye, İbnu Kesir, Dâru İhyâi’t Turâs, 7/50

5. 21/Enbiyâ, 105

6. El-Bidâye ve’n Nihâye, İbnu Kesir, Dâru İhyâi’t Turâs, 7/48

7. 21/Enbiyâ, 105

8. Nesai, 8536; Ahmet, 18313

fayda vermedi. Bilakis onları bu imkânlardan mahrum bıraktı ve onlardan alıp Müslimlere verdi.

Müslimler Farslıları nehir boylarında, sazlık kıyılarında, vadiler boyunca takip etti. Müslimlerden Sa'd ibni Ubeyd El-Kârî, filan ve filan şehit düştü. Bizim bilmediğimiz, ancak Allah'ın bildiği kişiler de şehit düştü.

Bunlar öyle kimselerdi ki gece çöktüğünde Kur'ân'la gecenin ses çıkardığı gibi ses çıkarırlardı. Onlar insanların aslanları gibiydi. Öyle ki gerçek aslanlar bile onlara benzemez. İçlerinden ölenlerin sağ kalanlara üstünlüğü, kendilerine şehadet yazılmadığı sürece sadece şehitlik fazileti sebebiyledir.”⁹

İşte bu destanda bize düşen Sa'd (ra) gibi olmaya çalışmaktır. Önce Allah'ın (cc), sonra Allah Resûlü'nün (sav) vaaadinin yerine gelmesi için canla başla mücadele etmektir. Bugün bizim de yeniden o söze dönmemiz ger-ekiyor: “Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur.” Yani yalnız Allah'a (cc) güvenip dayanarak mücadele etmek. Çevresel ve bireysel şartlar zorlaştığında tekrar ayağa kalkmak için çaba sarf etmek. İşte bu, bireyleri ve toplulukları zafere taşıyacak en önemli adımlardan biridir.

Beyaz Saray'ın Fethi

Sa'd'ın (ra) Kadisiyye'de Farslara vurduğu darbenin ardından Ömer (ra) Sa'd'a (ra) Kısra'nın başkenti Medâin'e doğru ilerlemesini söyledi. Farsların hepsi Medâin'e kaçmıştı. Sa'd (ra) ordusuyla beraber Medâin'in kıyısına kadar geldi. Artık Farsların Beyaz Sarayı görünüyordu.

“Müslimler, Nehreşir'e girdikleri zaman Medâin'in beyaz sarayı olan hükümdarlık makamı göründü. Zaten Resûlullah (sav) daha önce Allah'ın burayı ümmetine nasip edeceğini haber vermişti. Vakit sabaha yakındı. Orayı Müslimlerden ilk gören kişi Dırâr ibni Hattâb'dı. Görünce, 'Allahu Ekber! Kısra'nın Beyaz Sarayı işte orada! Bu, Allah'ın ve Resûl'ünün bize vadettiği şeydir.' dedi. İnsanlar da ona baktılar. Sabaha kadar sürekli tekbir getirdiler.”¹⁰

Medâin Dicle Nehri'nin arkasında bulunuyordu. Şehre ulaşmak için Müslimlerin nehri geçmeleri gerekiyordu. Müslimlerin nehri her geçme girişimini Farslar nehrin gerisinden sürekli engelliyordu. Müslimlerin gemileri yoktu, nehir derin ve uzundu, su çağlayarak şiddetli bir şekilde akıyordu. Sa'd (ra) nehri geçmenin yolunu arıyordu. Artık atların üzerinde karşıya geçmeye karar vermişti. Allah (cc) yardımını indirmiş ve onları sağ selamet karşıya ulaştırmıştı. Akabinde fetih gerçekleşmişti.

“Bunun üzerine Sa'd, Dicle'nin kıyısında Müslimlere bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-u senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

‘Sizin düşmanınız, şu nehirle kendini korumaktadır. Karşınızda bu nehir bulundukça düşmanınızın yanına varamazsınız. Fakat onlar isterlerse gemileriyle yanınıza gelip sizinle çarpışsınlar. Diğer taraftan sizin arkadan geleceğinden korktuğunuz herhangi bir tehlikeniz yok. Benim görüşüm odur ki dünya sizi silip götürmeden önce düşmanla cihad ediniz. Haberinizi olsun, ben bu nehri aşip onların yanına gitmeye karar verdim.’

Askerlerin hepsi bir ağızdan şöyle dediler: ‘Allah, bize de sana da doğru bir karar verdirmiştir. Haydi uygun gördüğünü yap.’

Sa'd, bunun üzerine onları karşı tarafa geçmeye teşvik ederek, ‘Şimdi kim karşıya geçip nehrin o tarafını koruyacak? Ki insanlar onun yanına emniyet içinde ulaşsın.’ deyince önce Âsım ibni Amr, Zul Be's ve insanlardan güçlü olan altı yüz kişiyle oraya çıktı. Sa'd, onların başına Âsım'ı tayin etti. Onlar Dicle'nin kıyısına vardılar.

Âsım şöyle dedi: ‘Kim benimle birlikte öne çıkar da insanlar girmeden önce bizimle bu denize girerek öte taraftaki geçit ağzını korur?’

Bunun üzerine ona adı anılan altmış yiğit katıldı. Acemler (Fars ordusu) ise nehrin öbür yakasında saf saf duruyorlardı. Sonra Müslimlerden bir adam öne çıktı. İnsanlar Dicle'ye girmekten çekinmişti. Bunun üzerine şöyle dedi:

‘Bu bir damla sudan mı korkuyorsunuz?’ Sonra, ‘Allah'ın izniyle belirlenmiş ecel dolmadan, bir nefsin ölmesi söz konusu olamaz.’¹¹ ayetini okudu. Sonra atını nehre sürdü. Onun ardından insanlar da peşinden atladılar. Bu altmış kişi erkek atlara binenler ve dişi atlara binenler olarak iki gruba ayrılmıştı.

Farslılar onları suyun üzerinde süzülerek geçerken görünce şaşkınlıkla şöyle dediler: ‘Deli bunlar! Deli! Mecnun bunlar! Mecnun!’

Sonra birbirlerine şöyle dediler: ‘Vallahi siz insanlarla değil, cinlerle savaşıyorsunuz!’¹²

“Bütün bu olup bitenler esnasında, Sa'd ve Müslimler bu süvarilerin Farslılara ne yaptıklarını izliyorlardı. Sa'd, Dicle'nin kıyısında ayakta duruyordu.

Sonra Sa'd, geri kalan orduyla birlikte nehre indi. Nehrin karşı kıyısına baktıklarında oranın Müslim süvariler tarafından tutulup korunduğunu görmüştü.

Sa'd, Müslimlere suya girerken şöyle demelerini emretmişti:

‘Allah'tan yardım dileriz ve O'na tevekkül ederiz. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir. Yüce ve Azim olan Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.’

9. Târihu't Taberî, İbni Cerir et-Taberî, Dâru'l Meârif, 3/583

10. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesir, Dâru İhyâit Turâs, 7/73

11. 3/Âl-i İmrân, 145

12. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesir, Dâru İhyâit Turâs, 7/74

Sonra Sa'd atıyla birlikte Dicle'ye atıldı. İnsanlar da onunla birlikte suya daldılar. Ondan hiç kimse geri kalmadı. Onlar, nehirde sanki karada yürüyormuş gibi yürümeye başladılar. Nehrin iki kıyısı arasını tamamen doldurdular. Artık süvarilerden ve piyadelerden ötürü suyun yüzü görünmez olmuştu.

İnsanlar, suyun üzerinde tıpkı yeryüzündeki gibi kendi aralarında konuşuyorlardı. Bu kalplerine yerleşen mutmainlik, emniyet ve Allah'ın emrine, vaadine, nusretine ve yardımına olan tam güven sebebiyle oluşmuştu.

Çünkü onların emiri Sa'd ibni Ebî Vakkâs (ra) cennetle müjdelendiğine şahitlik edilmiş on sahabiden biridir. Resûlullah (sav) vefat ettiğinde Sa'd'dan razıydı ve onun için dua etmişti. Onun hakkında şöyle demişti:

'Allah'ım! Onun duasını kabul et, atışını isabetli kıl.'

Kesin olarak bilinir ki Sa'd bugün ordusu için selamet ve nusret duasında bulunmuştu. Onları bu büyük nehre sevk ettiğinde Allah onların yollarını doğrulttu ve hepsini sağ salim çıkardı. Müslimlerden bir kişi bile kaybolmadı."¹³

"Bu gerçekten büyük bir gündü. Muazzam bir durumdu. Yüce bir olaydı. Görülmemiş harikulade bir hadiseydi. Allah'ın, Resûl'ü (sav) adına ashabı için yarattığı olağanüstü bir olaydı. Ne o diyarda ne de başka bir belde bir benzeri görülmemiştir. Daha önce geçen Alâ ibni Hadramî'nin kıssası bu olaya benzerdir. Ancak bu olay ondan çok daha yüce ve çok daha büyüktür. Çünkü bu ordu, onun ordusunun kat kat fazlasıydı.

Derler ki: Sa'd ibni Ebî Vakkâs'la birlikte suda yürüyen kişi Selmân el-Fârisî idi. Sa'd, bu sırada şöyle diyordu:

'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir! Vallahi, Allah dostuna mutlaka yardım eder, dinini mutlaka galip kılar ve düşmanını hezimete uğratar. Şayet orduda iyilikleri geçen bir azgınlık ya da bir günah yoksa.'

Bunun üzerine Selmân şöyle dedi:

'İslam henüz yenidir. Vallahi, denizler onlara tıpkı kara gibi boyun eğdirildi. Selman'ın nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki onlar nasıl topluca girdilerse öylece topluca çıkacaklardır.'

Ve gerçekten de tıpkı Selmân'ın dediği gibi oradan topluca çıktılar. Onlardan hiç kimse boğulmadı ve hiçbir şey kaybetmediler."¹⁴

"Sa'd (ra) orduyla birlikte geldiğinde Beyaz Saray'ın halkını üç gün boyunca, Selmân el-Fârisî'nin diliyle İslam'a davet etti. Üçüncü gün gelince (direnmeyi bırakıp) teslim oldular. Bunun üzerine Sa'd o saraya yerleşti ve İvân'ı namazgâh (mescid) edindi.

Oraya girdiğinde şu ayeti okudu:

'Onlar nice bahçeleri ve pınarları terk ettiler. Ekinler ve değerli konaklar... Ve keyfini sürdükleri rahat bir yaşam... Böylece biz bunları, başka bir kavme miras olarak verdik.'¹⁵

Sonra İvân'ın ön kısmına ilerledi ve sekiz rekâtlık fetih namazı kıldı."¹⁶

Sa'd ibni Ebî Vakkâs (ra) ve beraberindeki Müslimler böylece büyük bir fetih gerçekleştirmişti. Allah'ın (cc) ve Resûlullah'ın (sav) vaadine gönülden inanarak mücadele etmiş, Allah'ın (cc) yardımına mazhar olmuş ve o belde-lerin kapısını İslam'a açmıştı. Dünyadaki en büyük şirk merkezlerinden birini devirmişti. Mecûsîliğe tam olarak son vermişti. Ateşe tapıcılığı yeryüzünden kaldırmıştı. Kulları kula kulluktan kurtarmış ve Allah'a kul olmalarını sağlamıştı. İhtişamlı saraylarına girerken dudaklarından yalnız Kur'ân-ı Kerim'in ayetleri dökülmüş ve Rabbine şükürle secdeye varmıştı. İşte böylesine büyük, azimli bir mücadelenin ardından Allah Resûl'ünün (sav) o güzel müjdesine nail olmuştu...

Âmir ibni Sa'd ibni Ebî Vakkâs'tan şöyle rivayet edilmiştir:

"Ben, kölem Nâfi' ile birlikte Câbir ibni Semure'ye bir mektup yazarak şöyle sordum:

'Bana, Resûlullah'tan (sav) işittiğin bir sözü haber ver.'

Câbir de bana şu cevabı yazdı:

'Allah Resûl'ünü (sav) şöyle derken işittim: Müslimlerden bir grup, Kisrâ'nın sarayı ya da Kisrâ ailesinin sarayı olan Beyaz Saray'ı fethedeceklerdir.'¹⁷

İşte bu fetih yalnızca bir toprak kazanımı değil, tevhidin küfre karşı mutlak üstünlüğünün sembolüdür. Sa'd ibni Ebî Vakkâs (ra) ve onunla beraber yürüyen müminler, imanının, mücadelenin, sabrının ve teslimiyetin neler başarabileceğini göstermişlerdir.

Bu bize şunu öğretir: Zulüm ne kadar köklü ne kadar güçlü ne kadar ihtişamlı görünse de hak karşısında dağılmaya mahkûmdur. Yeter ki bizler Allah'a olan itimadımızı yitirmeyelim. O'nun vaadine olan umudumuzu kaybetmeyelim. Ve mücadeleden geri durmayalım. Sa'd'ın (ra) hayatının izinden yürüyelim. O gün Beyaz Saray'ın kapıları imanla ve amelle açıldıysa, bugün de Beyaz Saray'ın kapıları yeniden açılabilir.

Devam edecek inşallah...

13. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesîr, Dâru İhyâ'it Turâs, 7/74-75

14. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesîr, Dâru İhyâ'it Turâs, 7/76

15. 44/Duhân, 25-28

16. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesîr, Dâru İhyâ'it Turâs, 7/76

17. Müslim, 1722

HAMASET VE HAKİKAT: KUDÜS GÖLGESİNDE İSLAM DÜNYASININ İRÂDE KRİZİ

Bugün İslam dünyasının Kudüs'e bakışı, Haremeyn'in bile ikinci plana itildiği bir hassasiyet düzeyine erişmiştir. Ancak bu hassasiyetin reel politika düzleminde bir karşılığı yoktur. Enerji yoğun, fakat ilerleme sağlamayan bu hâl, patinaj kavramıyla ifade edilebilir. Yani İslam dünyası, Kudüs meselesinde ne ileri gidebilmekte ne de mevcut durumu değiştirecek bir siyasal irade ortaya koyabilmektedir.

Bu ayki makalemizde Filistin meselesinin tarihsel ve kavramsal arka planını merkeze alarak bölgedeki çatışmaların sürekliliğinin nedenlerini ve tarafların anlam dünyasını sorgulamaya çalışacağız. Kudüs'le sınırlanan, ancak Mekke, Medine ve Şam havzasıyla iç içe geçen bu tarihsel zemin/Orta Dünya, sömürgeciliğin, modern ulus devlet örgüsü içinde tükenen ümmet algısının ve uluslararası güç dengesinin bir aynası olarak okunmaktadır. Bu tarihî dönemi, özellikle İslam dünyasının, devasa bir enerjiyi yerinde saymakla harcıyor olmasından dolayı patinaj çağı olarak da isimlendirmek mümkündür.

Orta Dünya'nın Kalbi

Modern dünya, Filistin meselesini genellikle siyasal ya da askerî bir sorun olarak ele alır. Ancak bu mesele hem tarihsel sürekliliği hem de kutsal kitaplara dayanan metafizik boyutuyla sırf bir toprak/mekân talebi veya bölüşümü tartışmasından çok daha fazlasıdır. Batıların "Orta Doğu" olarak isimlendirdiği ve hakikatte medeniyetin en önemli beşiklerinden biri olan Orta Dünya; Mezopotamya, Şam, Hicaz ve Filistin ekseninde insanlığın anlam arayışına şahitlik etmiştir.

Bu coğrafya, tarihte sayısız imparatorluk tarafından işgal edilmiş, defalarca el değiştirmiş ve yüzlerce yıl süren hâkimiyet savaşlarına sahne olmuştur. Bu nedenle, bölgeye yönelik her analiz, sadece siyasi bir okuma değil, aynı zamanda bir medeniyet sorgusu olarak ele alınmalıdır.

Kudüs, Sadece Bir Coğrafyadan İbaret Değildir!

Kudüs; İslam'ın, Hristiyanlık ve Yahudiliğin kutsiyet attettiği, söz konusu dinlerin tarihsel olarak bazen yan yana bazen karşı karşıya geldiği, yüksek anlam düzeyine sahip bir şehirdir.

Tevhid ümmetinin ilk neslinin yaklaşık on altı aylık bir süre kible olarak yöneldiği ve Resûlullah'ın (sav) Mirac'a çıktığı Mescid-i Aksâ, Kur'an-ı Kerim'in delaletiyle¹ mübarek kılınmış bir beldedir.

1. "Ayetlerimizin bir kısmını kendisine göstermek için bir gece kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren (Allah) tüm eksikliklerden münezzehtir. O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semî, (her şeyi gören) El-Basîr'dir." (17/İsrâ, 1)

Bu özelliğiyle İslam ile çok güçlü tarihsel bir bağı bulunmaktadır. Halife Ömer Dönemi'nde, 638 yılında fethedilen Kudüs, 1099'da Haçlı Seferleriyle yeniden Hristiyanların eline geçmiş, 1187'de Selâhaddin Eyyûbi tarafından tekrar İslam beldesi hâline getirilmiştir.

Dört Yüz Yıllık Barış: Pax Ottomana

1517'de Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'yle birlikte Osmanlı topraklarına katılan Kudüs, 1917'ye kadar Osmanlı'nın idaresinde kalmıştır. Bu dört yüz yıllık dönem, taraflı tarafsız birçok tarihçi tarafından genel olarak "Pax Ottomana/Osmanlı Barışı Dönemi" olarak tanımlanır.

Bu dönemde şehirde farklı dinî ve etnik gruplar barış içinde yaşamış, dinî yapılar korunmuş ve sosyal dokuda genel bir istikrar sağlanmıştır. Kudüs'le birlikte Filistin'in büyük kısmı da bu istikrardan nasibini almıştır. Ancak bu huzurlu ortam, Osmanlı'nın zayıflaması ve Batılı sömürgeci güçlerin Ortadoğu'ya yönelik yeni hesaplarıyla birlikte bozulmuştur.

Bir Dönüm Noktası: 1917

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı hem Irak hem de Filistin cephelerinde yoğun baskı altında kalmıştır. Bu süreçte, Mekke Şerifi Hüseyin ile iş birliği yapan İngiltere hem Araplara bağımsız bir devlet vaadinde bulunmuş hem de Siyonist hareketin desteklenmesi karşılığında Yahudilere Filistin'de bir devlet kurulmasını öngören Balfour Deklarasyonu'nu yayınlamıştır. Bu tarihsel keşit, aynı zamanda modern barbarlık, işgal, katliam ve vahşetin simgesi olacak siyonist çete devleti İsrail'in temellerinin atıldığı ândır. 9 Aralık 1917'de Kudüs, İngiliz kuvvetlerinin eline geçmiş, Osmanlı'nın bölgede dört yüz yıllık hâkimiyeti sona ermiştir.

Siyonist İşgal ve Barbarlık Devletinin Kuruluşu

İngiltere'nin manda yönetimi altında kalan bölgede Yahudi nüfusunun sistemli şekilde artırılması, yerel halkla olan ilişkilerini iyice gerginleştirmiştir. 1948 yılında, İngiltere'nin bölgeden çekilmesiyle birlikte "İsrail Devleti" ilan edilmiş; Arap dünyasının tepkisiyle büyük savaşlar başlamıştır. 1956, 1967 ve 1973 yıllarındaki Arap-İsrail savaşları, sadece bölgesel değil; aynı zamanda ideolojik bir hesaplaşmanın ifadesi olarak okunmalıdır. Özellikle 1967 Altı Gün Savaşı'yla İsrail, Doğu bölgesi de dâhil Kudüs'ün bütününe egemen olmuş, böylece Yahudilerin yaklaşık iki bin yıl sonra Kudüs'ü tamamen kontrol ettikleri tarihsel ân yaşanmıştır. Bu durum, tarihte bilindiği kadarıyla bir terör örgütünün "İsrail" adıyla uluslararası destekle devletleştiği yegâne örnektir.²

2. **Haganah:** İbranice, "savunma" anlamındadır. Filistin'e göç ettirilen Yahudileri temsil eden ve 1920'den 1948'e kadar Filistin'deki Yahudi yerleşimine karşı çıkan Filistinlilerin itiraz ve isyanlarını etkisizleştirmek için kurulmuş silahlı örgüt. Bu örgüt erken dönemde İngiliz manda yönetimi tarafından yasaklanmış idi. Profesyonel olmamasına ve o dönemde yetersiz silahlanmış olmasına rağmen Yahudi yerleşimlerini Filistinlilere karşı etkili bir şekilde savunmayı başardı.

Osmanlı yönetimi, Kudüs'ü bir medeniyetin kalbi olarak görmüş; şehrin dinî, etnik ve kültürel çeşitliliğini tehdit değil, zenginlik olarak değerlendirmiştir. Bu anlayışta, barış sadece silahsızlık değil; adaletin ve aidiyetin tesis edilmesidir.

Patinaj Çağı: Modern Çıkmaz

Bugün İslam dünyasının Kudüs'e bakışı, Haremeyn'in bile ikinci plana itildiği bir hassasiyet düzeyine erişmiştir. Ancak bu hassasiyetin reel politika düzleminde bir karşılığı yoktur. Enerji yoğun, fakat ilerleme sağlamayan bu hâl, patinaj kavramıyla ifade edilebilir. Yani İslam dünyası, Kudüs meselesinde ne ileri gidebilmekte ne de mevcut durumu değiştirecek bir siyasal irade ortaya koyabilmektedir.

Bu patinaj, sadece siyasal değil; aynı zamanda zihinsel ve medeniyet tasavvuru açısından da bir durağanlığa işaret etmektedir.

Kudüs'ü Anlamak, Kendimizi Anlamaktır

Filistin ve Kudüs meselesi, sınırların ötesinde sınırsız bir anlam ifade eder. Bu, bir medeniyetin hafızası, iradesi ve geleceğiyle yüzleşmesidir. Kudüs'ü kurtarmak, sadece bir şehri değil; aynı zamanda kendi medeniyet kurgumuzu yeniden inşa etme meselesidir. Patinajdan çıkmak; muhafazakâr/İslamcı olarak öne çıkan bazı güçlü siyasi liderlerin dillerinden dökülen hamasi söylemlerden, kuru sloganlardan ve çarpıcı mesajlardan ziyade bu farkındalığın siyasi, fikrî ve ahlaki bir eyleme dönüşmesiyle mümkün olacaktır.

Kudüs ve Filistin'de İki Farklı Varlık Biçiminin Karşılaştırması

1517'den 1917'ye kadar süren Osmanlı yönetimi döneminde Kudüs, İslam hukuku temelinde adalet merkezli bir idare anlayışıyla yönetilmiştir. Farklı dinlere mensup toplulukların birlikte yaşamasına imkân tanıyan millet sistemi, bu çok dinli yapıya hoşgörüyle yaklaşmıştır. Buna karşılık, 1948'den günümüze uzanan İsrail işgali, ulusalcı ve etno-siyonist bir yönetim anlayışı benimsemiş, Yahudi kimliğini yurttaşlık için temel kriter hâline getirerek ayrıcalıklı bir tanım geliştirmiştir.

Osmanlı, Kudüs'ü ümmetin ortak mirası olarak görmüş, onu evrensel bir medeniyetin temsil mekânı kabul et-

Haganah terör örgütü devletleşerek "İsrail" isimli terör devletine dönüşüğünde İsrail geçici hükümetinin kararıyla 31 Mayıs 1948 tarihinde feshedildi ve devletin ulusal ordusu hâline geldi. Örgüt hâlen Tzva Haganah le-Yisrael/Israel Defense Forces (IDF)/İsrail Savunma Kuvvetleri adıyla İsrail işgal devletinin ordusu olarak terör faaliyetlerine devam etmektedir.

miştir. İsrail ise Kudüs'ü "Yahudi halkının ebedî başkenti" olarak tanımlamakta, bu yaklaşım da ırkçı, dışlayıcı ve tekelci bir iddia olarak öne çıkmaktadır.

Toplumsal düzene bakıldığında, Osmanlı Dönemi'nde Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar bir arada, çoğulcu bir yapı içerisinde yaşamıştır. Devletleşmiş bir terör örgütü olarak İsrail Dönemi'nde ise demografik mühendislik yoluyla gasıp Yahudi "yerleşimci" isimli eşkıyaların lehine bir yapı kurulmuş, Filistinliler sistematik biçimde ayrıştırılmış ve yerlerinden edilmiştir.

Mekân politikalarında da büyük farklar göze çarpar. Osmanlı Dönemi'nde Kudüs'teki cami, kilise ve havralar dâhil tüm kutsal yapılar korunmuş ve mekânın kutsallığına saygı gösterilmiştir. İsrail Dönemi'nde ise Mescid-i Aksâ'ya yönelik baskınlar ve müdahaleler, yerleşim politikalarıyla birlikte cami ve ev yıkımları yaşanmış; bu da mekânın gaspına yol açmıştır.

Hukuki düzen açısından Osmanlı, şer'i esaslar ile örfi hukukun birlikte uygulandığı ve yerel hukukî özerkliğin tanındığı bir yapıya sahipti. Buna karşılık İsrail yönetimi, Filistinlilere yönelik askerî yönetim, olağanüstü hâl uygulamaları ve mahkemesiz gözaltılar gibi yöntemlerle sadece Batı güdümündeki zayıf rejimlere uygulanan sözde uluslararası hukuku defalarca ihlal etmiştir.

Barış ve şiddet açısından da büyük bir uçurum vardır. Osmanlı Dönemi'nde dört asır boyunca görece istikrarlı ve uzun süreli bir barış ortamı sağlanmıştır (Pax Ottomana). İsrail işgali döneminde ise sürekli çatışma, intifada, abluka, hava saldırıları ve sivillerin, özellikle çocukların, kadınların ve yaşlıların öldürülmesiyle sonuçlanan bir şiddet sarmalı hâkim olmuştur.

Ekonomik yapıya bakıldığında, Osmanlı yönetimi altın-da ziraat, vakıf sistemi ve yerel esnaf aracılığıyla dengeli bir kalkınma söz konusuydu. İsrail yönetimi ise Filistin ekonomisini abluka ve işgal politikalarıyla kontrol altına almış, doğal ve ekonomik kaynaklara el koymuştur.

Hafıza ve miras açısından Osmanlı Dönemi'nde Kudüs, İslam tarihinin canlı bir hafıza mekânı olarak korunmuştur. İsrail Dönemi'nde ise İslami izlerin silinmesine yönelik çabalar artmış, arkeolojik kazılar aracılığıyla tarihî bellek tahrif edilmeye çalışılmıştır.

Son olarak, uluslararası meşruiyet bağlamında Osmanlı Devleti hilafet aracılığıyla İslam dünyasında meşruiyet kazanmışken, işgalci gasıp İsrail devleti ise başta ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere Batılı güçlerin desteğiyle uluslararası platformlarda korunmuş ve hemen hemen herkesin şahit olduğu çifte standartlı bir diplomasiyle desteklenmiştir.

İki Farklı Dünya Tasavvuru

Pax Ottomana/Osmanlı Barışı Dönemi: Osmanlı yönetimi, Kudüs'ü bir medeniyetin kalbi olarak görmüş; şehrin dinî, etnik ve kültürel çeşitliliğini tehdit değil, zenginlik olarak değerlendirmiştir. Bu anlayışta, barış sadece silahsızlık değil; adaletin ve aidiyetin tesis edilmesidir.

İsrail İşgali: Siyonist barbarlık devleti İsrail'in Kudüs politikası, etno-merkezci ve dışlayıcıdır. Mekân, yalnızca bir tarihî hak iddiası değil; bir hegemonya ve asimilasyon aracına dönüşmüştür. Güvenlik gerekçesiyle yaptığı her uygulama, Filistinlilerin ve hatta Mısır'dan İran'a kadar uzayan bir coğrafyada dokunulmaz olan her ne varsa ahlaksızca sınırı ihlal etmekte ve yaşam alanını daraltmakla bölgeyi daha da kutuplaştırmakta ve sonunun başlangıcı olabilecek insanlık tarihinin en büyük savaşının fitilini ateşlemektedir.

Bu karşılaştırma, bir "nostaljik övgü" ya da "tek taraflı yergi" değil; tarihsel hakikati ortaya koyan bir medeniyet sorgusudur. Pax Ottomana'nın barış iklimi ile İsrail işgalinin sınırsız vahşet ve daimî kriz üretici doğası arasındaki fark, sadece yöntemle ilgili değildir. Bu, siyonistler açısından aynı zamanda kendileri dışındakileri insan olarak görmemek gibi sapkın bir itikadın tezahürüdür. İnsanı merkeze alıp almamanın belirginleştirdiği büyük bir farktır.

İBADETİN ZİRVESİNDEN EDEBİN ZİRVESİNE

Umre ziyaretlerini anlattığım yazılarda Medine'ye değinmemiştim. Bu yazımda kalemim el verdiği ölçüde o güzel beldeyi tanıtmaya çalışacağım.

Medine, sükûneti yaşatan nadide şehir... Mekke'nin tüm yorgunluğunu alan, ibadetin zirvesinden sizi edebin zirvesine taşıyan Peygamber şehri... Yeri, her ziyaretçinin yanında özel belde...

Burası eskiden Yesrib¹ olarak anılırdı. Fakat Resûl (sav), hicret edince adını Medine² olarak değiştirdi. Ki zaten hicret eder etmez şehrin dokusunda da bir çok değişikliğe gitti. Medine kelimesine yakışır bir şehir planlaması yapıp, merkeze Allah'a (cc) ibadet edilen mescidi inşa ederek sosyal hayatı bunun etrafında konumlandırdı. Bunu bilmeseniz dahi şehre varır varmaz buraya bir elin değdiğini hemen anlıyorsunuz. Özel bir el...

Umrenin ahkâmı tamamen Mekke'ye odaklı. Burada umrenin tamamlanması için yapılacak herhangi bir nüsuk yok. Bununla birlikte kendi varlığına münhasır özellikleri çok. Öncelikle Resûlullah (sav) burada medfun. Nasıl Mekke'ye varır varmaz Kâbe'ye koştıysak burada da ivedilikle Ravzâ'ya bir ziyaret yapıyoruz. Yeşil kubbeyi arıyor gözlerimiz mescidin ufuklarında. Onun altında Resûl'ün pak bedeni yer alıyor. Bu kubbe, Memlûkler zamanında inşa edilip Osmanlılar tarafından güçlendirilmiş. Sizi kendisine çekiyor. Karşısında duruyorsunuz bir müddet. Bir zamanlar bu avluda Resûl'ün dolaştığını, Bâbu'r Rahme'den odasına girip çıktığını, kimi zaman oda perdesini aralayıp ashabına baktığını, cübbesini giyip, eteklerini toplayarak koşar adımlarla sadık dostuyla istişare etmek için evden ayrıldığını hatırlıyorsunuz... Ardından gerçekliğe dönüp onun (sav) yer... Âişe Annemizin (r.anha) odası... Hastalığı sırasında Nebi (sav), onun odasına alınıyor. Ve burada vefat edip defnediliyor. Ebû Bekir ve Ömer de (r.anhuma) burada. Edeple elinizi kaldırıp selam veriyorsunuz. Allah'ın (cc) selamımızı ileteceği haberini hadislerden öğreniyorsunuz.

Es-Selamu aleyke ya Resûlallah!

Es-Selamu aleyke ya Habiballah!

Es-Selamu aleyke ya Nebiyallah!

**Ravzâ... Resûlullah'ın yattığı yer...
Âişe Annemizin odası... Hastalığı sırasında Nebi, onun odasına alınıyor.
Ve burada vefat edip defnediliyor.
Ebû Bekir ve Ömer de burada. Edeple elinizi kaldırıp selam veriyorsunuz.
Allah'ın selamımızı ileteceği haberini hadislerden öğreniyorsunuz.**

1. Zarar vermek, kötülemek, karıştırmak anlamlarına gelir.
2. İkamet edilen yer, yerleşmek anlamına gelir.

Selefimizden, Ebû Bekir ve Ömer'e de selam verildiğini öğreniyorsunuz. Peygamberimizin (sav) vefalı dostunu ve şeytanın dahi yolunu değiştirdiği muttaki adamı da selamlıyorsunuz.

Es-Selamu aleyke ya Ebû Bekir Sıddık!

Es-Selamu aleyke ya Ömerü'l Faruk!

Ortam kalabalıklaşıyor. Artık ayrılmanız gerektiğini anlıyorsunuz. Bakışlarınız Ravzâ'ya takılı. Yavaş yavaş ilerliyorsunuz.

Namaz vaktini iple çekiyorsunuz. Kâbe'de kılınan namaz, sair yerlerde kılınan yüz bin namaza denkti. Mescid-i Nebevi'de kılınan namaz ise bin namaza denk... Bunu fırsat bilip vaktin tüm sünnetlerini -abdest namazı, tahiyatu'l mescid namazı vb.- ve farzlarını eda ediyorsunuz. Namaz bitince yeşil halıların üstünde, mescidde yuva yapan kuşların sesleri eşliğinde zikirlerinizi yapıyorsunuz. Kolonların kenarına ve kitaplıklara yerleştirilen Mushaflardan birini alıp rahlenize koyuyor, gözlerinizi kapatarak Asr-ı Saadet'te Ashab-ı Suffa'dan biri olduğunuzu hayal ediyorsunuz. Peygamberimizin, etrafında kurulan halkada yerinizi alıyor, elleriniz dizlerinizde edeble onun sözlerini dinliyorsunuz. Ağzından tane tane çıkan her kelimeyi kalbinize naksediyorsunuz...Ya da bir kolonun ardına geçip tıpkı ashabin yaptığı gibi uzun kıraatlerle namaz kılıyorsunuz. Biraz tefekküre de yer verip tâ eski günlere gidiyorsunuz. Arsanın satın alınışını, mescid inşasına başlanılmasını, Resûl'ün (sav) dahi inşaatta çalıştığını anımsıyorsunuz. Temeli taşlarla atılan, duvarları kerpiçe yükseltilen, tavanı hurma dallarıyla örtülen mescidde buluyorsunuz kendinizi. Bu sefer minbere çıkan Nebi'nin (sav) gür sesini duyuyorsunuz... Allah'ın (cc) ayetlerini ulaştırıyor size...

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınız bağışlasın. Allah (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu korusun) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan Rahîm'dir.'"³

Böylece Mescid-i Nebevi'nin ilk dersini alıyorsunuz: Hayatımın her ânında Resûl'e tabi olmalıyım. Onun sünnetini öğrenmeli, yaşamalı ve yaymalıyım...

Nebi (sav) iniyor minberden, odasına geçiyor. Siz de gerçekliğe dönüyorsunuz yine. Genişletilip yükseltilen, defalarca yenilenen mescidin önemini anlıyorsunuz. Hicret edilir edilmez bir ev değil, bir mescid kurulmasının İslam ümmeti açısından hayati önem arz ettiğini idrak ediyorsunuz. Mescidlerimize sahip çıkmamız gerektiğini anlıyorsunuz.

Avluya çıkıyorsunuz. Bir kürsü alıp تنها bir yere çekiliyorsunuz. Vakit gecenin üçte biri. İnsanların ses-sizce ama akın akın mescide gelmeye başladığına şahit oluyorsunuz. Kapının önündeki izdiham, kovana üşüşen

arıları andırıyor. Bizim, Ramazanlarda yaşadığımız bu nadide ân, Mescid-i Nebevi'nin her günkü rutini. Abdest tazeleyip Allah'ın sınırsız dağıttığı balı toplamak için yeniden kovana (Mescide) giriyorsunuz. Güneş doğana kadar oradan ayrılmıyorsunuz.

Vakit namazlarını cem edebilirsiniz. Zira seferîsiniz. Fakat Medine ehlinde biri olmayı deneyimlemek istiyorsunuz. Namazları vaktinde kılmaya azmediyorsunuz. Kasr yapıp cem etmiyorsunuz. Yeni bir ders, yeni bir kazanım elde ediyorsunuz: Ashab hemen hemen her vakti mescidde kılardı. Hatta sabah ve yatsı namazlarına dair Resûl'ün sert uyarıları vardı. Bunları okumanın çok çok kolay, ama uygulamanın güçlü bir irade gerektirdiğini fark ediyorsunuz. Beldenizde vakit namazlarını mescidde eda edemeseniz de vaktinde, yani ezan okunur okunmaz kılmak için karar veriyorsunuz.

Otele dönmeden bir kez daha Nebi'ye (sav) selam vermenin aşkını yüreğinizde hissedip Ravzâ'ya yöneliyorsunuz...

Es-Selamu aleyke ya Resûlallah!

Es-Selamu aleyke ya Habiballah!

Es-Selamu aleyke ya Nebiyallah!

NEDEN?

İnsanların kendisine kötü davrandığı hâlde onlara kibar davranan bir kadına neden böyle yaptığını sormuşlar.

Öyle ya; onlara cevap verebilir, yaptıklarına misliyle karşılık verebilir, hakkını arayabilirmiş.

Kadın, “Siz kendisinden bir şeyler isteyeceğiniz insanlara nasıl davranırdınız?” diye sormuş.

Karşısındakiler, “Kibar davranır, nazıkçe isterdik.” demiş.

Kadın onaylayan ifadeyle başını sallamış:

“Kıyamet Günü geldiğinde hepsinden ecirlerin, salih amellerini isteyeceğim. Biriktirdikleri güzellikler biter ise kendi günahlarımı onlara yükleyeceğim. Bu kadar büyük şeyler isteyeceğim insanlara nasıl iyi ve kibar davranmam!”

BEYİN ALANLARI: SÖZ, İLETİŞİM VE BEYAN

Dili kullanabilmek ve sözcükler, düşünce süreçlerinin temelidir. İnsan kelimelerle inançlarını, duygu ve düşüncelerini tanır ve diğer insanlara anlatabilir. Bunun sonucunda ortak değerlere sahip olan insanları anlayabilir ve onlarla bir araya gelebilir. Ortak değerler doğrultusunda bir şeyler üretebilir ve tüm insanlığa sunabilir. Toplumdaki konumunu, dünyadaki tarafını seçebilir. Bu nedenle insanın söze dair ıslah olması, kendisine çekidüzen vermesi önemlidir.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Önceki iki sayımızda beynimizin anlama ve konuşma merkezlerinden bahsetmiş, iletişimde kullanılan kelimelerin beyin hücreleri üzerinde etkileri olduğunu söylemiştik. Bu yazımızda kaldığımız yerden devam ediyoruz, Allah'ın (cc) izniyle.

Sözün Yıldızlısı

Beynimiz farklı bölgelere sahiptir; hepsi iş birliği içerisinde çalışmakla beraber her bir bölgenin kendine has görevleri vardır. Biz bir yandan söylenenleri dinlerken beynimiz de aynı anda ilgili her bölgesini kullanarak sözü, anlatılanı, durumu, olayı fehmeye çalışır ve sonuç çıkarır. Kelimeler kulak yoluyla beyne ulaştığında beyin birçok bölgesi duyduklarını işlemeye başlar. Anlama bölgesinde kelimelerin anlamları işlenir ve manası anlaşılır. Duyguların işlendiği bölgede kelimeler bazı duyguları tetikler. Mantık/ Zekâ ile ilgili bölgede sözün içeriği, doğru yanlış oluşu vs. filtrelenir. Neden sonuç ilişkisinin kurulduğu bölgede sözün önü ve arkası arasındaki bağa, söze konu olan olayla ilişkisine bakılır. Öyle sözler vardır ki zahirine bakıldığında yaldızlı gibi görünür, kulağa hoş gelebilir, insan çok mantıklı zannedebilir; ancak içeriği aldatma ve tuzaktan ibarettir:

“Böylece her peygambere insanların ve cinlerin şeytan olanlarını düşmanlar kıldık. Bazısı diğer bir kısmını aldatmak için sözün yaldızlısını vahyeder/fısıldar. Şayet Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. (Öyleyse) onları uydurdukları iftiralarıyla baş başa bırak. (Bırak onları kendi hâllerine!) Ta ki ahirete inanmayanların gönülleri o (yaldızlı sözlere) meyletsin, ondan (iyice) hoşlansın ve yapmakta oldukları kötülükleri yapmaya devam etsinler.”¹

Dolayısıyla her mantıklı çıkarım, hakkı ve doğruyu yansıtmaz. Cümleler ilk duyulduğunda mantıklı gelebilir, akla yatkın yönleri olabilir; ancak içeriğine bakıldığında, detaylı incelendiğinde, önü ve arkası ele alındığında, olaylarla ilişkisi kurulduğunda doğruyu yansıtmadığı görülür.

1. 6/En'âm, 112-113

Bazen kelimeler insanda bazı duyguların oluşumuna sebep olur, insan o duygu yüküyle reaksiyon gösterebilir, ancak sözün içeriği ve mantığı farklı olabilir. İnsan duyulanları akıl süzgecinden geçirdiğinde tepkileri değişir.

Bugünün dünyasında, özellikle sosyal medyada en çok kullanılan yöntem; biri doğru, diğeri yanlış olan iki cümlelerin yan yana getirilmesi ve “O zaman ... böyledir.” şeklinde her iki cümleyi kapsayan sonuç çıkarılmasıdır. Örneğin bazı insanlar bir ayetin yanına kendi yorumunu koyuyor, bu ikisini birleştirerek bir sonuç çıkarıyor, bu sonucu kamuya sunuyor ve ayetin doğruluğundan faydalaniyor. Hâlbuki dikkatli bakılsa ayetin doğru, yorumun yanlış, çıkarılan sonucun ise gerçeği ve hakkı yansıtmadığı fark edilir. Örneğin akademik bir bilginin yanına bir yorum konuluyor ve bu ikisinden bir sonuç çıkarılıyor. Dikkatli bakıldığında ise bilginin doğru, yorumun yanlış olduğu görülüyor.

Söze dair sayılabilecek birçok tuzak vardır, zamanın şartlarına göre sözün kullanımına bağlı olarak yöntemler değişebilir, ancak içerik ve ana mantık değişmez. Rabbimiz (cc) bizi sözü anlamaya ve beyana uygun yarattığı gibi beynimizi de içeriğini fihmedebilecek beceride yarattı. Maalesef bugünün insanı fitri olarak birçok beceriye sahip olsa da çabalamadığı için, fitratının peşine düşmediği için, fitri olanı geliştirecek hak olan şeylere yapışmadığı için sahip olduğu becerileri kullanamamakta ve geliştirememektedir.

Etkileyen/Hoşa Giden Söz

İnsanlar arasında kalbinde düşmanlık olduğu hâlde sözlerini/iletişimini hoşa gidecek şekilde modifiye edebilen insanlar olabileceği yönünde Rabbimiz (cc) bizleri uyarıyor. Biz, insanların iç dünyalarını bilemeyeceğimiz için onların hakikatini de bize haber veriyor:

“İnsanlardan öylesi vardır ki; dünya hayatına dair söyledikleri senin hoşuna gider/sözleriyle seni etkiler. O, kalbinde olanın (iyilik, güzellik, ıslah) olduğuna dair Allah’ı şahit tutar. Oysa o, düşmanın en beter olanıdır.”²

“Onları gördüğünde cüsseleri/kalıpları hoşuna gider. Konuşacak olsalar sözlerini dinlersin. Onlar, (kendi başına ayakta duramayan, meyve vermeyen,) duvara yaslanmış kütük gibilerdir. Her çılgılığı kendi aleyhlerine sanırlar. (Dış görünüşleriyle cesur, özü sözü bir görünseler de iç dünyalarında korkak ve her şeyden ürken bir yapıları vardır.) Asıl düşman onlardır, onlardan sakın. Allah, onları kahretsin, nasıl da çevriliyorlar?”³

İnsan konuşmasını, üslubunu, iletişimini kulağa hitap edebilecek şekilde eğitebilir, kullanılan kelimeler beynin haz bölgesinde beğenilip hoşa gidebilir. Ancak insan diğer algıları olmayan bir varlık değildir. İletişim sadece kelimelerden oluşmadığı gibi insanın algıladıkları ve

sezdikleri de sadece duyduğu kelimelerden ibaret değildir. İnsanın değerlendirebilme ve sonuç çıkarabilme becerisi çok yönlü algılarının ve beynin birçok alanının ortak çalışmasının ürünüdür.

Dil Sürçmeleri

“Şayet dilesek elbette onları sana gösterirdik, sen de onları simalarından tanırdın. Muhakkak ki sen, onları konuşma üsluplarından (dil sürçmelerinden) tanırsın. Allah, amellerinizi bilir.”⁴

İletişim, insanlar arası ilişkiler sadece duyulan ve konuşulan kelimelerden ibaret değildir. İki kişi konuşmaya başladığında veya birini dinlerken insanın o iletişimi anlamaya dair sahip olduğu tüm algılar devreye girer. O nedenle bir söylemi sadece yazılı olarak okumak farklıdır, ses kaydı olarak dinlemek farklıdır, ortamda kişiyi görerek dinlemek farklıdır. İlkinde sadece göz, okuduğu kelimelerden anlam çıkarır. İkincisinde ise kişinin ses tonundan vurgusuna, hitap şeklinden duygusuna kadar her şeyi anlayabilir. Üçüncüsünde detayları fark edebileceği birçok algısı devrededir. Bu nedenle konuşma üslubu insanları tanımada önemli bir veridir.

Konuşma üslubu sadece seçilen kelimeler, ses tonu, dilin sivri ya da yumuşak olması demek değildir. Samimiyet, kararlılık, açık ve şeffaf olmak, güvenilirlik gibi parametreler de üslubun kapsamına girer.

İnsan, dilinin altında gizlidir, er ya da geç açığa çıkar. Konuşan, iletişim kuran insan; inançlarını, duygularını ve düşüncelerini ifade ettiği için konuşma esnasında bunları uzun süre saklayıp maskeleyemez. Eninde sonunda rengini belli eder; çünkü düşünce akışını, olayları değerlendirme şeklini, sonuç çıkarma sürecini, tetiklenen duygularını konuşma üslubu içerisinde gizleyemez.

İşitilen Söze Sınır

İnsanı yaratan ve onu en iyi tanıyan Rabbimiz (cc) sözün bunca etkisini, kuşatıcı ilmiyle bildiği için söze dair bazı sınırlar ve ölçü getirdi. Yanlış, haram ve şirk içerikli sözlerin konuşulduğu ortamda bulunmayı yasakladı.

Beyin hücreleri neye maruz kalıyorsa onu kodlar. Neyi sürekli kodluyorsa onu işlemeye başlar. Bir süre sonra da ona dönüşür. İletişim ve söz açısından bakıldığında insanın, meclislerine dikkat etmesi ve hangi kelimelere sürekli maruz kaldığını önemsemesi kendisinin faydasına olur.⁵

“Şüphesiz ki (Allah), Kitap’ta size (şu hükmü) indirdi: Allah’ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını duyduğunuz zaman, başka bir söze dalıncaya kadar onlarla beraber (aynı mecliste) oturmayın. (İnkâr etmeden ya da konuyu değiştirmedikleri hâlde aynı ortamda otursanız) şüphesiz ki siz de onlar gibi (kâfir/müşrik) olursunuz.

2. 2/Bakara, 204

3. 63/Munâfikûn, 4

4. 47/Muhammed, 30

5. Meselenin davranış yönünü ayna nöronları anlatırken konuşmuştuk.

Muhakkak ki Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde toplayacak olandır.”⁶

Sözcüklerin duyulduğu, anlaşıldığı, işlendiği beyin bölgeleri; talamus, amigdala ve hafıza bölgelerine yakındır ve onlarla ilişki içerisinde. Sonraki yazılarımızda daha detaylı işleyeceğimiz bu bölgeler hazzın, duyguların, yönelimlerin, bağlanmaların, vücudun emosyonel (duyusal) sistemlerinin kontrol edildiği bölgelerdir. Hem duyulan kelimeler hem de kelimelerin duyulduğu ortam beynin bu bölgelerini de uyarır ve bazı duyguların hissedilmesini, bazı niyetlerin ve yönelimlerin oluşmasını sağlayabilir. Ayrıca insan aynı ortamda sadece sözleri değil, sözün sahiplerinin davranışlarını da beyinde işler. Özellikle bilinçli ve farkındalığı yüksek olmayan insanlar için duyulanlar ve görülenler, önce normalleşir, sonra da davranış hâline gelebilir. İnsan beyninin bu işleyişi kişinin bulunduğu ortama göre faydasına veya aleyhine olabileceği için Rabbimiz (cc) ortama dair “uzaklaşma” ölçüsü getiriyor ve insanı uyarıyor:

“Ayetlerimize (alaya alma ve yalanlamayla) dalanları gördüğünde -başka bir söze dalıncaya dek- onlardan yüz çevir. Şayet şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra zalimler topluluğuyla beraber otur!”⁷

Sözün hakikati, Allah’ın (cc) her sözden ve arkasındaki her niyetten haberdar olmasıdır.

Sözün, beyanın ve iletişimin insanlar ve toplumlar üzerindeki etkisini bilen Rabbimiz (cc) söze dair insanı uyarıyor:

“Dedi ki: ‘Rabbim, gökte ve yerde (konuşulan) sözü bilir. O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semî’, (her şeyi bilen) El-Alîm’dir.’”⁸

“Sözü açıktan söyleyen de (söylemesen de fark yoktur). O, sır olanı (içinden geçeni) ve ondan daha kapalı olanı (henüz içinden dahi geçmemiş olanı) bilir.”⁹

Allah (cc) her türlü iletişimi, sözü, sözün kastını, sözün amacını, sözün niyetini, sözün sonuçlarını biliyor.

“Gayb ve şehadet bilgisinin sahibi, (en büyük) El-Kebîr, (zatı ve sıfatlarıyla en yüce olan) El-Muteâl’dır. İçinizden sözü gizleyen, onu açıktan söyleyen, geceye gizlenen ya da gündüz ortalık yerde gezen; hepsi birdir. (Allah hepsini bilmekte, görmekte ve duymaktadır.)”¹⁰

Dili kullanabilmek ve sözcükler, düşünce süreçlerinin temelidir. İnsan kelimelerle inançlarını, duygu ve düşüncelerini tanır ve diğer insanlara anlatabilir. Bunun sonucunda ortak değerlere sahip olan insanları anlayabilir ve onlarla bir araya gelebilir. Ortak değerler doğrultusunda bir şeyler üretebilir ve tüm insanlığa

sunabilir. Toplumdaki konumunu, dünyadaki tarafını seçebilir. Bu nedenle insanın söze dair ıslah olması, kendisine çekidüzen vermesi önemlidir.

Dilimizin Allah’ın zikriyle ıslah olması duasıyla...

Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.

6. 4/Nisâ, 140
7. 6/En’âm, 68
8. 21/Enbiyâ, 4
9. 20/Tâhâ, 7
10. 13/Ra’d, 9-10

İRÂDE VE ALİŞKANLIK: DEĞİŞİMİ BAŞLATMAK

PSİKOTEVHİD

Psikotevhid Birimi
Özge UZUNKAYA

Kim bilir kaç kez, “Yarın başlıyorum!” dedik, ama başlamayı hep erteledik. Düzenli kitap okumak, namazlarımıza daha çok dikkat etmek, ezber yapmak, telefon kullanımını sınırlandırmak, sağlıklı beslenmek, boş vakitleri verimli geçirmek gibi pek çok konuda kararlar alırız. Fakat çoğu zaman bu güzel niyetler, birkaç gün içinde eski alışkanlıklara yenik düşer. Evet, değişime olan arzumuz çoğu zaman güçlüdür, ama yerleşmiş alışkanlıklardan kurtulmak her zaman kolay değildir. Kalıcı bir değişim için sadece niyet yetmez; iradeyi güçlendirmek ve alışkanlıkları bilinçle, yeniden şekillendirmek gerekir.

Burada irade ve alışkanlık kavramları önemli bir yer tutar. Bu iki kavram arasındaki ilişkiyi kavramak değişimin kapısını aralamak için ilk adımdır. Bu yazıda irade ve alışkanlık kavramlarını, bu kavramlar arasındaki bağı ve alışkanlıkların nasıl değiştirilebileceğini ele alacağız.

Şimdi bir ân durup düşünmenizi istiyorum. Okuyacaklarınız sadece bilgi olarak mı kalacak, yoksa gerçekten hayatınızda bir değişime öncülük edecek mi? Çünkü gerçek değişim, sadece bilgi sahibi olmakla değil, o bilgiyi hayatımıza geçirebilmekle mümkündür. Samimi niyetle adım atalım, Rabbimizden (cc) yardım isteyelim ve bu bilgileri hayatımıza geçirerek gerçek bir değişimin kapılarını aralayalım.

Peki, bu değişimi gerçekleştirmek için neye ihtiyacımız var? İşte tam da burada **irade** devreye girer. İrade; insanın bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya bilinçli olarak karar verme gücüdür. Dürtüler, arzular, dış etkenler karşısında kişinin kendini kontrol edebilmesi ve neyi neden yaptığını bilerek hareket etmesidir. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özelliştir. Çünkü yalnızca insan, neyi neden yapacağına dair bilinçli karar verebilir. Bu gücün önemi psikolojide birçok deneyle ortaya konmuştur.

Marshmallow Deneyi, iradenin ve öz denetimin gücünü ölçmek için yapılmış en meşhur psikolojik deneylerden biridir. 1970’lerde Walter Mischel ve ekibi tarafından Stanford Üniversitesi’nde gerçekleştirilen bu deneyde çocuklara marshmallow (şekerleme) verilir. Hemen yememeleri, belli bir süre beklerlerse ikinci bir şekerleme alabilecekleri söylenir. Bazı çocuklar beklemeyi başarır, bazıları ise hemen yemeyi

Toplumumuzda erteleme davranışı oldukça yaygındır. Birçok kişi yapması gereken işleri sürekli öteleyerek fırsatları kaçırmakta ve hedeflerine ulaşmakta zorlanmaktadır. Ancak iradesini olumlu yönde kullanan biri, erteleme alışkanlığını yenebilir.

tercih eder. Araştırmanın uzun vadeli takip sonuçlarına göre, bekleyebilen çocukların ileride akademik başarıları, sosyal becerileri ve stresle başa çıkma kapasiteleri daha yüksek çıkmıştır. Bu deney, iradenin ve sabrın yaşam başarısında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.¹

İrade aynı zamanda kulun kendisine verilen sınırlar dâhilinde tercihte bulunabilmesi ve bu tercihle beraber sorumluluğu üstlenmesidir.

“Hiç şüphesiz, ona yolu gösterdik. Ya şükreden (bir mümin) ya nankörlük eden (bir kâfir) olur.”²

Ayette açıkça Rabbimiz (cc) bize iki seçeneğimizin olduğundan bahsediyor. Her ikisi de iradeyle ilgilidir. Kişi, iradesini kontrol edebildiği ölçüde nefsini terbiye edebilir ve Rabbine yönelme gücü kazanır.

Toplumumuzda erteleme davranışı oldukça yaygındır. Birçok kişi yapması gereken işleri sürekli öteleyerek fırsatları kaçırmakta ve hedeflerine ulaşmakta zorlanmaktadır. Ancak iradesini olumlu yönde kullanan biri, erteleme alışkanlığını yenebilir. Örneğin, Ahmet işlerini sürekli erteleyen biridir. İradesini kullanarak, her gün yapması gereken küçük görevleri tamamlamaya karar verir. Bu kararlı tutumuyla Ahmet, zamanını daha verimli kullanır, hedeflerine adım adım yaklaşır ve sonunda başarıya ulaşır. Ahmet burada bilinçli karar vererek iradesini kullanmıştır. Eğer Ahmet ertelemeye devam etseydi bu durum irade zayıflığının³ bir göstergesi olurdu.

İrade kadar belirleyici olan bir diğer unsur ise **alışkanlıklardır**. Çünkü insan hayatının büyük bir bölümü, farkında olmadan tekrar edilen davranışlarından oluşur. Alışkanlık, bir davranışın tekrar edilmesiyle birlikte zihinde “otomatik yol” hâline gelmesidir. James Clear’ın da belirttiği gibi “Alışkanlıklar, kişinin kimliğini şekillendiren tekrarlardır.”⁴ Günlük yaşamımızda ise yer etmiş pek çok olumlu ve olumsuz alışkanlıklar vardır. Bu alışkanlıklardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Olumlu Alışkanlıklar: Erken kalkmak, sabah uyanınca abdest almak, düzenli kitap okumak, günlük veya haftalık plan yapmak, sağlıklı beslenmek, yemeğe besmele ile başlamak, Allah’ı (cc) zikretmek, tefekkür etmek, işleri ertelememek, namazı vaktinde kılmak, telefonu sınırlı ve bilinçli kullanmak, aile üyeleriyle kaliteli zaman geçirmek ve onlara karşı sorumlulukları yerine getirmek ve düzenli spor yapmak gibi...

Olumsuz Alışkanlıklar: Sabah uyanır uyanmaz telefona bakmak, gece geç saatlere kadar uyumamak, sabah erken kalkmamak, yemek yerken sürekli videolar izlemek,

sosyal medyada gereğinden fazla zaman geçirmek, en ufak bir boşlukta telefona yönelmek; Kur’ân okuma, ezber yapma, ders çalışma işleri sürekli ertelemek; sinirlenince ses yükseltmek ya da küserek tepki vermek; aile üyeleriyle zaman geçirmemek ve ailevi sorumlulukları yerine getirmemek, boş işlere bağlanmak, gıybet etmek, hedef belirlememek ve amaçsız yaşamak, sürekli şikâyet etmek ve olumsuz düşünmek; canı sıkıldıkça abur cubura yönelmek vb.

Kısacası irade, değişimin ilk adımını bilinçli ve kontrollü bir şekilde atabilmektir. Ancak devam edebilmek ve kalıcı olmak için iradeye güç gerekir. Bir davranış ne kadar çok tekrar edilirse o kadar kolaylaşır ve otomatikleşir. Başlangıçta irade devrededir, ancak davranış düzenli olarak tekrarlandıkça alışkanlığa dönüşür. Alışkanlığa dönüştüğünde ise iradeye duyulan ihtiyaç önemli ölçüde azalır. Nöropsikolojik araştırmalar, bir davranışın alışkanlığa dönüşebilmesi için ortalama yirmi bir ila altmış altı gün boyunca tekrar edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.⁵ Bu nedenle sabırlı olmak ve süreci zamana yaymak oldukça önemlidir.

Âişe Annemizden (r.anha) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Amellerin Allah’a en sevimli olanı; az da olsa devamlı olandır.”⁶

Bu hadis, az ve sürekli yapılan davranışların alışkanlık oluşturma sürecinde ne kadar değerli olduğunu gösteriyor.

Hepimizin hayatında, çoğu zaman farkına varmadan tekrarladığımız ve otomatikleşen bazı olumsuz alışkanlıklar vardır. Bu alışkanlıklar kimi zaman hedeflerimize ulaşmamızı zorlaştırır veya onlara engel olur. Kimi zaman da kendimizi çok başarısız hissetmemize sebep olabilir. Düzen oluşturulmadığında kişilerde genellikle huzursuzluk, içsel çatışma ve motivasyon eksikliği de görülür. Kişiler, yaptıkları davranışların sonuçlarından rahatsızlık duysalar da kendilerini alışkanlıklarının esiri olmuş hissedebilirler. Kendini suçlama, umutsuzluk, başarılı olacağına inanmama gibi duygular ve düşünceler devreye girer. Ruh hâlindeki bu olumsuz döngü, kişinin tamamen uzaklaşmasına sebebiyet verebilir.

Fakat bilmeliyiz ki bu döngüyü kırmak mümkündür! Çünkü insan, sadece alışkanlıklarının bir ürünü değildir. Rabbinin (cc) kendisine vermiş olduğu iradeyle yönünü belirleyebilir, Rabbine hesap vereceğini kendisine hatırlatarak tercihte bulunabilir. Bizler Müslim kullar olarak, bu noktada farkındalık sahibi olmalı ve irademizi bilinçli kullanmalıyız. Unutmamalıyız ki alışkanlıklarımız bizi Rabbimizden ya uzaklaştırır ya da yakınlıştırır. Örneğin, günlük namazlarını vaktinde ve şartlarına riayet ederek

1. Mischel, W., Shoda, Y. & Rodriguez, M. L. (1989). Delay of gratification in children. Science, 244 (4907), 933-938

2. 76/İnsân, 3

3. İrade zayıflığı, kişinin amaçlarına ulaşmak için gereken bilinçli kararları alma ve davranışlarını kontrol etme gücünde yetersizlik yaşama durumudur. Kişi ne yapmak istediğini bilir; ancak dürtülerine, alışkanlıklarına karşı koymakta zorlanır ve kararlarını sürdüremez.

4. bk. Clear, J. (2018) Atomic Habits. Avery Publishing.

5. Gray, J.A. (2011). Neuroscience of Behaviour. Oxford University Press.

6. Buhari, 5861; Müslim, 2818

kılmak kişiyi Allah'a (cc) yakınlaştırır ve ruhunu besler. Ancak namazı sık sık erteleyerek cem etmek ya da özensiz kılmak alışkanlık hâline gelmişse insanı Rabbinden uzaklaştırır. İşte burada irademiz devreye girer; ertelemeyi bırakıp namazı zamanında kılmaya bilinçli karar vermek, yani iradeyi kullanmak hem alışkanlığı değiştirmek hem de Rabbimize yakınlaşmak için atılmış güçlü bir adımdır.

Değişimi Başlatmak⁷

Değişim, insanın kendi gayreti ve iradesiyle başlar, ancak asıl güç ve başarı Allah'ın izni ve yardımıyla gelir. Bizler ne kadar plan yaparsak yapalım, ne kadar niyetlenirsek niyetlenelim gerçek dönüşüm ancak Rabbimizin desteğiyle mümkündür. Ve bu, bizim irademizle başlar.

“Şüphesiz ki bir toplum kendinde olanı değiştirmedikçe Allah, onların durumunu değiştirmez.”⁸

Bu nedenle ilk olarak samimi bir niyetle Rabbimize (cc) yönelmeli, duamızda ısrarcı olmalıyız.

• **Kendini değerlendir:** Hayatındaki hangi alışkanlıkların seni Rabbine (cc) yakınlaştırdığını, hangilerinin uzaklaştırdığını, hangi durumlarda mutlu ve başarılı hissettiğini, hangi durumlarda mutsuz ve başarısız hissettiğini düşün. (Bunları yazman kendini daha doğru değerlendirmeni sağlar.)

• **Bir alışkanlık seç:** Değiştirmek istediğin en öncelikli davranışı belirle. Hepsine birden değil, sadece bir adım atarak başlamalısın. Değişim yolculuğunda en önemli gerçeklerden biri, kişinin bir anda her şeyi değiştirmeye çalışmasıdır. İnsan, doğası gereği alışkanlıkları tekrarlayarak hayatına yerleştirir. Aksi takdirde zihinsel ve ruhsal olarak çok yorucu olabilir. Bu durum motivasyonun düşmesine, sebat edememesine ve bundan kaynaklı kişinin başarısız hissetmesine sebep olabilir. Bu yüzden değişim sürecinde kendine karşı şefkatli olmak, küçük ve yönetilebilir adımlarla ilerlemek çok daha etkili olacaktır. Örneğin, sabahları erken kalkmayı alışkanlık hâline getirmek istiyorsan bir anda saat 05.00'te kalkmaya çalışmak yerine, önce alarmını on beş dakika erkene kurarak başlayabilirsin.

• **Niyetini yaz:** “Allah için ben bu alışkanlığı bırakıyorum.” gibi samimi bir yönelişle niyetini kaleme al. “Ameller niyetlere göredir.”⁹

• **Değiştirdiğin alışkanlığın yerine yeni ve faydalı bir alışkanlık ekle:** Mesela, sosyal medyada gereksiz vakit geçirmek yerine, her gün on dakika Kur'an okumayı veya anlamlı bir kitapla meşgul olmayı alışkanlık hâline getirebilirsin.

• **Günlük Takip ve Muhasebe:** Her akşam kendine “Bugün hedefime ulaştım mı?” sorusunu sor ve cevabını mutlaka not al. Bu farkındalık hem süreci değerlendirmene hem de kararlılığını pekiştirmene yardımcı olur.

• **Kendine karşı merhametli ol:** Allah'ı (cc) razı etmek ve kendini daha huzurlu hissetmek adına almış olduğun bu güzel niyeti, şüphesiz ki Rabbim yarımsız ve ecirsiz bırakmaz. Hatalar yapabilirsin; ama önemli olan pes etmemek ve sebat edebilmektir.

• **Dua ile her zaman destekle:** Allah'tan yardım istemek, iradeyi güçlendirmenin en derin ve etkili yoludur. “Rabbimiz! Hidayet ettikten sonra kalplerimizi eğriltme.”¹⁰

Alışkanlıkları değiştirme süreci zaman zaman zorluklar ve tökezlemelere sebep olabilir. Böyle zamanlarda insanın yalnız kalmaması, iradesini diri tutabilmesi açısından büyük bir nimet olur. Benzer hedefi olan kardeşlerinle hayırdan yarışabilmek adına bir grup oluşturabilirsiniz. (Çalışma grubu, ezber grubu, yeni alışkanlıklar grubu vb.) Böylece hem birbirinize hatırlatır hem de karşılıklı dua ile süreci daha etkili hâle getirebilirsiniz.

“İyilik ve takva üzere yardımlaşın.”¹¹

Artık yeni beceriyi kazandığına inandığında Allah'ın yardımı ve izniyle bir diğer hedefine geçebilirsin. Samimi niyet ve sebatla atılan adımlar, ilahi rahmetle bereketlenir. Her yeni gün, değişim için bir fırsattır.

7. Bu kısımda kâğıt kalem almanızı öneriyorum.

8. bk. 13/Ra'd, 11

9. Buhari, 1; Müslim, 1907

10. bk. 3/Âl-i İmrân, 8

11. bk. 5/Mâide, 2

GENÇLERLE MUAMELE

Psikotevhid Birimi
Melek ŞEREF

DUYGUSAL OKURYAZARLIK

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşemizde bu ay insanın özünü ilgilendiren kavramlar serisinden “Duygusal Okuryazarlık” konusunu ele alacağız. İnsanın gündelik hayattaki temel duygusal ihtiyaçlarından, bu ihtiyaçları okuyabilmenin etkilerinden ve duygusal ihtiyaçları fark edebilmekten bahsediyor olacağız.

İnsanın hissettiği farklı farklı duygular vardır. Her duygu bir düşüncenin sonucunda oluşur ve ardından bir davranışı oluşturur. Nasıl mı? Yalnız olduğumu düşünürüm ve yalnızlık hissi oluşur. Yalnız kalmamak için davranışa geçer ve bir arkadaşımı bulurum. Veya bu, gündelik hayatta şu şekilde karşımıza çıkar: Ansızın kendimi yalnız hissederim. Bu his sonucunda bir kardeşimi arar veya Rabbime dua eder ve bu duygumun beni davranışa götürmesine izin veririm. Burada bu hissin ve davranışın kökenine bakınca kişinin, yalnız olduğuna dair bir düşüncesi olduğunu görürüz.

Bu döngü bizler için önemlidir, zira gündelik hayatta bazı temel duygusal ihtiyaçlarımız karşımıza çıkar. İnsan gün içinde yaklaşık beş temel duygusal ihtiyaç içinde kendini bulur:

1. Güven
2. Duygularını ifade etme
3. Doğal/Dürüst/Samimi/Olduğu gibi olma
4. Özerklik
5. Yeterlilik

Bu ihtiyaçlarımızın farkında olmak, bunları görmek ve ifade etmek duygusal okuryazarlıktır diyebiliriz. Bu olmadığımızda veya bu ihtiyaçları ifade etmediğimiz/edemediğimiz durumlarda yahut bu ihtiyaçların karşılanmaması hâllerinde insan zihni bu ihtiyacın yoksunluğunu çeker, kendini rahat ve huzurlu hissedemez, odağını ulvi hedeflerine çeviremez ve agresifleşip hırçınlaşarak ihtiyacını karşılamaya yönelik doğal veya suni yolların peşine düşer. Yalnızlık örneği üzerinden devam edelim. Yalnız kaldığında kendiyile olmaktan huzur ve güven duyan biri kendine, bağımsız alan (özerklik) tanıdığı ve kendi başına kalabildiği (yeterlilik) için birçok duygusal ihtiyacı karşılanır ve kendi potansiyelini¹ büyük hedefler doğrultusunda kullanmaya

1. Yalnız kalabilme potansiyelinin performansa dönüşmüş hâlleri şunlar olabilir: Rabbi (cc) ile iletişimde olma (O’nu görür ve duyar gibi mesela), kendini tanımak üzerine düşünme, kâinat üzerine tefekkür edebilme, iç muhasebe yapabilmek gibi ameller yalnızlık duygumuzun doğru kanallara edilmiş hâlidir.

Duygularla uğraşmak bir lüks değildir. Hayat fiziksel her koşulda yaşanıyor, fakat duygusal koşullar hedeflerinize olan yürüyüşünüzü ciddi oranda etkiliyor. Göremediğiniz veya ifade edemediğiniz duygularınızın sizi esir almasına izin vermeyin. Duygularınızın ayağınıza batan diken olmasına, kervandan geri kalmanıza razı olmayın. Toplayın tüm duygularınızı heybenize ve kervanın en ön safı için tekrar yola koyulun.

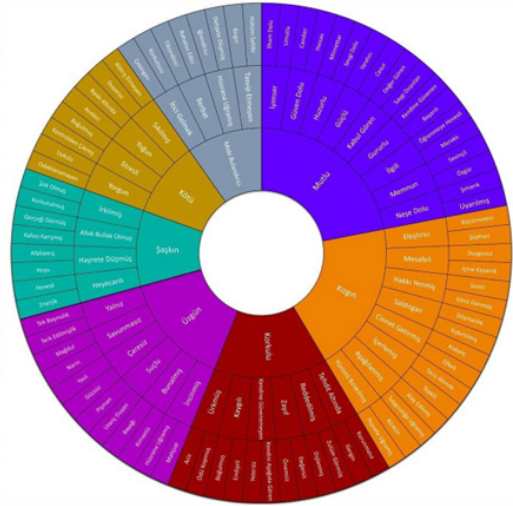
başlar. Böylece kendiyile kalabilir, duygularını fark edebilir ve duygusal ihtiyaçlarını ifade edebilir. Duygu ve düşüncesini tanımlayan insan, gelişimin kilidini elinde taşır, ki bu köşenin okurlarının ortak derdi de budur. Duygusunu fark eden insan onu tanımlar, yönetir ve doğru yere kanalize eder.

Peki ya küçüklükten beri duyguları görülmemiş çocuklar?² Peki ya küçüklükten beri duyguları yönlendirilmiş veya baskılanmış çocuklar?³ Peki ya küçüklükten beri duygularını ifade etmenin zayıflık olduğu öğretilmiş çocuklar?⁴ Bu çocuklar yetişkinlikte dahi yalnızlık duygusu hissettiklerini fark edemezler, etseler görmezlikten gelir, başka şekilde anlamlandırır veya reddederler. Yalnızlığı hissetmeye dayanamazlar. Duygusal ihtiyaçlarından kopuklardır. Onları fark edemez ve karşılayamazlar. İhtiyaçları karşılanmadığında ise suni yollarla karşılamaya çalışırlar. Birileriyle olmak için sürekli olarak insanları razı etme veya kendisiyle yalnız kalmamak için sürekli meşgul olma girdabına düşerler. Sonuç olarak bu insanlar kendilerini sürekli huzursuz ve yalnız hisseder, bağ kurmakta çok zorlanırlar ve onların kendi potansiyelini aktarabileceği bir alanda başarılı olması zorlaşır. Kendiyile duygusal ihtiyaçları konusunda iletişimde olmayan insan neye ihtiyacını olduğunu, ne istediğini veya onu neyin mutlu edeceğini bilemez. Yani aslında kendini tanıyamaz. Kendisini geliştiremez ve psikolojik dayanıklılığı çok zayıf olur. Sadece yalnızlık olgusu üzerinden gittiğimizde dahi duygusal okuryazar olmamızın ne kadar etkileyici olduğu şaşırtıcı. Bu noktada insan kendi içine düzenli aralıklarla dönüp bakmalı, iç muhasebesine duygu terazisini de eklemeli. “Bugün benim neye ihtiyacım vardı?” diye sormalı, neyi neden yaptığını bir tartmalı. Karşılanmayan duygusal ihtiyaçlarını görmeli, onlar için doğru rotayı çizmeli.⁵

İnsan duygusal okuryazar olduğunu nasıl anlar? Yukarıda saydığımız beş temel duygusal ihtiyacı gün içinde hissettiğinizi fark ediyor musunuz? Bazı yıkıcı davranışlarınızı muhasebe ederken “Bu davranışlarımın altında bu ihtiyaçlar yatıyormuş.” diyebiliyor musunuz? Duygusal ihtiyaçlarınızı ifade etme düşüncesi şımarıklık veya âcizlik mi hissettiriyor, yoksa tam tersine rahatlamış ve huzurlu mu hissettiriyor? Bu sorular duygularınızla olan ilişkinize dair size bilgi verecektir, Allah’ın izniyle.

Hayattaki birçok rolün içinde belki en çok genç evlatları ile olan ilişkilerindeki çıkmazlarda tükenmişlik ve yorulmuşluk duyguları kendini gösteriyor. Bazen de

duygular öfkeli patlamalar veya çatışmalar olarak ortaya çıkmakta. Genç evladınızla ilişkinizi iyileştirmenin ilk adımı kendi duygusal ihtiyaçlarınızı fark etmek ve bunu ifade etmek. Duygusal okuryazarlık, “Evet, gece 12.00’ye kadar arkadaşlarında gezmek istediğini görüyorum. Mesele şu ki bin bir çeşit insanın olduğu şu sokaklarda senin başına bir şey gelecek diye endişelenmekten yoruluyorum.” diyebilmektir. Ya da “Sabahtan akşama kadar telefon elinde ve bizimle asla iletişim kurmuyorsun. Telefondaki şeylerin senin için önemli olduğu ortada. Fakat bende durumlar biraz daha farklı. Senin bizden kopmandan, sosyal medyadaki insanlardan sana gelebilecek zararlardan tedirginim. Bu kadar telefona bakman beni çok huzursuz ediyor.” diyebilmektir. Bunu yapmak zamanla gelişecek bir beceridir. Fakat size ne kadar iyi geldiğini her denemenizde görüyor olacaksınız. Bu yüzden elinize kalem kâğıdı alın ve en temel problemlerinizi listeleyin. Ardından da yukarıdaki örneklerdeki gibi durumu ve duygunuzu ifade edin. Sizlere faydalı olacağını umuyorum.

Duygularla uğraşmak bir lüks değildir. Hayat fiziksel her koşulda yaşanıyor, fakat duygusal koşullar hedeflerinize olan yürüyüşünüzü ciddi oranda etkiliyor. Göremediğiniz veya ifade edemediğiniz duygularınızın sizi esir almasına izin vermeyin. Duygularınızın ayağınıza batan diken olmasına, kervandan geri kalmanıza razı olmayın. Toplayın tüm duygularınızı heybenize⁶ ve kervanın en ön safı için tekrar yola koyulun.

Bu ay duygusal okuryazarlıktan bahsettik. Duyguları görebilmekten, ifade edebilmekten ve karşılanmaması hâlinde olası etkilerinden konuştuk. Gelecek sayıda görüşmek üzere, sağlıcakla kalın...

2. “Bir şey olmadı ki niye ağlıyorsun?,” “Bunda bu kadar ağlanacak ne var?,” “Ne diye o çocuklarla takılıyorsun?,” “Kendi kendine bir hâllere, triplere giriyorsun!” vb. cümleler.

3. “Sen çok alıngansın, sana da bir şey denilmiyor!,” “Her şeyden nem kapıp kırılıyorsun!,” “Buna üzüleceğine/Bununla (telefon, tablet) oyalanacağına kalk dersini çalış!” vb.

4. “Bebek gibi ağlama!,” “Çocuk gibi ne mızızlanıyorsun!,” “Ancak kadınlar ağlar, kız gibi içlenmeyi bırak!,” “Güçlü insan ağlamaz.” gibi ifadeler duyguları ifade etmenin zayıflık olduğunu çocuklara öğretir.

5. Duygusal okuryazarlığı geliştirmenin temel yolu kendi iç dünyamla iletişimde olmaktır.

6. Görseldeki “Duygu Çarkı”nı duygularınız üzerine düşünmek için kullanabilir ve bu çark üzerinden yazılmış makaleler ve araştırmaları internet üzerinden okuyarak duygulara dair farkındalığınızı arttırabilirsiniz.

YAPAY ZEKÂ FIKHI

Sultan Amed YAŞAR

DİJİTAL ÇAĞIN FITRAT BEKÇİLERİ

Malumdur ki bir bekçi, sorumlu olduğu kapıdan girenleri tanımaya çalışır. Biz ebeveynlerin nöbet tuttuğu kapı ise, evlatlarımızın zihnine ve kalbine açılan yoldur. O kapıdan süzülen her kelimeye, her görüntüye dikkat kesilmek bizim asli vazifemizdir. Özellikle dijital ekranlar, o yola çıkan en kestirme ve en açık menzildir. Bu çağda bu zihne açılan kapıya körü körüne bir yasak kilidi vuramayız. Aksine bir "hikmet filtresi" edinmeli ve o elekten geçenlere müsaade etmeliyiz.

Bizleri yoktan var eden, kalplerimizi imanın nuruyla aydınlatan Allah'a hamd; âlemlere rahmet olarak gönderilen Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekatuhu,

Bir önceki yazımızda dijital çağın çocuklarımızın zihin dünyasını nasıl şekillendirdiğini, dijital araçların çocuklarımız üzerinde bıraktığı izleri detaylıca ele almıştık. Ebeveyn olarak üzerimize düşen sorumluluğun sadece dünyevi başarı değil, çocuklarımızın kalplerini muhafaza etmek, onların ahiretini de gözetmek olduğunun altını çizmiştik. Çünkü her anne baba, evladiyla imtihan edilir ve bu imtihanda muvaffak olmak ancak Allah'ın emanet ettiği bu kıymetli canları bilinçle, basiretle ve İslami bir perspektifle yetiştirmekle mümkündür.

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Hepiniz çobansınız ve hepiniz göttüklerinizden sorumlusunuz. Devlet başkanı bir çobandır ve yönettiği halktan sorumludur. Erkek, ev halkının çobanıdır ve onların üzerinde sorumludur. Kadın, kocasının evinde çobandır ve evin düzeninden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının çobanıdır ve bu maldan sorumludur. Hepiniz çobansınız ve hepiniz gönettüklerinizden sorumlusunuz."¹

Bu hadis, sorumluluğumuzun sadece maddi ihtiyaçları karşılamak olmadığını, çocuklarımızın manevi ve ahlaki terbiyesinin de ebeveynler üzerinde büyük bir yük olduğunu net olarak ortaya koymaktadır. Yine Resûlullah (sav) bizlere şu nasihatiyle rehberlik etmektedir:

"Hiçbir anne baba, evladına güzel ahlaktan daha hayırlı bir miras bırakmamıştır."²

Evlatlarımızı Sanal Seraplardan Korumak

Yaşadığımız çağı, gözlerimizin önünde uzanan devasa bir dijital çöle benzetebiliriz. Bu sanal çölde evlatlarımız, fitri susuzluklarını gidereceklerini düşündükleri, göz alıcı ve parlak "sanal seraplara" doğru koşmaktadır. Anlık hazlar, sınırsız içerikler ve hiç bitmeyen bildirimler... Hepsi de fitrat pınarından kana kana içmelerini engellemek için tasarlanmış birer yanılsamadan ibarettir. Bizler, bu çağın ebeveynleri olarak, sadece birer yol gösterici değil, bu seraplar karşısında evlatlarımızın özünü muhafaza edecek, tabiri caizse birer "fitrat bekçileri" olmakla mükellefiz.

1. Buhari, 2554; Müslim, 1829

2. Tirmizi, 1952

“Ey iman edenler! Nefislerinizi/Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taş olan ateşten koruyun.”³

Peki, bu zorlu bekçilik vazifesi nasıl ifa edilebilir? Belki bir yazıyla ele alınması çok zor olabilecek bir konudur, fakat özellikle dijitalizm özelinde bazı tavsiyeler sunmaya çalışacağız.

1. Bekçinin Hikmet Filtresi

Malumdur ki bir bekçi, sorumlu olduğu kapıdan girenleri tanımaya çalışır. Biz ebeveynlerin nöbet tuttuğu kapı ise, evlatlarımızın zihnine ve kalbine açılan yoldur. O kapıdan süzülen her kelimeye, her görüntüye dikkat kesilmek bizim asli vazifemizdir. Özellikle dijital ekranlar, o yola çıkan en kestirme ve en açık menzildir. Bu çağda bu zihne açılan kapıya körü körüne bir yasak kilidi vurmamız. Aksine bir “hikmet filtresi” edinmeli ve o elekten geçenlere müsaade etmeliyiz.

Her uygulamayı, her çizgi filmi, her oyunu, o ekrandan süzülen konsantre düşüncüyü, çocuğun zihninden içeri almadan evvel şu soruların cevabını aramalıyız: “Bu içerik, benim Rabbimin emaneti olan şu körpe zihne ne ekliyor? Ona Allah’ı mı hatırlatıyor, yoksa O’nu (cc) unutturuyor mu? Merhameti mi öğretiyor, yoksa şiddeti mi normalleştiriyor? Şükrü mü aşıyor, yoksa doyumsuzluğu mu körüklüyor? Temiz fitratın ruhuna hangi boyaları sürüyor? Allah’ın boyası mı yoksa gayri bir leke mi?”

Zira bu filtrelemeyi yapmayan bir ebeveyn, evinin kapısını ardına kadar açıp, içeri giren hırsızın niyetini sorgulamayan bir ev sahibinden farksızdır. Kaldı ki bu âhir zamanda hırsızlığın sureti de değişmiş; artık eli silahlı, yüzü maskeli değil; önü klavyeli -hatta yapay zekâlı- hırsızlar var! Kalpleri ve zihinleri çalmaya gelen bu görünmez hırsızlara karşı, kapıdaki fitrat bekçileri olarak daha da uyanık olmalıyız.

2. Bekçinin İlahi Pusulası

En sağlam surlar, kalelere inşa edilen değil; kalplere inşa edilen surlardır. Dışarıdan koyduğumuz tüm kurallar bir gün aşılabılır, ancak kalbe yerleşen Allah korkusu (takva) ve Allah sevgisi (muhabbetullah), en sadık koruyucudur. Evlatlarımıza sadece “yasak” demek yerine, ona o şeyin neden yasak olduğunu anlatmalıyız. Yine sadece kuralları değil, o kuralların arkasındaki hikmeti de paylaşmalıyız. Onların kalbinde Allah’a (cc) muhabbet, Resûl’e (sav) ittiba ve ahirete iman kök salarsa ne oyunların cazibesi ne sanal dünyanın aldatıcı parıltısı onları istikametinden alıkoyabilir. Ona mahremiyetin Allah’ın bir emri olduğunu, gıybetin kul hakkı olduğunu, israfın nimete karşı bir nankörlük olduğunu öğretmeliyiz. Şeytanın doldurmaya çalıştığı fitri boşluğu; Kur’ân’ın nuruyla, Resûl’ün (sav) ahlakıyla doldurduğumuzda, ona en güvenilir pusulayı da hediye etmiş oluruz. O pusula,

çağın dijital çölündeki en göz alıcı seraba karşı bile istikameti gösterecektir, Allah’ın (cc) izniyle...

3. Bekçinin Hakikat Çapası

Bir bekçi, koruduğu yeri terk etmez. Zira bilir ki; terk edilen her yer, kötülüğe açılan bir boşluk olur. Evlatlarımızın kalplerini dijital dünyanın yapay ısıltısından muhafaza edecek en sağlam nöbet ise hakikatin kendisidir. O hakikat; sıcak aile yuvasında hissedilen gerçek sevgidir. Babayla beraber kılınan bir namazda, annenin sevgi dolu nasihatinde, dedenin anlattığı kıymetli bir hatıra gizlidir. Çocukların toprakla temas ettiği bir bahçe işinde, kendi elleriyle baktıkları bir fidanda, alınlarından dökülen terde, arkadaşlarıyla oynadıkları gerçek oyunlarda yaşanır. Çocuğunun ruhunu bu hakiki ve doğal güzelliklerle besleyen bir anne baba, evladının sahte ve sanal tatların peşinden gitmesine müsaade etmez. Çünkü hakikatin tadını alan, sanal dünyanın yapaylığına tenezzül etmez. İşte hakikat nöbeti tutan böyle bir bekçi, evladının kalbinde asla uyumayan bir muhafız gibidir. Kalbi hakikate doyanın, gözü sanal dünyanın seraplarına kaymaz.

Dijital seraplardan evlatlarımızı koruduktan sonra artık ikinci bir safha başlar: Savunmadan taarruza, tüketimden üretime geçiş...

4. Üreten Bir Nesil Yetiştirmek

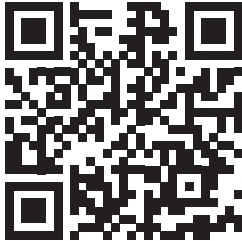
Bugünün çocukları, yarının büyükleri olacak. Elleri teslim ettiğimiz dijital dünyanın mahiyetini ve mahremiyetini kavratmalı, onların sadece tüketici değil üretici olmaları için çaba göstermeliyiz. Zira tüketim merkezli bu sanal dünya, maneviyatı yok sayan, sabırsız ve sığ nesiller yetiştiriyor. Bizler Müslim ebeveynler olarak, evlatlarımızı dijital dünyanın pasif izleyicileri değil, aktif oyuncularını hâline getirmeliyiz.

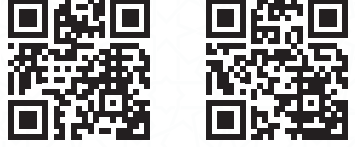
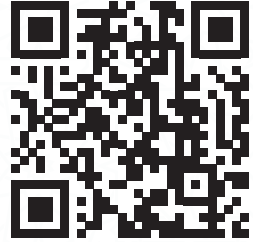
“İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olanıdır.”⁴

Çocuklarımızın dijital üretim ve kodlama becerilerini geliştirebilmek ve aynı zamanda tüketirken üreten bir fert olmalarını teşvik etmek için aşağıdaki uygulamaları inceleyebilirsiniz:

3. 66/Tahrîm, 6

4. El-Mu’cemu’l Kebir li’t Taberâni, 13646

Uygulama - Logo	Açıklama	QR
Scratch (4-7 yaş için Scratch JR, 7 yaş üstü için ise Scratch 3) 	Basit kodlama teknikleriyle kendi oyunlarını, hikâyelerini ve animasyonlarını tasarlayabilecekleri sürükle bırak tabanlı bir platform. Ayrıca çok fazla ücretsiz paylaşım ve ders bulma imkânı da vardır. • Çocuklar tüketici olmaktan çıkıp üretici olmanın heyecanını yaşar. • Kodlama yoluyla analitik düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirir. • İslami temalı oyunlar ve hikâyeler tasarlayarak değerlerimizi dijital ortamda anlatabilirler.	
Kodu Game Lab 3D oyun geliştirme platformu. 	• Çocuklar basit görsel komutlarla üç boyutlu oyunlar ve sanal dünyalar tasarlayabilir. • Hayal güçlerini, kodlama ile birleştirerek üretme fırsatı bulurlar.	
Teachable Machine Google tarafından geliştirilen, yapay zekâ modellemesini kolaylaştıran bir platform. 	• Görüntü, ses veya poz tanıma için basit makine öğrenmesi modelleri geliştirebilirler. • Çocuklar yapay zekânın temel mantığını uygulamalı öğrenir. • İslami değerleri yansıtan uygulamaları geliştirme potansiyeli sunar.	
PictoBlox 	• Scratch tabanlı bir yapay zekâ ve robotik kodlama platformu. • Çocuklar bloklarla programlama yaparken aynı zamanda yapay zekâ, görüntü tanıma ve IoT (nesnelerin interneti) gibi konuları da öğrenebilir. • Robotik kitlerle uyumlu çalışarak STEM eğitimine katkı sağlar. • Değerler eğitimi için yapay zekâ destekli interaktif projeler yapılabilir.	

Uygulama - Logo	Açıklama	QR
Tynker ve Code Çevrim içi kodlama öğrenme platformları. 	• Blok tabanlı kodlama ve oyun geliştirme imkânı sunar. • Adım adım ilerleyen görevlerle kodlama mantığını kavratır. • Değerler eğitimi içerikli projeler yapılabilir.	
Roblox Studio Çocukların kendi oyunlarını geliştirebildiği ücretsiz bir platform. 	• Oyunlaştırılmış öğrenme ve kodlama imkânı. • Kendi İslami temalı oyunlarını tasarlayarak üretici bir rol üstlenebilirler.	
Unity/Unreal Engine (İleri seviye için) 	• Daha büyük yaş grupları için profesyonel oyun geliştirme araçları. • Eğitim amaçlı basit projelerle başlanarak İslami içerikli oyun fikirleri geliştirilebilir.	

Bu oyun-üretim araçlarının potansiyel kazanımları:

- Analitik düşünme ve problem çözme becerisi
- Dijital dünyada üretici birey olma bilinci
- İslami değerleri teknoloji aracılığıyla anlatabilme
- Takım çalışması ve proje geliştirme deneyimi
- Yapay zekâ ve kodlamaya erken yaşta aşinalık

Bu, tüketirken üretebileceği bilincini evladımızın zihin dünyasına ektiğimizde, onları dijital dünyanın tüketici köleliğinden -bir nebze de olsa- kurtarır; aktif, eleştirebilen ve üreten bireyler olmaya hazırlamış oluruz. Böylece elleri, tüketmenin değil; üretmenin bereketiyle dolup taşacaktır.

Elbette bu noktada, her birimizin bir yazılım uzmanı veya dijital içerik üreticisi olması beklenemez ve bu öneriler ilk başta göz korkutucu görünebilir. Burada asıl olan, mükemmeli yakalamak değil; niyetin halisliği ve istikrarlı bir gayrettir. Evladınızla birlikte bu araçlardan sadece birini keşfetmeye çalışmak, onunla birlikte yeni bir şeyler öğrenen bir “yol arkadaşı” olmak dahi, onu tek başına tüketen bir birey olmaktan çıkaracak kıymetli bir adımdır. Unutmayalım ki, bu yolda atılan en küçük bir adım bile, evladımızın dijital çöldeki seraplara aldanmaması için atılmış devasa bir adımdır.

5. Yol Arkadaşı Olmak

Bu çalışmaları öneriyor oluşumuz, çocuğu ekran başında tek başına bırakacağımız anlamına gelmiyor elbette. Bu oyun temelli öğretici araçları kullanırken ya ebeveynin kendisiyle ya da bir eğitmen eşliğinde ilerlenmesini tavsiye ediyorum. Çünkü esas olan sınırların içerisinde yol göstermek ve rehberlik etmek demektir. Dijital dünyaya karşı doğru rehberlik modelleri geliştirmek, evladımızın bu âlemde kaybolmasını önler.

Dijital Eksenli Sohbetler: Çocuğumuzla haftalık dijital sohbet zamanları ayıralım. Bu sohbetlerde sanal dünyayla ilgili tecrübelerini bizimle paylaşmalarını teşvik edelim. Yargılamadan dinleyelim, anlamaya çalışalım ve onları doğruya yönlendirelim. Onlara dijital dünyanın sahte ışıkları ile gerçek dünyanın berrak güzelliği arasındaki farkları açıkça anlatalım. Dijital paylaşımların kalıcı ve geri dönüşsüz olabileceğini, bu nedenle paylaşmadan önce düşünmenin önemini güzel örneklerle vurgulayalım.

Beraber Dijital İçerik Üretmek: Evladımızla birlikte dini bilgileri geliştirecek eğitici dijital içerikler hazırlayabiliriz. Bir kısa, hadis veya kısa bir sure üzerine animasyonlar, sunumlar ya da sesli hikâyeler hazırlayarak, çocuğumuzun üreterek öğrenmesini sağlayabiliriz. Böylece çocuklarımız içerik tüketmenin değil, içerik üretmenin hazzını keşfederler. Yaptıkları çalışmaları aile toplantılarında, akraba veya arkadaş ortamlarında paylaşmaları da özgüvenlerini ve sosyal becerilerini güçlendirecektir.

6. Son Filtre: Kalpte İslami Bilinç

Tüm gayretlerin, bütün tedbirlerin ve yöntemlerin nihai hedefi, evladımızın kalbine yerleştireceğimiz o sarsılmaz ölçüdür. Zira kalpte yer eden bilinç, en güçlü filtredir. Bu nedenle onlara, dijital dünyada bir paylaşım yapmadan önce şu üç soruyu kendilerine sormalarını telkin etmeliyiz:

- Bu paylaşım, Allah'ın (cc) razı olacağı bir paylaşım mı?
- Bu paylaşım, bana ya da başkalarına -özellikle de ahirette- zarar verir mi?
- Bu paylaşım, başkalarının mahremiyetini ihlal eder mi?

Evladımızın kalbinde bu ölçü yer bulursa, sadece dijital dünyada değil; hayatının her alanında, en sağlam muhafız olan kalbi bilinçle hareket edecektir. Yetişkin gençlerimiz için de şu hadisi serlevha etmeliyiz:

“Kıyamet gününde hiçbir kul, dört şeyden sorguya çekilmedikçe bir yere ayrılamaz: Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve ilmiyle ne gibi ameller işlediğinden.”⁵

Son Söz Yerine

Ebeveyn olmak; Rabbimizin bize verdiği en güzel ve en ağır emanetlerden biridir. Bizler, bu emaneti en güzel şekilde korumakla ve fıtratına uygun şekilde geliştirmekle sorumluyuz. Çocuklarımızın dijital çağda İslami değerlerle yetişmeleri için gösterdiğimiz her çaba, Allah katında bir ibadet ve paha biçilmez bir yatırımdır. Duamız odur ki; Rabbimiz (cc) bizlere hikmet, feraset ve basiret nasip etsin, evlatlarımızı da kendisine hakkıyla kulluk edenlerden eylesin. Gözümüzü ekrandan kaldırıp, kalbimizi O'na yönelterek şöyle niyaz edelim:

“Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan göz aydınlığı/sevinç ve huzur kaynağı olacak kimseler ihسان et. Ve bizi muttakilere imam/öncü kıl.”⁶

Âmin. Zira O'nun (cc) koruduğunu hiçbir teknoloji saptıramaz ve O'nun önder kıldığını hiçbir serap yolundan alıkoyamaz.

5. Tirmizi, 2417

6. bk. 25/Furkân, 74

EL-AZÎZ / العزيز

Navê El-Azîz ji koka îzzet çêbûyî ye. Ev kok tê ser maneya hêz û dijwarîyê. Ji tiştên kêr peyda dibin re jî “Azîz” tê gotin. Allah (ac) di Qûr’ana Kerîm de li heştê û heşt (88) cihan de ji bo nefsa xwe bixwe navê “Azîz” bikar tîne.

فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاَعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Piştî ku delîlên eşkere ji we re hatine jî eger hûn (ji rêya heq) veşerî (an jî bişemîtî); bizanibin ku Allah, (yê xwedî îzzet û her tiştî mexlûb dike) Azîz û (xwedî hikum û hikmet) Hakîm e.”¹

Maneya navê Azîz: Xwedî îzzet û her tiştî mexlûb dike û ji evdên xwe kî bixwaze wî azîz û serdest dike.

Tecellîyên Navê Azîz

Allah (ac) çavkanîya îzzetê ya mutleq e. Her serdestîya li ser rûyê erdê ku em dibînin tecellîya navê wî ya Azîz e. Îzzeta Allah (ac) wek yekemîn di însan de tecellî dike. Lewre wî, însan wek heyînekî serdest xûliqandîye. Ev serdestî têkildarê însan bûyîna wî ye. Eger însan bi îslamê jî bixemle ew serdestîya wî dibe îzzet û rûmeta dinya û axîretê.

Serkeftin û Serfirazî Tecellîya Navê El-Azîz E

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ
الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ
بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Bibêje: ‘Ya Allahê min ê xwedîyê milk! Tu ji kî re bixwazî milk didî wî û ji kî jî bixwazî milk jê distînî. Û kî bixwazî wî (kesî) azîz dikî û kî jî bixwazî wî zelîl dikî. Xêr di destê te de ye. Bi rastî tu li ser her tiştî qadir î.’”²

Allah (ac) çavkanîya îzzetê ya mutleq e. Bi çî awayê bixwaze îzzetê dide evdên xwe. Eger Allah (ac) serkeftinê bide wan kesên fîsebilillah têdikoşin re ev jî tecellîya navê Azîz e.

Kesê îzzetê li cem Allah dibîne herûdaîm serdest û rûmetdar e. Kesê mûmîn di her hal û karê de xwedî îzzet e. Têk jî bibe û mexlûb jî bibe ew dîsa xwedî îzzet e. Hetanî xwedî tewhîd û îman be ya serdest û azîz her ew e.

1. 2/Baqara, 209

2. 3/Âl-i İmrân, 26

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى
اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا

“(Allah,) kafiran bi hêrsa/bi kîna wan ew vegerandin û qet tu xêrê bi dest nexistin. Di şer de Allah (li dij neyarên wan) ji mumînan re bes bû. Allah (yê xwedî hêz û quwwet) Qawiy û (yê xwedî îzzet û her tiştî mexlûb dike) Azîz e.”³

Helak kirina qewmên putperest û serdestîya muweh-hîdan ya li ser rûyê erdê tecellîya navên El-Azîz û Er-Rahîm e. Lewre Allah (ac) bi navê El-Azîz kafiran helak dike û bi navê Er-Rahîm ji rahmetê li dostên xwe dike.

Axir; kafir eger bi ezabekî îlahî an jî bi destên mûmînan helak bibin her du rewş jî bi tecellîya navê Azîz pêk tê.

Îzzet Bitevahî Aîdê Allah E

Belê, îzzet her çi qas bi awayên cûda tecellî bike jî bitevahî aîdê Allah e (ac). Bêguman ew, çavkanîya îzzetê ya mutleq û yekane ye. Dibe ku însan carînan li hin tecellîyên îzzetê binêre û bixape.

Artêşekî bi hêz dibe ku serdestîyê bidest bixe. Hêz û jimar bitenê sebeb in. Ew artêş dibe ku di cihekî din de têk biçe û zelîl bibe. Lewre sebeb jî eger bi navê El-Azîz tecellî bike dibin wesîleya îzzetê.

Rewşa ku di cihekî de dibe wesîleya îzzetê eger navê El-Azîz tecellî neke di cihekî din de dibe wesîleya zilletê. Ji bo vê mijarê îlim mînaka herî xweşik e. Îlim heman îlim e lê belê hin kesan serdest dike û hinekan jî zelîl dike.

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ
قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Allah û melâiket û alimên ku edaletê qayim dikin şahidî kirin ku ji Allah pê ve qet tu îlâh (ji xeynî wî yê ku îbadetê/evdîtîyê heq dike) tune. Ji wî pê ve qet tu îlâh nîn e. Ew (yê xwedî îzzet û her tiştî mexlûb dike) Azîz û (xwedî hikum û hikmet) Hakîm e.”⁴

Em dikarin van mînanan zêdetir bikin. Allah (ac) dewlemendîtî dide mirovekî. Ew jî bi wê malê întîfaq dike, parve dike û piştgirîyê dide projeyên xêrê û wan fînanse dike û pêşvetir ve dibe. Ev kes bi malê xwe azîz dibe. Mirovekî din dewlemend e lê belê di heman demê de qesîs û bexîl e. Ne dide û ne jî parve dike. Hema dê bicivîne û kom bike. Ev kes jî bi malê xwe zelîl dibe û bi wê malê dê ezab lê bê kirin. Allah (ac) wiha ferman dike:

يَوْمَ يُخْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ
وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تُفْسِكُمْ
فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنُزُونَ

“Wê rojê ew (zêr û zîvên ku zekâta wan ne didan) di agirê cehennemê de têne sorkirin û enîya wan û kêlekên wan û piştên wan bi wan têne daxkirin (û ji wan re wiha tê gotin:) ‘Ha ew ên we ji bo xwe komkirine ev in. Êdî ezabê van tiştên we kom kirine tam bikin!’ ”⁵

Lêgerîna Îzzetê Ya Li Cem Pûtan...

Qewmên muşrîk jî bo perestîyê ji xwe re pûtên zindî an mirî an jî ji lat û betonê çêdikin. Ji bo van pûtên xwe pir caran çîrok û çîvanokan li hevdu tînin û di nav însanan de belav dikin. Lewre însan hez îzzetê dike. Ev, hezkirineke fitrî ye. Eger mirov beralîyê Allahê El-Azîz nebe dê berê xwe bide van çavkanîyên serdestîya çêbûwar.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا

“Ji bo ku ji wan re bibe rûmet/serdestî/çavkanîya hêzê, ji xeynî Allah ji xwe re îlâhan girtin!”⁶

Li dij van nepixandinan berpirsîyarîya me ew e ku Allah (ac) tazîm bikin û pê bibin xwedî îzzet û bi şanazîya evdîtîya wî banga tewhîdê biqirînin.

Lêgerîna Îzzetê Ya Bi Bavûkalan...

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا
أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا
وَلَا يَهْتَدُونَ

“Dema ji wan re tê gotin: ‘Tabîê wan tiştên ku Allah nazil kiriye bibin’ wiha dibêjin: ‘(Nexêr!) Berevajî, em ê bidin pey tiştên ku me ji bav û kalên xwe dîtine (me ji xwe re kiriye adet û em hîn bûne).’ Erê ma bav û kalên wan bi tiştêkî fêhm nekiribin û rêya rast nedîtibin jî (wê bidin pey wan)?”⁷

Lêgerîna îzzetê ya bi bavûkalan û nepixandina bi derbasbûyî/paşerojê ve û pêşwazîya esil û neseban exlaqê muşrîkan yên gelemperî ye. Bûyîna wan a li ser rêya rast ji bo qewmekî muşrîk ne giring e. Ew xwe bitenê bi bavûkalên xwe rûmetdar dibînin.

Di vê mijarê de divê kesê musulm jî sûnneta Rasû-lullah (sav) bişopîne. Rasûlullah (sav) jî ji wê neslê bû. Lê belê ew tu car bi bavûkalên xwe yên jirêketî nepesînî ye. Çavkanîya wî ya pesinandinê Îbrahîm (as) ya pêşîvanê

3. 33/Ehzab, 25

4. 3/Âl-i İmrân, 18

5. 9/Tewbe, 35

6. 19/Meryem, 81

7. 2/Baqara, 170

tewhîdê ye. Rasûlullah (sav) di bin sîya heman kevneşopê de gihîya bû. Ligel vê ûrf û kevneşop ji bo wî qet tu mane îfade nedikir.

Weke vê exlaqekî muşrîkan yek jî ev bû ku bi zêdebûna mal û zaroyên xwe dinepîxîyan û xwe wek xwedî rûmet diditin. Îro jî rewş neguherîye. Hin kes bi pirjimartîya mûrîdên şêxê xwe, hin kes jî bi lîderên xwe yên ku pîrzêde deng/ray sitendine dipesinin. Ev bixwe jî nepixandina bi jimar û zêdebûnê ye. Ew kesên ji xwe re dibêjin “Em misilman in” jî bi dewlemndîtîya xwe û bi jiyana mûreffeh dipesinin.

Karakterekî munafîqan ya negûherbar yek jî ev e ku ew îzzet û rûmetê herûdaîm li cem lîderên hêzdar digerin. Bîrastî ew ên ku wan lîderên hêzdar weke Firewn li ber çavên xwe mezin dikin gelên ku xwe bêrûmet kirine bixwe ne. Hal ev e ku dema ew beralîyê îzzeta Allah (ac) bibin dê bibînin ku Firewn jî û taxûtên vê dewrê jî qels in û ew şanîdanîya wan a serdestîyê sexte ye.

Cûdahîya Di Navbera Van Kesan De...

Di navbera kesên ku îzzetê li cem Allah (ac) digerin û ew ên îzzetê ji Allah (ac) pê ve li cem hin tiştên din digerin de cûdahî hene. Em dikarin bibêjin ku a yekemîn îtmînana qelb û stres e. Qelbê kesê muwehhîd mûtmîn e û di aramîyê de ye. Lewre qelb îzzeta minasibê xûlqîyeta xwe bi Allahê xaliqê xwe re dîtîye. Ew ên îzzetê ji Allah (ac) pê ve li cihên din digerin her çi bikin jî tiştê ku lê digere nabîne û bidest naxe. Dilxîşûş e. Di qelbê wî de bêaramîtiyeke kûr heye.

Wek dûyemîn bînavberîtî û bihûrbarîtî ye. Ew kesê îzzetê li cem Allah (ac) dibîne herûdaîm serdest û rûmetdar e. Kesê mûmîn di her hal û karê de xwedî îzzet e. Têk jî bibe û mexlûb jî bibe ew di sa xwedî îzzet e. Hetanî xwedî tewhîd û îman be ya serdest û azîz her ew e.

Ew kesê îzzetê li cem Allah (ac) dibîne li dinya û li axîretê jî azîz e. Ew di warê îzzetê de wek mêvanekî rûmetdar dê bibe mêvanê Rabbê îzzetê. Lê ew ên li dinyayê wek azîz dihatin hesibandin dê li axîretê kêmxistî bin û ber bi ezabê bikevin.

Rêyên Bidest Xistina Îzzetê...

Kemala îzzetê ew e ku mirov îzzeta şer’î û însanî di kesayetîya xwe de bicivîne. Îzzeta însanî ew e ku mirov bi însanîtiya xwe xwedî pir mafan e. Îzzeta şer’î jî ew e ku bi îslamê tê bidest xistin û bi mertebeyên teqwayê dibe xwedî îzzet. Ew kesê îzzeta şer’î bixwaze bila xwe bispêre van sedeman: Taat û Amelên Salih. Rêya bidest xistina xêrên li cem Allah (ac) taat û amelên salih in. Rasûlullah (sav) wiha ferman dike:

“Ew (xêr û nîmet) ên li cem Allah in, bitenê bi taata jê re tîd bidest xistin.”⁸

Îzzet li cem Allah e (ac). Ji bo kî bivê îzzetê dide wî. Ew kesê îzzetê bixwaze divê pîrzêde taat bike û bi amelên salih nêzî wî bibe. Xêrekî ji erdê dest pê dike bi esman ve bilind dibe û paşê bi awayê herî zêdetir qat bi qat dadikeve ser rûyê erdê. Eger hûn hez Allah (ac) bikin ev hezkirina we ji erdê bi esmanan ve bilind dibe û Allah (ac) wê hezkirina we dipejirîne û li we wek hezkirineke îlahî vedigerîne. Allah (ac) we bi evdên xwe yên din re dide hezkirin. Li ser vê mijarê Rasûlullah (sav) wiha gotîye:

“Dema ku Allah (ac) hez evdeki xwe dike ji Cebrail re wiha dibêje: ‘Ez, hez filan evdê xwe dikim, Tu jî hez jê bike.’ Cebrail jî hez wê evdê dike û ji ehlê semayê re wiha nîda dike: ‘Allah (ac) hez filan evdê dike, hûn jî hez jê bikin!’ Ehlê semayê jî hez wî kesê dikin. Paşê tewecûh û hezkirina wî kesî dikeve qelbê însanên ser rûyê erdê.”⁹

Weke vê xwepêgirtina Qûr’anê jî rêyeke bidest xistina îzzetê ye. Allah (ac) diyar dike ku Qûr’ana Kerîm kitêbeke rûmetdar e. Kesên pê îman anîne û wê xistine navenda jiyana xwe jî pê dibin xwedî qedr û rûmet. Efûkerî jî rêyeke bidest xistina îzzetê ye. Allah (ac) El-Cemil/Xweşik e. Hez xweşikîyê dike. Nexasim hez evdên exlaq xweş û efûker dike.

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ

“Ew in ku; ji gunehên mezin û ji fuhşîyatê xwe diparêzin û dema hêrs dibin jî efû dikin.”¹⁰

Bêguman îzzet di destê Allah (ac) de ye. Herwiha pêwîst e ku mirov herûdaîm ji bo bigihîje îzzetê ji Allah re (ac) dûa bike. Lewre dûa jî rêyeke bidest xistina îzzetê ye.

Dûaya Bi Navê El-Azîz

“Rabbê me tu Azîz î.

Hemû îzzet aîdê te ye. Tu ji bo kî daxwaz bikî wî azîz dikî.

Tu ji bo kî daxwaz bikî wî zelîl dikî.

Ya Rabbê me yê Azîz!

Tu me ji evdên xwe yên ku bi tewhîd û teqwa yê bûnê xwedî îzzet binivîsî. Tu îslam û misilmanan li dij kûfrê azîz bikî.

Me, li warê îzzetê ji wan mêvanên ku bi rûmet tîd ezimandin binivîsî.

8. Taberani, 7694

9. Bûxarî, 3209; Mûslîm, 2637

10. 42/Şûra, 37

SAHABE CİHADINDAN TABLOLAR

Kitabın Yazarı: Salâh Abdulfettah El-Halidi

Yayınevi: Furkan Basım Yayın

Basım Tarihi: 2014

Sayfa Sayısı: 281

Boyut: 135 x 210 mm

Kitap Hakkında

“Cihad, İslam’ın ruhu ve bu dinin temelidir.”¹

Kitabımız bu cümleyle başlıyor. Akabinde cihad kavramının mahiyetini, Allah (cc) katındaki değerini, Rabbimizin sahabenin cihad etmesinden nasıl hoşnut olduğunu, bu büyük amelin hükmünü ve mükâfatlarını, cihadın tanımını ve türlerini anlatan yazar; kitabın devamında 10 başlık hâlinde 10 sahabenin cihadın iki türünden biri olan küçük gruplar hâlinde savaşmak anlamındaki müfrezeleri anlatılıyor.

Abdullah ibni Cahş’ın (ra), müşriklerin o ve birliğinin hatalarına yönelik kışkırtıcı propagandasına Allah’ın (cc) ayetleriyle nasıl karşılık verdiğini; Muhammed ibni Mesleme’nin (ra), Allah Resûlü’nün (sav) emrine olan bağlılığı ve yıllar geçse de ahval ne olursa olsun arkasında durmasını; Ebû Ubeyde ibni Cerrah ve birliği (ranhum) çok zor bir durumdayken Rabbleri tarafından gönderilen balina ikramını, Seleme ibni Ekvâ’nın (ra) tek başına nasıl kırk kişinin peşine düştüğünü; Ebû Bâsir’in, (ra) düşmanın kendi lehine sandığı hamleyi nasıl tersine çevirerek onları dehşet içinde pişman ettiğini ve daha fazlasını okudukça cihadın neden İslam’ın ruhu ve temeli olduğunu yakîn üzere göreceksiniz.

Bizler bu dini Sahabe-i Kiram’dan öğrendik. Onların şahitliğiyle, mücadelesiyle, amelleriyle... Cihadın anlamını ve faziletlerini de yine onlardan öğreneceğiz. İşte onların cihadından bu örnekler, konuya dair fehmimizi şekillendirecek önemli sahnelerdir.

Bundandır ki kitap boyunca şu noktanın altı çiziliyor:

Cihad, Sahabe-i Kiram için sadece savaş meydanlarında değil, günlük hayatın her alanında Allah’a (cc) teslimiyetle sürdürülen bir direniş ve adanmışlık hâlidir. Bu kulluk biçimi bugünün ümmeti tarafından yeniden kuşanılması gereken bir zihniyettir.

Ve cihad, her zaman farzdır. Bununla birlikte bir amelin farz olması, her zaman o amelin o ânda yapılması gerektiği anlamına gelmez. Bizim bir merhale fıkımız vardır. Yine merhalemiz gereği uygulanamıyor oluşu da o amelin farz olduğu gerçeğini dillendirip gündem etmeyeceğimiz anlamına gelmez. Cihadı anlatma ve hatırlatma sorumluluğumuz vardır. Dolayısıyla özellikle de içinde bulunduğumuz günlerde göğsümüzü gere gere, başımız dik, alnımız ak şekilde ve en gür sesimizle Rabbimizin hükmünü dile getirebilmeliyiz:

Cihad etmek farzdır ve cihadın en faziletlisi kıtal olanıdır!

Furkan Basım Yayınevi tarafından Türkçeye çevrilerek literatürümüze kazandırılan bu eseri, cihadın kıymetini daha iyi anladığımız şu günlerde bu hususta bilgilerini tazelemek isteyen ve cihad farzasına dair basiretini arttırmak isteyen herkese tavsiye ediyoruz.

Gelecek sayımızda görüşmek duası ile...

1. Sahabe Cihadından Tablolar, Salâh Abdulfettah El-Halidi, Furkan Basım Yayın, s. 7

Ecir Kapısı Derneği olarak Gazze'de Neler Yaptık?

- ✓ 267.100 Adet Ekmek Dağıtımı
- ✓ 593 Tanker Temiz İçme Suyu Temini
- ✓ 306.350 Kişiye Sıcak Yemek
- ✓ 1.150 Adet Gıda ve Sebze Kolisi
- ✓ 600 Adet Hijyen Paketi
- ✓ 3.671 Adet Elbise Temini
- ✓ 4 Adet Sağlık Noktası
- ✓ 3 Adet Su Kuyusu
- ✓ 1 Adet Anaokulu
- ✓ 9 Tır Un ve Pirinç
- ✓ 216 Adet Çadır
- ✓ 1982 Kişiye Zekât Ödeneği

ecirkapisidernegi

ecirkapisidernegi

ecir_kapisi

ecirkapisi

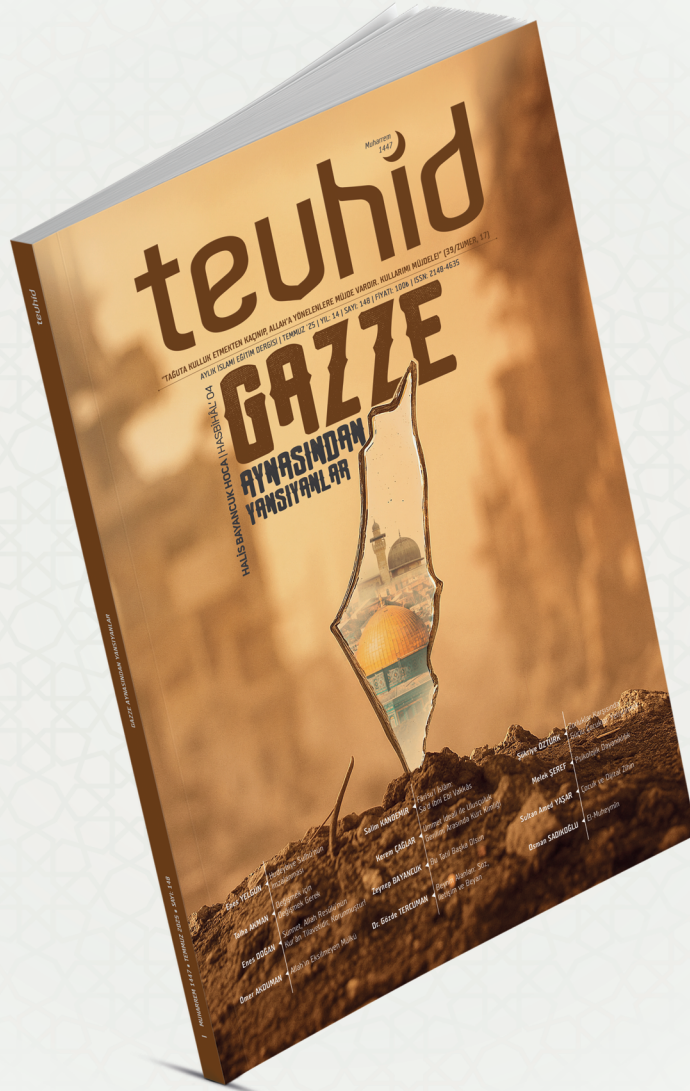
ecirkapisi.org

0 532 174 9494

tevhid

**"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR.
KULLARIMI MÜJDELE!"**
(39/ZUMER, 17)

TEVHİD DERGİSİ

TEVHİD DERSLERİ

TEVHİD MEALİ

ISSN 2148-4635
9 772148 463504

ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org

WhatsApp +90 545 762 15 15